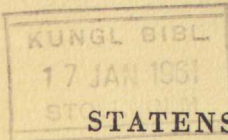

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961:1

Jordbruksdepartementet

Sow
1961:1 A

TOTALISATOR- VERKSAMHETEN

BETÄNKANDE AVGIVET AV
TOTALISATORUTREDNINGEN

Stockholm 1961

Statens offentliga utredningar 1961

Kronologisk förteckning

1. Totalisatorverksamheten. Idun. 140 s. **Jo.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961:01

Jordbruksdepartementet

TOTALISATORVERKSAMHETEN

BETÄNKANDE AVGIVET AV

TOTALISATORUTREDNINGEN

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB
STOCKHOLM 1961

Innehåll

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet. .	5
Kap. I. Utredningens uppdrag	7
Kap. II. Kort historik	8
Kap. III. Gällande bestämmelser	11
Kap. IV. Totalisatorverksamheten i vårt land	19
1. Totalisatorverksamhetens utveckling och omfattning	19
2. Den statliga kontrollen.	23
3. Totalisatormedlens fördelning	27
Kap. V. Förhållandena inom trav- och galoppsporten	33
1. Organisationer.	34
2. Banägare	41
3. Önskemål om en översyn av totalisatorverksamheten	43
Kap. VI. Ekonomiska förhållanden	49
1. Sakrevisionens undersökning och förslag	49
2. Utredningens lönsamhetsundersökning	50
A. Tävlingsanordnande organisationer och banägare.	52
B. Hästägare	65
Kap. VII. Utredningens uttalanden och förslag	74
1. Det aktuella läget	74
2. Organisationen av totalisatorverksamheten	79
3. Totalisatormedlens fördelning	87
4. Den statliga kontrollen	109

Särskilda yttranden:

1. Av herrar Andersson, Jakobsson och Sörensen	114
2. Av herrar Ekelund och Sjögren	116
3. Av herr Ytterborn	118

Bilagor:

A. Protokoll från ett av lantbruksstyrelsen den 8 april 1957 anordnat sammanträde med representanter för Svenska travsportens centralförbund och Sveriges travhästägares riksförbund	121
B. Sveriges travhästägares riksförbunds skrivelse till Konungen den 15 april 1957	126

C.—I.	Tabeller, avseende de tävlingsanordnande organisationernas och banföretagens ekonomi åren 1947, 1950 och 1955—59	130
J.	Överenskommelse mellan Svenska travsportens centralförbund och Sveriges travhästägares riksförbund.	137
K.	Normalkontrakt, avseende förhyrning av travbana	139

Innehåll

1	Särskilda tillägg till detta stycke och översikt för hela förbundet	1
2	Kap. I. Utredningens uppdrag	2
3	Kap. II. Kort historik	3
4	Kap. III. Gällande bestämmelser	4
5	Kap. IV. Totalisatorverksamheten i vårt land	5
6	1. Totalisatorverksamhetens utveckling och omfattning	6
7	2. Den statliga kontrollen	7
8	3. Totalisatorverksamhetens fördelning	8
9	Kap. V. Förhållandena inom trav- och galoppporten	9
10	1. Organisationer	10
11	2. Hingstar	11
12	3. Översikt om en översikt av totalisatorverksamheten	12
13	Kap. VI. Ekonomiska förhållanden	13
14	1. Särskilda ekonomiska förhållanden	14
15	2. Utredningens förslagsställning	15
16	A. Förslagsställningens omfattning och innehåll	16
17	B. Hingstar	17
18	Kap. VII. Utredningens utslutanden och förslag	18
19	1. Det aktuella läget	19
20	2. Organisationer av totalisatorverksamhet	20
21	3. Totalisatorverksamhetens fördelning	21
22	4. Den statliga kontrollen	22
23	Särskilda tillägg	23
24	1. Av herrn Andersson, Jämsbo och Söderman	24
25	2. Av herrn Ekblad och Sjögren	25
26	3. Av herrn Östberg	26
27	Bilagor	27
28	A. Protokoll från ett av landstingsstyrelsen den 12 april 1957 anordnat sammankommande med representanter för Svenska Travsportens centralförbund och Sveriges travhästägares riksförbund	28
29	B. Sveriges travhästägares riksförbunds skrivelse till förbundet den 14 april 1957	29

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 juni 1957 tillkallades landshövdingen E. A. Wesström den 27 juni samma år att såsom utredningsman verkställa översyn av totalisatorverksamheten. Till sekreterare åt utredningsmannen förordnades samma dag numera förste taxeringsintendenten L. G. Hultqvist. Sedan landshövdingen Wesström och taxeringsintendenten Hultqvist på egen begäran entledigats från sina uppdrag, tillkallades landshövdingen B. A. Fallenius den 29 oktober 1959 att såsom utredningsman verkställa ifrågavarande översyn och förordnades förste revisorn L.-E. Björnson den 27 november samma år att vara sekreterare åt utredningsmannen.

Såsom sakkunniga att på kallelse av utredningsmannen deltaga i överläggningar med honom och i övrigt biträda vid utredningen utsågs genom beslut den 11 april 1958 ledamoten av riksdagens första kammare, lantbrukaren A. E. Andersson, majoren O. G. Ekelund, direktören T. H. E. Jakobsson, generalsekreteraren E. O. Sörensen och överdirektören G. R. Ytterborn samt genom beslut den 26 augusti 1960 godsägaren E. Sjögren.

Utredningen, som antagit benämningen totalisatorutredningen, har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 mars 1960 föreslagit en provisorisk justering av gällande procentsatser för vinstavdrag vid totalisatorspel. Därjämte har utredningen avgivit yttranden över en av statens sakrevision med skrivelse den 14 oktober 1957 till Kungl. Maj:t överlämnad promemoria rörande totalisatormedlen och deras användning och en den 8 juni 1960 dagtecknad framställning från Svenska galoppsportens centralförbund om viss höjning av vinstavdraget vid galopptävlingar.

Såväl lantbruksstyrelsen som Svenska travsportens centralförbund, Svenska galoppsportens centralförbund och Sveriges travhästägares riksförbund har beretts tillfälle att till utredningen framföra sina synpunkter och förslag. Studiebesök har avlagts vid ett antal trav- och galopphanor.

Sedan utredningen nu avslutat sitt uppdrag, får utredningen härmed vördsamt överlämna betänkande angående totalisatorverksamheten. Beträffande fördelningen av vinstavdraget mellan staten och de tävlingsanordnande organisationerna har särskilda yttranden avgivits av dels herrar Andersson, Jakobsson och Sörensen, dels herrar Ekelund och Sjögren och dels herr Ytterborn.

Stockholm den 29 november 1960.

B. Fallenius

Axel Andersson

Ove Ekelund

Tage Jakobsson

Ernst Sjögren

Einar Sörensen

G. R. Ytterborn

/ Lars-Eric Björnson

KAPITEL I

Utredningens uppdrag

Den 6 juni 1957 hemställde dåvarande chefen för jordbruksdepartementet om Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en utredningsman med uppdrag att verkställa utredning angående totalisatorverksamheten samt högst fem sakkunniga att på kallelse av utredningsmannen delta i överläggningar med honom och i övrigt biträda vid utredningen. Departementschefen anmälde samtidigt till statsrådsprotokollet följande direktiv för utredningsuppdraget.

I anledning av vissa motioner anhöll 1923 års riksdag, att Kungl. Maj:t måtte på vissa villkor medge vadhållning för allmänheten med s. k. totalisator för att bereda medel till understöd åt landets hästavel. Genom kungörelsen 1923: 87 förordnade Kungl. Maj:t därefter bland annat, att vid kapplöpning eller annan tävling vadhållning med totalisator ej fick anordnas utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Dylikt tillstånd meddelas endast förening eller annan sammanslutning, som har till ändamål att för främjande av hästaveln hålla offentliga kapplöpningar eller travtävlingar. Vinsten av totalisatorn — efter av Kungl. Maj:t bestämt skäligt avdrag för omkostnaderna — inbetalas till statsverket. Innehavare av totalisator-tillstånd har vidare att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som Kungl. Maj:t kan finna erforderligt meddela. Den närmaste tillsynen över och kontrollen av totalisatorverksamheten utövades ursprungligen av stuteriöverstyrelsen och har, sedan detta ämbetsverk upphört, utövats av lantbruksstyrelsen.

Omsättningen vid totalisatorspel var till en början mycket blygsam men har senare, särskilt under det senaste årtiondet, ökat rätt väsentligt. Med hänsyn till att organisationen av totalisatorverksamheten samt reglerna för denna verksamhet och för samhällets kontroll över densamma tillkommit på en tid, då omsättningen var synnerligen ringa i förhållande till vad som numera är fallet, torde det vara lämpligt att nu göra verksamheten till föremål för en genomgående och sammanhängande översyn. Denna synes böra verkställas av en särskilt tillkallad utredningsman.

Översynen bör verkställas från den utgångspunkten, att totalisatorverksamheten även framdeles skall vara ägnad att främja hästaveln inom landet. Vid översynen bör undersökas, huruvida några ändringar i den hittillsvarande organisationen av totalisatorverksamheten är påkallade med hänsyn till den starka ökning av totalisatorspelet, som ägt rum under senare år, och i så fall i vilka former verksamheten bör utövas. Utformningen av den statliga kontrollen över totalisatorverksamheten bör överses. Därvid bör övervägas, om en utökning av den statliga kontrollen är motiverad och hur långt kontrollbefogenheterna i så fall bör utsträckas. Vidare bör i fråga om totalisatorinkomsterna översynen innefatta frågan om avvägningen mellan olika intressen.

KAPITEL II

Kort historik

I förordningen den 6 augusti 1881, nr 38 s. 2, stadgades förbud mot inrättande för allmänheten av lotteri om penningar eller penningars värde samt mot utbudande, avyttrande eller kungörande av försäljning av lotter eller bevis om rätt till delaktighet i inländska eller utländska lotteriföretag ävensom mot annat företag, varigenom åt en eller flera av de deltagande erbjöds i penningar eller penningars värde utfäst och efter lottning eller därmed jämförlig anordning utgående vinst till högre belopp än det, som erbjöds åt envar av deltagarna. Enligt ett prejudikat av år 1895 (NJA s. 290) hemföll emellertid vadhållning medelst s. k. totalisator vid hästtävlan ej under nämnda förbud. På därom av riksdagen gjord framställning utfärdades den 4 februari 1898 fördenskull en förordning, nr 6, vilken förbjöd anordnande av vadhållning för allmänheten medelst totalisator vid kapplöpning eller annan tävlan.

Vid 1911 och 1920 års riksdagar väcktes motioner med yrkande att totalisator skulle få användas vid vadhållning i samband med sådana hästtävlingar, som företrädesvis befunnas ägnade att verka till hästavelns befrämjande, därvid lämplig andel av vadhållningssumman skulle få disponeras för sådana ändamål. Sedan vederbörande utskott avstyrkt motionerna, föranledde de emellertid icke någon vidare åtgärd.

Frågan togs åter upp vid 1922 års riksdag genom de likalydande motionerna I: 50 och II: 152. Motionsyrkandet gick ut på att vissa av Kungl. Maj:t godkända föreningar vid offentliga kapplöpningar och travtävlingar skulle tillåtas anordna vadhållning för allmänheten med totalisator under villkor att föreningarnas vinst av totalisatorn, med skäligt avdrag för omkostnaderna, inbetalades till statsverket att användas till understöd åt landets hästavel. Jordbruksutskottet tillstyrkte i sitt utlåtande nr 28 motionärernas hemställan och anförde därvid i huvudsak följande.

De skäl, vilka i främsta rummet av riksdagen åberopats till stöd för nu ifrågasvarande förbud, äro — såsom jämväl motionärerna erinra — dels de skadliga verkningar i moraliskt avseende, som dylik vadhållning i likhet med lotterispel i allmänhet skulle kunna medföra, dels ock den omständigheten, att travtävlingar och kapplöpningar nästan alltid skulle vara förenade med djurplågeri, vilket sålunda genom förbudets upphävande indirekt skulle främjas.

Vad först beträffar de moraliska vådorna av lotterier och liknande spel torde åsikterna härom på de senaste åren i vårt land hava undergått en betydande

förändring, vilket kommit till uttryck särskilt därutinnan, att dispenser i stor utsträckning beviljats från gällande lotteriförbud, att statens premieobligations-lotterier inrättats ävensom att av riksdagen hos Kungl. Maj:t begärts utredning rörande inrättande av ett statslotteri eller annan form av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. I detta sammanhang tillåter sig utskottet framhålla, att i sist-nämnda utredning, som på uppdrag av Kungl. Maj:t förberedelsevis utförts av professorn i astronomi vid Lunds universitet C. V. L. Charlier och numera föreligger i tryck, föreslås, att totalisatorslotteri skall få användas vid kapplöpningar ävensom att inkomsten härav huvudsakligen skall användas till främjande av den svenska hästaveln.

Vad angår farhågorna att hästtävlingar skulle vara förenade med djurplågeri, anser även utskottet i likhet med motionärerna, att dessa farhågor torde vara föga grundade. Fastmer vill utskottet hålla före, att de hästar, som äro avsedda att deltaga i tävlingar, i allmänhet äro föremål för särskilt god omvårdnad och behandling. Utskottet är dessutom av den åsikten, att hästars användande för tävlingsändamål jämväl torde vara av betydelse för hästavelns utveckling. Slutligen torde kunna framhållas, att vadhållning medelst totalisator vid hästtävlingar är tillåten i de flesta länder, samt att enligt uppgift i professor Charliers ovanberörda utredning exempel kunna åberopas, att man i länder (ex. Preussen), där förbud mot totalisators användande införts, snart förmärkt ett så kännbart bakslag i fråga om hästaveln, att totalisatorspelet åter blivit legaliserat.

Sedan motionerna avslagits av 1922 års riksdag, återkom motionärerna påföljande år i de likalydande motionerna I: 119 och II: 48 med enahanda yrkande, vilket denna gång efter utskottsbehandling bifölls av riksdagen. Med överlämnande av jordbruksutskottets utlåtande nr 8 anhöll riksdagen (skrivelse nr 31), att Kungl. Maj:t för beredande av medel till understöd åt landets hästavel ville medge, att vissa av Kungl. Maj:t godkända föreningar vid offentliga kapplöpningar och travtävlingar tillåtes anordna vadhållning för allmänheten med totalisator under villkor att föreningarnas vinst av totalisatorn — med skäligen avdrag för omkostnaderna — inbetalades till statsverket. Vad som sålunda inlevererades till statsverket skulle användas för av utskottet angivna ändamål under iakttagande av de bestämmelser Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt utfärda. Från utskottets sida förutsattes, att den av totalisatorverksamheten uppkommande vinsten skulle komma den svenska hästaveln till godo. I främsta rummet ansågs därvid den kallblodiga hästaveln, som blivit mest lidande på grund av statsanslagens knapphet, böra komma i åtanke.

Genom kungörelsen den 4 maj 1923 (nr 87) angående anordnande av vadhållning medelst s. k. totalisator förordnade Kungl. Maj:t, att vid kapplöpning eller annan tävlan vadhållning medelst totalisator eller på annat därmed jämförligt sätt ej finge för allmänheten anordnas, med mindre Kungl. Maj:t meddelat tillstånd därtill. Enligt förordningen lämnades dylikt tillstånd allenast förening eller annan sammanslutning, som hade till ändamål att för hästavelns befrämjande hålla offentliga kapplöpningar eller travtävlingar, samt under villkor att vinsten av totalisatorn — med

av Kungl. Maj:t bestämt, skäligt avdrag för omkostnaderna — inbetalades till statsverket för att användas till understöd av landets hästavel.

Med anledning av den s. k. tippningsrörelsen, som vunnit insteg i vårt land och fått en betydande omfattning, förelades riksdagen i propositionen 1934: 231 förslag till ändrade bestämmelser på området. Första lagutskottet fann i likhet med Kungl. Maj:t angeläget, att tippningsrörelsen genom skärpt lagstiftning effektivt stävjades, och tillstyrkte i sitt utlåtande nr 54 förslaget med smärre jämkningar. Sedan riksdagen (skrivelse nr 232) i huvudsak biträtt detsamma, utfärdades förordningen den 7 juni 1934 (nr 237) angående vadhållning i samband med tävlingar, vilken ersatte den gamla författningen av år 1923.

Förordningen innehöll ej någon bestämmelse om att vinst, som uppkom av totalisatorverksamhet, med skäligt avdrag för omkostnaderna skulle inbetalas till statsverket för att användas till understöd av landets hästavel. Såvitt framgår av förarbetena synes någon ändring härutinnan dock inte ha varit avsedd. Även i fortsättningen ansågs också, att dylika medel i princip skulle komma hästaveln till godo.

I anslutning till ett av särskilt tillkallade sakkunniga den 27 maj 1938 framlagt betänkande med förslag till lotteriförordning m. m. (SOU 1938: 17) föreslogs i propositionen 1939: 76, att 1881 års lotteriförordning och 1934 års vadhållningsförordning skulle sammanföras till en gemensam författning. Sedan riksdagen, med vissa av första lagutskottet i dess utlåtande nr 17 framförda erinringar, biträtt förslaget, utfärdades lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207), vilken alltså är gällande.

KAPITEL III

Gällande bestämmelser

De grundläggande bestämmelserna om vadhållning medelst totalisator återfinnes i ett av dåvarande stuteriöverstyrelsen den 8 maj 1923 utfärdat vadhållningsreglemente. I reglementet har upprepade ändringar vidtagits, nämligen av stuteriöverstyrelsen den 28 mars 1928, den 21 mars 1929 och den 18 mars 1931 samt av lantbruksstyrelsen den 24 mars 1948 och den 23 januari 1954. Lantbruksstyrelsen har därjämte i särskilda tillägg till reglementet utfärdat kompletterande föreskrifter, den 15 januari 1937 angående s. k. kombinerad vadhållning, den 31 januari 1957 angående V 3-vadhållning vid galopptävlingar och den 26 januari 1960 angående V 5-vadhållning. Genom beslut den 8 april 1960 har lantbruksstyrelsen, med verkan fr. o. m. den 1 augusti 1960, företagit vissa ändringar i V 5-bestämmelserna i syfte att underlätta kontrollen över denna spelform och den i samband därmed bedrivna förtidsvadhållningen.

Enligt vadhållningsreglementet sker vadhållningen antingen »på segrande häst» eller »på plats». Vid kombinerad vadhållning, som hittills endast förekommit i samband med galopptävlingar, ingår vadhållaren samtidigt vad på två i samma löpning deltagande hästar, nämligen på de hästar vilka av honom anses komma att segra i löpningen respektive placera sig som andra häst i densamma. V 3- och V 5-vadhållning innebär, att vadhållaren skall ange vinnaren i tre respektive fem på förhand angivna löpningar under samma tävlingsdag.

I det följande lämnas en redogörelse för innehållet i de av stuteriöverstyrelsen och lantbruksstyrelsen meddelade vadhållningsföreskrifterna.

Ordningsföreskrifter

Programnumren för startanmälda hästar upphissas för varje löpning på särskilda starttavlor. Anordnaren kan ej göras ansvarig för att hästar, vilkas nummer är hissade, inte startar, liksom ej heller för försäljning av kvitton som avser icke hissade nummer eller icke startande hästar. Felaktiga kvitton behöver icke återtagas.

Nummer, som hissats på starttavlan för de till deltagande i en löpning anmälda hästarna, får nedtagas *endast* med tävlingsledningens i behörig

ordning lämnade medgivande. I dylika fall återbetalas de på nedtagna nummer gjorda insatserna.

På löpningsbanan skall före tävlingarnas början offentliggöras, vilka löpningar under dagen som är avsedda för V 3-vadhållning.

Vid totalisatorn och på s. k. förtidsvadställen, där vadhållning äger rum, skall före vadhållningens början till den i vadhållningen deltagande allmänhetens förfogande finnas program eller annan handling, innehållande uppgifter om de löpningar under ifrågavarande tävlingsdag som är avsedda för V 5-vadhållning och en förteckning över till dessa löpningar definitivt startanmälda och icke utom totalisatorn ställda hästar med uppgift om deras namn och programnummer. Det skall klart och tydligt framgå, att fråga är om definitivt startanmälda hästar. Anordnaren är ensam ansvarig för dessa uppgifters och förteckningars riktighet.

Det är vidare föreskrivet, att program som distribueras skall innehålla uppgift — på programmets första omslagssida — om under däri annonserade V 5-löpningar förtecknade hästar är definitivt startanmälda eller ej. Definitivt startanmäld häst får ej utebli från start annat än till följd av sjukdom eller skada, som enligt veterinärintyg utgör hinder för start och som inträffat efter den definitiva anmälningen. Häst, som startar, kan ej i V 5-vadhållningen sättas utanför totalisatorn efter den definitiva startanmälningen.

Såväl kombinerad vadhållning som V 3- och V 5-vadhållning skall äga rum skild från annan vadhållning.

För kombinerad vadhållning försäljes i därför avsedda inbetalningskassor särskilda totalisatorkvitton. Dessa ifylles av vederbörande försäljare med programnumren å de två hästar, som vadet avser. Totalisatorkvittona utskrives i två exemplar, av vilka det ena utlämnas till vadhållaren och det andra förvaras i totalisatorn. I händelse av vinst sker utbetalning mot avlämnande av det till vadhållaren utlämnade kvittot. För det fall att det vid företeende av totalisatorkvitto i och för utbekommande av vinst skulle visa sig, att ändring vidtagits å det till vadhållaren utlämnade exemplaret av kvittot beträffande därå angivna siffror eller att bristande överensstämmelse eljest föreligger mellan de olika kvittoexemplaren, äger det i totalisatorn förvarade exemplaret vitsord.

Mottagandet av insatser till en löpning upphör så snart signal till totalisatorn givits, att giltig start ägt rum. Förklaras en löpning ogiltig, återbetalas de i densamma gjorda insatserna. Försiggår omlöpning, äger ny vadhållning rum.

Totalisatorns förvaltning och personal äger avvisa insatser från personer, som hindrar arbetet vid totalisatorn eller på annat sätt uppträder störande. Enligt överenskommelse mellan lantbruksstyrelsen, socialstyrelsen och respektive centralorganisationer får insatser icke mottagas från personer under 18 år.

Insatsernas storlek m. m.

Vaden ingås genom inbetalning av fastställd insats i jämna kronor mot erhållande av kvitto å insatsbeloppet. Erhållet kvitto får inte utbytas.

Enligt vadhållningsreglementet göres insatserna antingen »på segrande häst» eller »på plats». I förra fallet utgör insatserna 2, 5 och 10 kronor. Om anordnaren av vadhållningen så finner lämpligt, kan jämväl 50-kronors-insatser förekomma. Vid platsspelet förekommer insatser om 5 och 10 kronor.

Vadhållning »på plats» får äga rum endast om nummer är hissade för minst fyra anmälda hästar. Är 4—6 nummer hissade, vinnes på två platser (första och andra häst). Vid större antal nummer vinnes på tre platser (första, andra och tredje häst). Reduceras antalet hissade nummer, på grund av att något eller några av dem blivit nedtagna, i förra fallet till tre och i senare fallet till sex, vinnes likväl i förekommande fall på två respektive tre platser. Vid reduktion i senare fallet till fem, fyra eller tre nummer, vinnes blott på två platser. Skulle antalet av de hissade numren reduceras till endast två, upphäves platsvadhållningen och de därå gjorda insatserna återbetalas.

Vaden »på plats» ingås på varje häst för sig och kvittot lyder på hästens programnummer.

Om i en löpning deltar flera hästar, tillhöriga samma ägare, skall vad, som avser segrande häst, däremot ingås »på stall», d. v. s. på samtliga till löpningen anmälda, samma ägare tillhöriga hästar, och kvittot lyda på det i programmet för stallet angivna gemensamma totalisatornumret.

Reglerna för det fall då i en löpning deltar flera hästar, tillhöriga samma ägare, gäller även då häst för viss löpning blivit förhryd som pacemaker för annan häst, i vilket fall dessa hästar anses tillhöra samma ägare. Enligt vad som uppgivits förekommer detta numera aldrig vid travtävlingar och endast sällan vid galopptävlingar.

I heatlöpning (avdelningslöpning) göres insatserna för varje heat för sig och dessa räknas i totalisatorn som särskilda löpningar.

Kombinerad vadhållning sker vanligen å insatser om 2 och 5 kronor. Om anordnaren av vadhållningen så finner lämpligt, kan jämväl insatser å 10 och 50 kronor eller å ettdera av sistnämnda belopp förekomma. Vadhållning på stall äger inte rum vid kombinerad vadhållning.

Insatsen i V 3-vadhållningen utgör 5 kronor och inbetalas i sin helhet före den i vadhållningen ingående första löpningen (första avdelningen). Vid V 5-vadhållningen är lägsta insatsen en krona. På samma kupong kan emellertid anges flera möjliga vinnare i varje avdelning, varvid insatsen blir det antal kronor som erhålles, då antalet kryss i varje avdelning multipliceras med varandra.

Spelregler

Avgörandet av vadhållningen är beroende av löpningens resultat med iakttagande av de för död löpning och heatlöpning (avdelningslöpning) gällande särbestämmelserna. Den ordning, i vilken hästarna passerat målet, är avgörande för vadhållningens utgång, även om en vinnande eller placerad häst av vissa skäl skulle diskvalificeras. Så blir fallet om diskvalifikation tillgripes på den grund att hästägaren icke har betalt anmälningsavgift för löpningen, att häst på grund av protest mot falsk eller ofullständig anmälan eller för bristande kvalifikation blir fränkand priset eller kan anses icke ha varit berättigad att delta i löpningen i fråga, att i löpningen deltagit även andra samme ägare tillhöriga hästar och beträffande någon av dessa vederbörlig invägning icke ägt rum efter löpningen, att i löpning vid vilken viktbestämmelser ej tillämpas eller handicap inte beräknas efter vikt, segrande eller placerad ryttare eller kusk försummar att efter löpningen väga in eller att den vikt, som hästen enligt gjort anslag vid utvägningen burit, eller det distanstillägg, varmed hästen likaledes enligt gjort anslag varit belagd, är oriktiga.

Diskvalificeras en häst på grund av att det vid invägningen efter löpningen, där viktbestämmelser tillämpas eller handicap efter vikt äger rum, visar sig att hästen under loppet varit belastad med lägre vikt än vid utvägningen före löpningen eller eljest av annan orsak än förut nämnts, är däremot alla på densamma gjorda insatser förlorade.

Distansering, som i heat- och poänglopp föreligger, därest häst icke inkommer inom viss fastställd tid efter segraren, medför ej diskvalificering vid platsvadhållning.

Om tävlingsledningen före en löpning genom programmet för tävlingarna tillkännagivit, att vadhållning inte får äga rum å viss i löpningen deltagande häst, anses hästen, även om han inkommer som segrare eller placerad, icke ha deltagit i löpningen. De hästar, som närmast efter honom inkommer i mål, anses som segrare respektive placerade. I fall varom här är fråga är hästägare, ryttare eller kusk skyldig att fullfölja löpningen såsom om den häst, varå vadhållning icke får äga rum, ej deltar i löpningen. Det föreligger eljest inte någon skyldighet för dem att driva en häst för vinnande av endast andra eller tredje pris. Ingen av dem har dock rätt att på upploppet avstå från en plats, som han utan strid kan behålla.

Diskvalifikation av sådan anledning, som medför förlust av gjorda insatser, kan medföra att färre hästar blivit placerade än som svarar mot det antal platser, varå vinstutdelning skolat ske. Vid beräkandet av antalet platser skall hänsyn i så fall tagas allenast till antalet av domaren placerade hästar. Om endast en häst inkommit och placerats, skall hela vinsten anses belöpa på denna.

Förklaras häst, på vilken vadhållning för seger eller placering icke ägt rum, såsom vinnare eller erhåller sådan häst placering, skall vadhållningen,

i vad den avser segrande häst, upphävas och insatserna återbetalas. På ifrågavarande häst belöpande vinstandel skall tillföras den eller de hästar, för vilka vinstutdelning på plats skall äga rum.

Kombinerad vadhållning får endast äga rum i löpningar med lägst tre och högst 15 startande hästar. Vadhållningen har vunnits, om de på totalisatorkvittot såsom segrare och andra häst betecknade hästarna i denna ordningsföljd belagt de första platserna.

Därest två eller flera hästar kommer in som segrare i död löpning, är vid kombinerad vadhållning vadet vunnet, om två av de i död löpning inkommande hästarna är på totalisatorkvittot angivna såsom segrare och andra häst, oavsett i vilken ordning de angivits. Vid vinstberäkningen skall därvid från insatsernas nettosumma dragas bruttosumman av samtliga å vinnande kombinationer gjorda insatser, varefter återstoden delas med antalet vinnande kombinationer. Den å varje vinnande kombination belöpande vinstandelen delas därefter med bruttosumman av de å respektive kombinationer gjorda insatserna, varefter kvoten lägges såsom vinst till den förut reserverade insatsen. Kommer två eller flera hästar in på andra plats i död löpning, är vadet vunnet om på totalisatorkvittot segraren rätt angivits och någon av de i död löpning inkommande hästarna angivits såsom andra häst. Vinstberäkningen skall i tillämpliga delar verkställas på ovan angivet sätt. Om ingen vadhållare lyckats ange den för den kombinerade vadhållningen å vinnare och andra häst giltiga ordningsföljden mellan första och andra häst, vinner de vadhållare, som angivit segraren rätt. Har ingen vadhållare angivit segraren rätt, vinner de som rätt angivit den på andra plats inkommande hästen. Har ingen vadhållare lyckats härmed, återbetalas insatserna.

Vid V 3-vadhållning gäller varje totalisatorkvitto på segraren i första avdelningen som betalning för ett kvitto till andra löpningen (andra avdelningen). Totalisatorkvitto på segraren i andra avdelningen gäller i sin tur som betalning för ett kvitto till tredje löpningen (tredje avdelningen). De, som på detta sätt erhållit totalisatorkvitton på segrande häst i tredje avdelningen, har vunnit vadhållningen.

Enligt gällande bestämmelser skall insatserna i V 3-vadhållning återbetalas, om inga totalisatorkvitton sålts på segrande häst i första avdelningen, liksom även om ingen häst passerat målet som vinnare i denna avdelning. Förekommer inga totalisatorkvitton på segrande häst i andra avdelningen eller har ingen häst passerat målet som vinnare i denna avdelning, betraktas alla till denna avdelning utbytta kvitton som vinnarekvitton och gäller som betalning för vardera ett kvitto i tredje avdelningen. Under enahanda förutsättningar betraktas alla till tredje avdelningen utbytta kvitton som vinnarekvitton.

Om en hästs nummer i första, andra eller tredje avdelningen nedtages från nummertavlorna, äger den som innehar totalisatorkvitto på sådant

nummer att före start i respektive avdelning utbyta detta kvitto mot kvitto å annat nummer. Insats å nedtaget nummer återbetalas däremot icke.

Spelkupong för V 5-vadhållning skall innehålla tre delar, nämligen bong, kontrollkupong och kvitto, vilka delar ifylles lika. Kupongen skall vara utformad på sådant sätt, att alla de tre kupongdelarna stämplas samtidigt. Ifyllandet tillgår så, att vadhållaren sätter ett kryss vid programnumret på den definitivt startanmälda häst, som han anser som blivande vinnare i de löpningar vadhållningen omfattar.

I kolumnen för reservhäst utsättes programnummer på en definitivt startanmäld reservhäst i varje avdelning. Med anordnarens medgivande kan i kolumnen för reservhäst utsättas programnummer på högst två reservhästar i varje avdelning. Dessa hästar ingår automatiskt i vadhållningen, därest en respektive två eller flera definitivt startanmälda och spelade hästar icke kommer till start. Häst, som spelas, får ej samtidigt anges som reservhäst. Reservhäst intar i förekommande fall samma ställning, som om den från början ingått i vadhållningen.

På kupongen anges vidare insatsens storlek och tävlingsdagens datum.

Kupongen inlämnas med samtliga delar sammanhängande och skall stämplas i för ändamålet lämpad, av lantbruksstyrelsen godkänd maskin, så att varje kupongdel innehåller uppgift om banans namn och maskinens nummer samt pagineringsnummer, insatsbelopp och tävlingsdagens datum. Vad som ifyllts på bongen gäller under förutsättning att det framgår, att bongen beträffande vinnande hästar helt överensstämmer med kontrollkupongen. I annat fall är hela spelkupongen ogiltig. Det åligger vadhållaren att själv kontrollera, att alla kupongdelar är lika ifyllda. Bong med rättelser eller överstrykningar är ogiltig och insatsen återbetalas icke i sådant fall.

Kvittot återlämnas till köparen som bevis på erlagd insats men gäller inte som bevis för vilka hästar som spelats. Vadhållaren måste själv kontrollera, att han återfår kupongens kvittodel vederbörligen stämplad. Skulle kvittot genom förväxling ha kommit totalisatorn till handa i stället för annan kupongdel, får detta ej inräknas i vadhållningen. Vadhållaren äger då rätt att återfå erlagd insats under förutsättning att han till anordnaren (banans sekretariat) anmäler sitt anspråk senast å andra söckendagen efter tävlingsdagen.

Kontrollkupongen skall avskiljas från bongen och på betryggande sätt inlåsas före första avdelningens start. När granskningen av bongarna är avslutad och de vinnande bongarna sorterats fram, framtages under tillförlitlig kontroll kontrollkupongerna till de vinnande bongarna för jämförelse. I övrigt skall kontrollkupongerna alltid förvaras under lås.

Anordnaren är ej ansvarig för försening eller felsändning av kuponger från förtidsvadställe. Vadhållare äger återfå på sådana kuponger gjorda insatser under förutsättning att han gör anmälan därom inom åtta dagar

efter tävlingsdagen. Om bong genom eldsvåda, åverkan e. d. skulle bevisligen förstöras, äger kontrollkupongen ensam vitsord. Om kontrollkupongen skulle på enahanda sätt förstöras, äger bongen ensam vitsord.

Om den inbetalda insatsen enligt bongen är lägre än den insats, som vederbörande med tillämpning av V 5-reglerna skolat inbetala, är kupongen ogiltig. Någon tilläggsinbetalning är icke tillåten. Om insatsbeloppet är för stort, är kupongen giltig. Gjorda insatser återbetalas inte i något av dessa fall.

Vid död löpning betraktas de hästar, som kommer samtidigt i mål, var för sig som vinnare i löpningen.

Vinstmedlens fördelning

Totalsumman av de för en löpning gjorda insatserna, minskad med av Kungl. Maj:t fastställt avdrag, utgör »insatsernas nettosumma» och fördelas i fulla kronor mellan de vinnande i förhållande till storleken av deras insatser. Vid beräkningen uppstående bråkdelar av krona tillfaller anordnaren.

»På segrande häst» utfallande vinstbelopp erhålles genom att insatsernas nettosumma delas med bruttosumman av insatserna på den häst, som segrat. Kvoten, som anger vad en krona lämnar i vinst, kallas »odds». Vinsten på en insats om 2, 5, 10 respektive 50 kronor erhålles genom att multiplicera denna insats med oddstalet. Om odds understiger 1, återbetalas hela insatsbeloppet till vinnaren.

Vid platsspelet skall de vinnande först ha sin fulla insats tillbaka. Från insatsernas nettosumma drages därför bruttosumman av samtliga de vinnandes insatser, varefter återstoden lika fördelas mellan platserna. Vinstandelen på varje plats delas mellan dem, som satsat på platsen, i förhållande till storleken av deras insatser. Vinstuträkningen sker å 10 kronors insats. För 5 kronors insats betalas hälften av vinsten å 10 kronor, varvid dock, om brutet krontal uppkommer, utjämning sker till närmast lägre hela krontal. Kvoten lägges såsom vinst till den förut reserverade insatsen.

Om »död löpning» ägt rum, erhåller på segrande häst vinnande vadhållare först sina fulla insatser tillbaka. Från insatsernas nettosumma drages fördenskuil bruttosumman av samtliga de vinnandes insatser, varefter återstoden i lika delar fördelas allteftersom två, tre eller flera hästar inkommit i löpningen. Den på varje sådan häst belöpande vinstandelen delas med bruttosumman av de på samma häst gjorda insatserna, varefter kvoten lägges som vinst till den förut reserverade insatsen.

Beträffande insatser på plats gäller, att om död löpning ägt rum om första plats, bortfaller andra och eventuellt tredje plats. Om sådan löpning ägt rum om andra plats, bortfaller tredje plats. Har flera hästar inkommit än det finns platser till delning, fördelas den vinst, som utfaller

på den ifrågavarande platsen, i lika delar på de hästar som inkommit i död löpning.

Vid V 5-spelet fördelas den totala omsättningen, minskad med fastställt avdrag, bland de vadhållare som angivit vinnare i alla fem avdelningarna. Om ingen har fem vinnare rätt, fördelas vinsten mellan de vadhållare, som i fyra avdelningar angivit vinnarna. Sådan vadhållare erhåller det antal rader rätt, som motsvarar antalet av honom spelade hästar i den avdelning, där han ej angivit vinnaren.

För den händelse ingen vadhållare skulle ha mer än tre eller lägre antal avdelningar rätt, fördelas vinsten mellan de vadhållare, som i största antalet avdelningar angivit vinnarna, och erhåller härvid sådan vadhållare det antal rader rätt, som motsvarar produkten av antalet av honom spelade hästar i varje avdelning, där han ej angivit vinnaren.

Om en eller flera löpningar till följd av olyckshändelse eller av annan anledning uppskjutes, inställes, avbrytes eller eljest förklaras ogiltiga eller om ingen häst passerat målet som vinnare, blir resultatet i de övriga löpningarna avgörande. Försiggår omlöpning, ingår denna ej i V 5-vadhållningen.

Vinstutdelning

Vinstutdelningen sker, så snart löpningsresultatet av domaren kungjorts eller — vid protest — sedan utslag över protesten fallit samt vadhållningsberäkningen är avslutad och offentliggjord. Därefter kan ingen ändring i vinstfördelningen äga rum, oavsett senare framkomna protester eller ändrat avgörande i fråga om löpningens resultat.

Vinsterna utbetalas endast mot avlämnande av vederbörligt kvitto. Hän-syn tages med andra ord inte till uppgifter om förlorade eller förstörda kvitton. Kvitton, som är sönderrivna eller fläckade på sådant sätt att något av de tecken, med vilka de är märkta, blir oigenkännligt, inlöses icke.

Vinster, som ej blivit inlösta vare sig vid totalisatorn på tävlingsbanan under löpningsdagen eller på annat för detta ändamål angivet ställe inom åtta dagar efter löpningen, tillfaller anordnaren av vadhållningen.

KAPITEL IV

Totalisatorverksamheten i vårt land

1. Totalisatorverksamhetens utveckling och omfattning

Vadhållning med totalisator anordnades i vårt land första gången år 1890 men förbjöds, som förut nämnts, genom en författning av år 1898. I anledning av motionsvis framförda yrkanden därom gav riksdagen ett kvartsekel senare sitt bifall till förbudets upphävande med avseende på trav- och galopptävlingar. Sedan totalisatorspelet återinfördes år 1923, har tillstånd att anordna vadhållning med totalisator årligen lämnats ett antal därtill behöriga tävlingsanordnande organisationer inom trav- och galopp-sporten.

Tävlingsverksamheten, som från början var förhållandevis ringa, har under de gångna åren successivt ökat och nått en betydande omfattning. Utvecklingen har varit i stort sett likartad inom de båda grenar av hästsporten, som beröres av totalisatorverksamheten. Strukturförändringarna i samband därmed företer emellertid, som framgår av det följande, vissa olikheter trav- och galoppporten emellan.

Travsporten

För avhållande av såväl trav- som galopptävlingar erfordras en härför lämpad bana. Denna kan vara av permanent eller icke permanent karaktär. Inom travsporten har de tävlingsanordnande organisationerna ofta börjat anordna tävlingar på isbanor o. d. för att sedermera bygga permanenta anläggningar. Numera bedrives all travsport med några få undantag på landbanor. Med permanent bana i teknisk mening avses landbana, som uppfyller vissa krav i fråga om tidtagning m. m.

År 1923 fanns endast en permanent travbana i landet, nämligen Jägersro vid Malmö. Fyra år senare togs huvudstadsbanan Solvalla i bruk och år 1932 en tredje bana, Bergsåker vid Sundsvall. År 1936 tillkom ej mindre än fyra nya banor, nämligen Åbyfältet i Mölndal, Färjestads travbana vid Karlstad samt anläggningarna i Östersund och Årjäng. Permanenta travbanor har sedermera anlagts i Gävle (år 1938), Boden (år 1944), Umeå (år 1945), Örebro (år 1954), Örnsköldsvik (år 1955), Skellefteå (år 1955) och Axvall (år 1956). Ännu en permanent bana har funnits, nämligen Lindö vid Norrköping. Den öppnades redan sommaren 1925 men upplevde endast en säsong.

Tabell 1. Antal travsällskap med totalisatortillstånd, travbanor och tävlingsfrekvens åren 1930, 1935, 1940 och 1945—59

År	Antal sällskap	Antal banor		Antal		
		permanenta	icke permanenta	tävlingsdagar	lopp	startande hästar ¹
1930	7	2	5	77	534	—
1935	8	3	5	121	835	—
1940	11	8	3	249	1 896	1 338
1945	16	10	6	280	2 428	1 924
1946	20	10	10	293	2 498	2 227
1947	20	10	10	307	2 569	2 528
1948	21	10	11	308	2 533	2 769
1949	20	10	10	321	2 556	2 908
1950	24	10	14	335	2 575	2 941
1951	23	10	13	344	2 894	2 934
1952	22	10	12	376	3 152	3 401
1953	27	10	17	404	3 487	3 686
1954	28	11	17	432	3 739	3 873
1955	29	13	16	468	4 058	4 042
1956	30	13	17	477	4 227	4 140
1957	28	13	15	487	4 383	4 275
1958	31	13	18	512	4 641	4 489
1959	29	14	15	518	4 611	4 536

¹ Uppgifter saknas för åren 1930 och 1935.

Utvecklingen inom travsporten belyses närmare av tab. 1, som innehåller vissa från Svenska travsportens centralförbund inhämtade uppgifter, avseende åren 1930, 1935, 1940 och 1945—59. Som därav framgår har antalet travsällskap med totalisatortillstånd och av dem utnyttjade travbanor mer än fyrdubblats sedan år 1930. Vad banorna beträffar utvisar antalet permanenta anläggningar den största ökningen och f. n. disponerar 14 sällskap permanenta banor för sin verksamhet.

I tabellen lämnade uppgifter visar en motsvarande utveckling av tävlingsverksamheten inom travsporten. År 1930 avhölls 77 tävlingsdagar med sammanlagt 534 lopp eller genomsnittligt ca sju lopp per tävlingsdag. Tävlingsfrekvensen har därefter successivt stegrats. År 1959 hade antalet tävlingsdagar i det närmaste sjudubblats och uppgick då till 518. Antalet lopp hade ökat förhållandevis mer och uppgick sistnämnda år till 4 611, vilket motsvarar i runt tal nio lopp per tävlingsdag.

Travsportens utveckling har naturligtvis varit beroende av tillgången på travhästar. Föreliggande uppgifter rörande antalet vid landets travbanor startande hästar ger en viss uppfattning om travhästbeståndet sedan år 1940. Antalet startande hästar uppgick nämnda år enligt tabellen till 1 338. Under de två decennier, som därefter gått till ända, har hästantalet mer än tredubblats och uppgick år 1959 till 4 536.

Galoppsporten

Liksom travsporten har galoppsporten utvecklats betydligt sedan år 1923. Samtidigt härmed har emellertid en viss koncentration av tävlingsverk-

Tabell 2. Antal galoppsällskap med totalisatortillstånd, galoppbanor och tävlingsfrekvens åren 1930, 1935, 1940 och 1945—59

År	Antal sällskap	Antal banor		Antal		
		permanenta	icke permanenta	tävlingsdagar	löpningar	startande hästar
1930	5	2	3	32	193	216
1935	5	2	3	33	209	271
1940	2	2	—	36	205	185
1945	6	3	3	58	312	371
1946	6	3	3	60	320	358
1947	6	3	3	62	348	400
1948	6	3	3	64	346	399
1949	7	3	4	65	378	483
1950	7	3	4	60	340	446
1951	5	3	2	57	338	394
1952	5	3	2	54	338	388
1953	5	3	2	57	350	439
1954	5	3	2	59	361	473
1955	5	3	2	60	375	492
1956	5	3	2	56	371	514
1957	4	3	1	57	372	425
1958	4	3	1	57	400	483
1959	4	3	1	58	397	474

samheten ägt rum. Från början fanns således ej mindre än åtta lokala galopporganisationer, av vilka endast tre alltjämt är verksamma. Härtill kommer ett fjärde galoppsällskap, som började sin verksamhet år 1936. Denna utveckling torde få ses mot bakgrunden av avhästningen av armén.

Enligt uppgifter, som inhämtats från Svenska galoppSPORTENS centralförbund och som intagits i tab. 2, hade antalet galoppsällskap med totalisatortillstånd år 1930 nedgått till fem. Efter en tillfällig ytterligare nedgång under andra världskriget inträdde åter en ökning av de aktiva sällskapens antal och vid 1940-talets slut fanns sju tävlingsanordnande organisationer inom galoppSPORTEN.

GaloppSPORTEN är numera i huvudsak koncentrerad till de tre permanenta galoppbanorna Täbybanan (tidigare Ulriksdal), Åbyfältet och Jägersro. Vid den fjärde banan i Strömsholm anordnas galoppTäVLingar endast i begränsad omfattning.

Att tävlingsverksamheten sålunda koncentrerats till fyra banor synes icke ha påverkat tävlingsfrekvensen. Den har, som framgår av tab. 2, utvecklats betydligt sedan år 1930, då antalet tävlingsdagar uppgick till 32 och antalet löpningar till 193 eller i genomsnitt sex löpningar per tävlingsdag. År 1949 avhölls drygt dubbelt så många tävlingsdagar med motsvarande ökning av antalet löpningar. Antalet tävlingsdagar har därefter varierat mellan 54 och 60 per år och uppgick år 1959 till 58 med sammanlagt 397 löpningar eller inemot sju löpningar per dag. Högsta antalet löpningar noterades år 1958, då det anordnades 400 sådana.

Antalet startande hästar uppgick år 1930 enligt tabellen till 216 och har

därefter — bortsett från en av förhållandena betingad nedgång under krigsåren och vissa mindre variationer i övrigt — successivt ökat. Högsta antalet startande hästar utvisade galoppen år 1956, då sammanlagt 514 hästar deltog i löpningar på landets galoppbanor. År 1959 startade 474 hästar i galopptävlingar, vilket innebär en dryg fördubbling i jämförelse med år 1930.

Totalisatoromsättningen

Omsättningen utgöres av totalsumman av spelarnas insatser vid totalisatorvadhållningen. Innan vinstfördelning äger rum, skall enligt därom av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter från insatsernas bruttosumma göras ett procentuellt bestämt avdrag, s. k. vinstavdrag. Belopp, som i enlighet därmed innehålles, skall — efter avdrag för anordnarens omkostnader — inlevereras till statsverket.

År 1923 uppgick totalisatoromsättningen endast till 501 693 kronor, varav 151 347 kronor omsattes vid travtävlingar och 350 346 kronor vid galopptävlingar. Av totalsumman inlevererades 30 637 kronor till statsverket. Den senare utvecklingen framgår av tab. 3. Tabellen grundar sig på uppgifter, som inhämtats från lantbruksstyrelsen, och upptar totalisatoromsättningen och statens andel därav åren 1930, 1935, 1940 och 1945—59.

Enligt vad tabellen utvisar uppgick totalomsättningen år 1930 till 8,9 milj. kronor. 15 år senare hade omsättningssumman sexdubblats och uppgick år 1945 till 56,3 milj. kronor. År 1952 överskred omsättningen 100 milj. kronor och fem år senare 200 milj. kronor. År 1959, som visar en viss nedgång för travsportens del, omsattes ca 194 milj. kronor.

I början svarade, som framgår av det föregående, galoppsporten för större delen av totalisatoromsättningen, av allt att döma beroende på att travtävlingar då huvudsakligen anordnades på icke permanenta banor. Förhållandena ändrades i och med att Solvalla och andra permanenta travbanor anlades. År 1930 var, som tabellen utvisar, omsättningen inom travsporten betydligt större än inom galoppsporten eller ca 80 % av totala omsättningen. Travsporten har med åren alltmer befast sin dominerande ställning på området. Dess andel av totalomsättningen har under senare år tämligen konstant hållit sig omkring 90 %.

Med omsättningen har även statens inkomster av totalisatorverksamheten ökat. Dess andel av vinstavdraget, som år 1930 ännu understeg en milj. kronor, uppgick år 1951 till 10 milj. kronor och hade fyra år senare ökats till det dubbla. År 1959 uppgick statsandelen till 31,6 milj. kronor, varav 28,8 milj. kronor härrörde från travtävlingar och 2,8 milj. kronor från galopptävlingar.

Det kan ha sitt intresse att se, hur totalisatoromsättningen fördelat sig på olika vadhållningsformer. Även härvidlag föreligger vissa olikheter mellan trav- och galoppsporten. Inom den senare har man nämligen tidigt

Tabell 3. Totalisatoromsättningen och statens andel därav åren 1930, 1935, 1940 och 1945—59

År	Totalisatoromsättning			Statens andel		
	Trav	Galopp	Summa	Trav	Galopp	Summa
1930	7 242 181	1 701 835	8 944 016	812 143	138 262	950 405
1935	10 745 231	2 215 712	12 960 943	973 800	97 018	1 070 818
1940	16 347 261	2 407 751	18 755 012	1 155 928	110 813	1 266 741
1945	47 974 724	8 316 223	56 290 947	4 604 732	735 472	5 340 204
1946	56 043 225	9 569 638	65 612 863	5 615 478	929 910	6 545 388
1947	59 069 615	11 099 182	70 168 797	6 006 779	1 164 520	7 171 299
1948	48 351 630	9 394 113	57 745 743	7 975 643	1 806 811	9 782 454
1949	54 408 042	9 529 591	63 937 633	6 245 942	1 488 103	7 734 045
1950	62 053 047	9 318 625	71 371 672	6 287 476	1 422 835	7 710 311
1951	80 935 663	11 587 334	92 522 997	8 790 396	1 863 628	10 654 024
1952	104 539 599	11 798 588	116 338 187	11 780 689	1 864 000	13 644 689
1953	127 887 439	12 266 881	140 154 320	14 822 864	1 574 475	16 397 339
1954	142 719 520	13 046 352	155 765 872	16 702 542	1 666 764	18 369 306
1955	158 611 585	13 978 276	172 589 861	18 606 290	1 752 875	20 359 165
1956	174 713 088	13 487 446	188 200 534	20 558 986	1 684 991	22 243 977
1957	193 836 148	18 136 769	211 972 917	23 288 381	2 335 994	25 624 375
1958	197 050 166	18 872 520	215 922 686	28 051 888	2 500 067	30 551 955
1959	172 577 460	21 382 764	193 960 224	28 761 115	2 797 049	31 558 164

prövat på andra spelformer än de vanligen förekommande »på vinnare» och »på plats». Sedan år 1937 har vid galopptävlingar anordnats kombinerad vadhållning på vinnare och andra häst och under 1950-talet har ytterligare två spelformer introducerats, nämligen V 3- och V 5-vadhållning. Den förra innebär, att man skall successivt ange vinnande häst i tre på varandra följande lopp. Vid V 5-spelet, som även förekommer inom travsporten, gäller det att på en gång tippa vinnande hästar i fem lopp.

Från lantbruksstyrelsen har erhållits i tab. 4 intagna uppgifter rörande totalisatoromsättningens fördelning på olika spelformer åren 1950—59. Som därav framgår har vinnarspelet dominerat inom travsporten under hela 1950-talet och genomgående svarat för ungefär tre fjärdedelar av totalisatoromsättningen vid travtävlingar. Inom galoppsporten har omsättningen däremot varit störst för den kombinerade vadhållningen, närmast följd av vinnare- och V 3-vadhållningen. Platsspelet har vid galopptävlingar varit av relativt blygsam omfattning.

2. Den statliga kontrollen

Tillståndsgivning

För anordnande av vadhållning medelst totalisator erfordras enligt lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207) tillstånd av Kungl. Maj:t. Sådant tillstånd brukar lämnas för ett år i sänder till vissa sammanslutningar inom trav- och galoppsporten. Den ordning härför, som introducerades genom kungörelsen den 4 maj 1923 (nr 87) angående anordnande av vad-

Tabell 4. Totalisatoromsättningen vid trav- och galopptävlingar åren 1950—59 med fördelning på olika vadhållningsformer

a) Travtävlingar

År	Vinnare	Plats	V 5	Summa
1950.....	47 759 232	14 293 815	—	62 053 047
1951.....	62 329 923	18 605 740	—	80 935 663
1952.....	79 853 144	24 686 455	—	104 539 599
1953.....	96 341 066	31 546 373	—	127 887 439
1954.....	106 826 330	35 893 190	—	142 719 520
1955.....	119 120 860	39 490 725	—	158 611 585
1956.....	129 849 378	44 863 710	—	174 713 088
1957.....	142 360 153	51 475 995	—	193 836 148
1958.....	144 849 246	52 200 920	—	197 050 166
1959.....	127 813 303	42 092 055	2 672 102	172 577 460

b) Galopptävlingar

År	Vinnare	Plats	Kombinerad	V 3	V 5	Summa
1950	3 082 650	519 715	5 716 260	—	—	9 318 625
1951	4 116 597	740 190	6 730 547	—	—	11 587 334
1952	4 442 687	698 290	6 657 611	—	—	11 798 588
1953	4 886 449	903 605	6 476 827	—	—	12 266 881
1954	5 240 954	1 003 915	6 801 483	—	—	13 046 352
1955	5 084 646	907 635	7 985 995	—	—	13 978 276
1956	4 636 912	932 115	7 918 419	—	—	13 487 446
1957	4 788 322	887 785	8 540 282	3 920 380	—	18 136 769
1958	4 852 894	933 415	9 044 761	4 041 450	—	18 872 520
1959	5 155 456	869 810	8 732 743	3 732 420	2 892 335	21 382 764

hållning medelst s. k. totalisator, tillämpas därvidlag i sina huvuddrag alltså.

De sammanslutningar, som önskar erhålla totalisatortillstånd, har att inkomma med ansökan därom till lantbruksstyrelsen senast den 1 november året före det, varunder med vadhållningen sammanhängande trav- respektive galopptävlingar är avsedda att äga rum. Det ankommer därefter på lantbruksstyrelsen att inhämta yttranden från respektive centralförbund över inkomna ansökningar och att därmed jämte eget utlåtande överlämna ansökningarna till Kungl. Maj:t före den 1 december samma år.

Tillstånd att anordna vadhållning med totalisator vid offentliga trav- respektive galopptävlingar, som behörigen anmälts till vederbörande myndigheter, meddelas av Kungl. Maj:t genom särskilda brev — ett för trav- och ett för galoppsällskapen — varje år till lantbruksstyrelsen, som har att underrätta sökandena och respektive centralförbund om Kungl. Maj:ts beslut. Även överståthållarämbetet och vederbörande länsstyrelser skall underrättas om vilka sammanslutningar som erhållit tillstånd att anordna vadhållning med totalisator samt om tid och plats för de tävlingar, vid vilka sådan vadhållning får förekomma.

I breven lämnas föreskrifter om att vederbörande anordnare av de insatser, som göres för deltagande i vadhållningen, skall innehålla visst

belopp, beräknat i procent av insatssumman, att fördelas mellan statsverket och anordnaren enligt särskilda av Kungl. Maj:t fastställda grunder. Vidare skall propositionerna för de tävlingar, vid vilka vadhållning med totalisator enligt lämnat medgivande kommer att äga rum, godkännas av lantbruksstyrelsen. Det föreskrives slutligen, att medgivande att anordna s. k. förtidsvadhållning, som avses i 7 § första stycket lotteriförordningen, inte får av anordnaren överlåtas på annan än den som godkänts av vederbörande centralförbund.

Lantbruksstyrelsens tillsynsverksamhet

Samtidigt med att Kungl. Maj:t varje år meddelar vederbörande organisationer inom trav- och galoppporten totalisatortillstånd anförtros lantbruksstyrelsen uppdraget att fungera som tillsynsmyndighet. Styrelsen har i denna egenskap att utfärda närmare bestämmelser för anordnande och kontroll av vadhållningen ävensom att utöva tillsyn över tävlingsorganisationerna och meddela härför erforderliga bestämmelser. Meningskiljaktighet, som kan uppstå mellan trav- och galoppportens organisationer beträffande fördelningen av dagarna för utnyttjande av respektive organisationer beviljade totalisatortillstånd, avgöres av styrelsen. Därest särskilda omständigheter så påkallar, äger styrelsen medge ändring av platserna för ifrågavarande tävlingar. För den händelse sammanslutning, som erhållit tillstånd att anordna vadhållning med totalisator, överträder av Kungl. Maj:t eller lantbruksstyrelsen meddelade föreskrifter rörande tävlingsorganisationerna samt vadhållningen och vad därmed äger samband, äger styrelsen att hos Kungl. Maj:t göra framställning om återkallande av det beviljade tillståndet.

Lantbruksstyrelsen har på utredningens begäran lämnat en redogörelse av i huvudsak följande innehåll rörande sin befattning med totalisatorverksamheten.

Från början var lantbruksstyrelsens uppgifter på området begränsade till anordnandet av själva vadhållningen och kontrollen däröver. Med »anordnande» avses enligt styrelsen utfärdande av vadhållningsreglementen med detaljerade uppgifter om hur vadhållningen skall äga rum och om de spelformer och insatsvalörer som är tillåtna. Det innefattar även övervakning av att organisationerna ställer sig dessa reglementen, för vilkas innehåll en redogörelse lämnats i kap. III, till noggrann efterrättelse. Med sin kontrollverksamhet har lantbruksstyrelsen velat tillgodose såväl statens som spelarnas intressen, nämligen dels att statens andel av vinstavdraget rätt uträknats och vederbörligen inlevererats till statsverket och dels att odds och vinstutdelningar i varje lopp är korrekt uträknade.

Kontrollen omhänderhas av totalisatorkontrollanter, vilka förordnas av lantbruksstyrelsen för varje bana för ett år i sänder. Dessa kontrollant-

befattningar rekryteras företrädesvis med statstjänstemän, t. ex. landsfiskaler, häradsskrivare och officerare. Även privat anställda tjänstemän, såsom bank- och kontorstjänstemän, kan emellertid komma i fråga som totalisatorkontrollanter. För varje kontrollant förordnas en eller flera suppleanter.

Kontrollanternas åligganden och befogenheter regleras i en av stuteriöverstyrelsen den 29 december 1930 utfärdad instruktion med däri den 1 juli 1931 beslutad ändring. Enligt instruktionen åligger det kontrollanten bl. a. att upprätta och till lantbruksstyrelsen insända ett sammandrag över vadhållningen enligt särskilt formulär ävensom att underskriva levereringsreversal med uppgift om omsättningssumman och statens andel. Den senare skall insättas på statsverkets checkräkning i riksbanken första bankdag efter varje tävlingsdag.

På lantbruksstyrelsen föres särskild liggare över totalisatoromsättning och statens andel därav vid samtliga banor. Dessutom kollationeras med riksbanken, att totalisatormedlen i rätt tid och till rätt belopp inlevererats till riksbanken. Vidare granskas alla från totalisatorkontrollanterna inkomna sammandrag. Felaktigt uträknade odds, vinstutdelningar, omsättningar etc. föranleder regelmässigt anmärkningsskrivelse till vederbörande kontrollant och anordnare i och för rättelse. Om det till riksbanken inleverade beloppet inte skulle överensstämma med motsvarande belopp i kontrollantens sammandrag, något som — enligt vad det uppges — dock är relativt sällsynt, ingriper styrelsen på samma sätt.

På förslag av vederbörande anordnare godkänner styrelsen för ett år i sänder en totalisatorföreståndare vid varje bana jämte suppleant för denne. Dessa funktionärer är i regel banktjänstemän.

För år 1959 godkände lantbruksstyrelsen på förslag av vederbörande organisationer 30 totalisatorföreståndare och 26 ersättare för dessa. Tre av föreståndarna jämte ersättare tjänstgjorde i samma befattning hos vardera ett trav- och ett galoppsällskap. Stockholms travsällskap (Solvalla), Västsvenska travsällskapet (Åby) och Skånska travsällskapet (Jägersro) hade sålunda samma föreståndare och ersättare för denne som respektive Stockholms kapplöpningssällskap (Ulriksdal), Västsvenska galoppsällskapet (Åby) och Skånska fältrittklubben (Jägersro).

För samma år förordnade lantbruksstyrelsen 27 ordinarie kontrollanter och 29 suppleanter. Varje år inforrar styrelsen skriftligt besked från var och en av kontrollanterna och ersättarna för dem, huruvida han är ledamot eller suppleant i vederbörande organisations styrelse eller revisor eller revisorssuppleant eller om han innehar annan avlönad befattning hos organisationen i fråga. Med några få undantag i fråga om revisorsbefattningar, beroende på lokala förhållanden, har styrelsen upprätthållit principen, att totalisatorkontrollanterna inte bör tillåtas ha några andra funktioner eller befattningar hos vederbörande organisationer. Vidare har

styrelsen tillämpat den principen, att en kontrollant ej skall erhålla förnyat förordnande efter det han uppnår 71 års ålder.

Av vissa skäl, som utredningen får anledning beröra i kap. V, utvidgades lantbruksstyrelsens uppdrag genom Kungl. Maj:ts beslut den 21 december 1956, varigenom styrelsen ålades att även utöva tillsyn över tävlingsorganisationerna och att meddela härför erforderliga bestämmelser. I detta syfte förordnade styrelsen den 9 januari och den 19 februari 1958 ett antal personer att som styrelsens ombud (revisorer) delta i revisionen av vissa trav- respektive galopporganisationers räkenskaper och förvaltning. Revisorer förordnades vid alla banor med minst 15 totalisator dagar. Genom denna begränsning har revisionen kommit att omfatta de 15 största travbanorna och de tre största galoppbanorna, d. v. s. de banor som svarar för huvuddelen av totalisatoromsättningen och statens andel därav. De av styrelsen förordnade revisorernas åligganden regleras i en av styrelsen den 30 januari 1958 utfärdad instruktion.

Det förekommer i icke ringa utsträckning, att den av en tävlingsorganisation utnyttjade bananläggningen äges av särskilt aktiebolag eller annan juridisk person, som mot ersättning ställer banan till förfogande för tävlingsändamål. I dylika fall skall enligt lantbruksstyrelsens bestämmande mellan organisationen och banägaren finnas upprättat ett avtal i huvudsaklig överensstämmelse med ett av styrelsen fastställt normalavtal. En närmare redogörelse för normalavtalets innehåll lämnas i kap. V. I fall, varom här är fråga, skall enligt därom träffad överenskommelse lantbruksstyrelsens ombud även utses att delta vid granskningen av banägarrens räkenskaper och förvaltning.

Som ett led i tillsynen över tävlingsorganisationerna har lantbruksstyrelsen i samråd med vederbörande centralförbund upptagit frågan om en översyn av de olika travsällskapens stadgar och om upprättande av förslag till normalstadgar för sällskapen i fråga. Från styrelsens sida har förutsatts, att därvid bl. a. skulle prövas framkomna önskemål om utökning av antalet ledamöter i sällskapen i syfte att tillförsäkra travhästägarna ett större medinflytande i sällskapen samt om invalsrätt och rösträtt efter nya grunder. Enligt vad utredningen inhämtat har arbetet därmed emellertid ansetts böra anstå i avvaktan på slutförandet av utredningens uppdrag.

3. Totalisatormedlens fördelning

Summan av de vid totalisatorvadhållning gjorda insatserna fördelas på visst sätt mellan staten, de tävlingsanordnande organisationerna och vinnarna. Innan vinstuträkning sker, åligger det anordnaren av vadhållningen att enligt grunder, som fastställts av riksdagen, innehålla viss del av insatssumman och — efter avdrag för anordnaren tillkommande kost-

nadsersättning — inleverera beloppet till statsverket. Föreskrifter om detta s. k. vinstavdrag meddelas i de totalisatorstillstånd, som årligen utfärdas för därtill behöriga sammanslutningar inom trav- och galoppsporten.

Vinstavdragets storlek före den 1 juli 1960

Under en lång följd av år var vinstavdraget oförändrat 20 % av gjorda insatser. Vid 1948 års riksdag genomfördes emellertid som ett led i skärpningen av den indirekta beskattningen en höjning fr. o. m. den 1 april 1948 av vinstavdraget från 20 till 30 %. Åtgärden medförde motsvarande reduktion av vinnarnas andel av insatssumman. En betydande minskning av totalisatoromsättningen inträdde omedelbart efter höjningen.

Nedgången medförde en reaktion från trav- och galoppsportens sida, vars huvudorganisationer redan hösten samma år hos Kungl. Maj:t yrkade på en återgång till de tidigare avdragsreglerna. Förslag härom förelades påföljande års riksdag. Eftersom det huvudsakligen var den icke kombinerade vadhållningen, som påverkats av det höjda vinstavdraget, föreslogs en återgång endast i fråga om annan vadhållning än den kombinerade till de fördelningsregler, som gällt närmast före den 1 april 1948. Riksdagen beslöt i enlighet härmed och de ändrade bestämmelserna började tillämpas fr. o. m. den 1 april 1949.

Frågan om vinstavdragets storlek aktualiserades åter genom en av statens sakrevision med skrivelse den 14 oktober 1957 till Kungl. Maj:t överlämnad promemoria rörande totalisatormedlen och deras användning. Med hänsyn till den kraftiga ökningen av totalisatoromsättningen förelåg enligt promemorian förutsättningar för en omprövning av fördelningsgrunderna i fråga om totalisatormedlen i syfte att tillföra statsverket ökade inkomster från denna verksamhet. Härvid hade man i huvudsak att välja mellan följande två alternativ, nämligen en ändrad fördelning mellan staten och organisationerna av gällande vinstavdrag om 20 % eller en höjning av vinstavdragsprocenten, varvid höjningen helt skulle tillfalla staten. Det senare alternativet skulle komma att medföra en motsvarande minskning av den spelande allmänhetens andel av insatssumman.

Sakrevisionen ifrågasatte, om inte vinstavdraget som ett provisorium i avvaktan på resultatet av totalisatorutredningens arbete borde höjas något. Då spelomsättningen var av en helt annan storleksordning än år 1948, ansågs det sannolikt, att en mindre höjning av vinstavdraget — förslagsvis till 25 % — skulle vara genomförbar utan kännbara konsekvenser för anordnarna av totalisatorvadhållning. Med ett dylikt vinstavdrag skulle statsverket vid oförändrad omsättning kunna tillföras ytterligare 8 à 9 milj. kronor.

Sakrevisionens förslag anmälades, efter remissbehandling, i statsverkspropositionen till 1958 års riksdag (bil. 1, s. 53 ff). Föredragande departementschefen anslöt sig till förslaget och anförde (s. 65) därom bl. a. följande.

Sakrevisionens promemoria torde senare böra överlämnas till utredningsmannen för att tagas under övervägande vid fullgörande av utredningsuppdraget. I likhet med sakrevisionen finner jag emellertid, att totalisatoromsättningen numera uppnått en sådan storleksordning, att en höjning av vinstavdraget är befogad redan nu. En ändring av fördelningsgrunden för vinstavdraget synes däremot, såsom framhållits i sakrevisionens promemoria, böra föregås av en lönsamhetsundersökning. Jag anser mig böra förorda, att till statsverket inlevereras totalisatormedel med — utöver den andel som enligt hittills gällande föreskrifter redovisats till statsverket — fem procent av insatsernas totalbelopp. De nya föreskrifterna torde böra gälla från och med den 1 juli 1958 samt, i överensstämmelse med vad sakrevisionen synes ha förutsatt och med hänsyn till vad under remissbehandlingen framkommit, inskränkas till att avse travtävlingar.

Sedan bevillningsutskottet i sitt betänkande nr 37 tillstyrkt den föreslagna höjningen av vinstavdraget, erhöll Kungl. Maj:t riksdagens bemyndigande att, med verkan fr. o. m. den 1 juli 1958, meddela föreskrifter om överföring till statsverket av — utöver de belopp som enligt gällande bestämmelser skulle överföras till statsverket — ytterligare 5 % av insatserna vid totalisatorspel i samband med travtävlingar. De ändrade föreskrifterna meddelades i brev till lanthbruksstyrelsen den 23 maj samma år.

1960 års ändring av vinstavdraget

Som framgår av den föregående redogörelsen var vinstavdraget, efter 1958 års provisoriska höjning av detsamma, vid kombinerad vadhållning 30 % och vid annan vadhållning 25 respektive 20 % av insatssumman, alltefterstom det var fråga om trav- eller galopptävlingar.

Den på sakrevisionens initiativ genomförda höjningen av vinstavdraget fick i stort sett samma effekt på spelomsättningen som 1948 års höjning. Nedgången framgår av den förut intagna tab. 3 och blir ännu mera markant, om man tar hänsyn till att antalet travdagar per år samtidigt ökat. För att få mera jämförbara siffror bör man därjämte frånräkna V 5-vadhållningen, som infördes inom travsporten så sent som i november 1959. Denna spelform förekom före årsskiftet endast vid Jägersro, där omsättningen under årets två sista månader nådde upp till 2,7 milj. kronor. Spelomsättningen för den övriga vadhållningen uppgick således under år 1959 till $(172,6 - 2,7 =) 169,9$ milj. kronor, vilket understiger 1957 års omsättnings-siffra med 23,9 milj. kronor eller 12,3 %.

Denna utveckling, som otvivelaktigt drabbat de mindre organisationerna ute i landet med deras många gånger blygsamma spelomsättning särskilt hårt, föranledde utredningen att i skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 mars 1960 föreslå en provisorisk justering av vinstavdraget i avvaktan på utredningens kommande förslag. Verkningarna av 1958 års höjning av vinstavdraget fann utredningen tala för en återgång, vad beträffar vinnare- och platsspelet, till den tidigare avdragsprocenten. Å andra sidan borde V 5-spelet enligt utredningens uppfattning kunna tåla en högre beskattning

än andra vadhållningsformer och en höjning av detta vinstavdrag till 35 % ansågs kunna genomföras utan risk för en mera väsentlig nedgång i spelfrekvensen.

I anslutning till vad utredningen i sin förenämnda skrivelse anfört föreslogs — efter remissbehandling av densamma — i kompletteringspropositionen 1960: 150, att vinstavdraget vid V 5-spel skulle höjas till 35 % och vid vinnare- och platsspel i samband med travtävlingar sänkas från 25 till 20 % eller till samma procent, som gäller för galoppsportens del. Bevillningsutskottet tillstyrkte i sitt betänkande nr 60 de föreslagna ändringarna och riksdagen beslöt i enlighet därmed.

Fördelningen av vinstavdraget

Huvuddelen av de genom vinstavdraget innehållna totalisatormedlen skall av vederbörande anordnare inlevereras till statsverket. Grunder för fördelningen av medlen mellan staten och de tävlingsanordnande organisationerna fastställas av Kungl. Maj:t, som meddelar föreskrifter härom i brev till lantbruksstyrelsen. Så har senast skett den 3 juni 1960 i anslutning till de av riksdagen samma år beslutade ändringarna i fråga om vinstavdraget.

Statens andel beräknas på grundval av totalomsättningen vid totalisatorn efter en i Kungl. Maj:ts brev angiven progressiv skala. Olika skalor tillämpas för trav- respektive galopptävlingar. De olika skalorna har sammanförts i tab. 5, som visar olikheterna i progressionen och därmed belastningen för anordnarna av vadhållning med totalisator inom trav- respektive galoppsporten.

Då omsättningen understiger 10 000 kronor, har anordnaren att till stats-

Tabell 5. Nuvarande skalor för beräkning av statens andel av vinstavdraget vid trav- respektive galopptävlingar

Total- omsättning	Grundbelopp		Tillägg för varje fullt 100-tal kronor mellan grundbeloppen	
	Trav	Galopp	Trav	Galopp
10 000	200	200	1	—
20 000	300	200	1	1
30 000	400	300	2	1
40 000	600	400	4	1
50 000	1 000	500	6	2
60 000	1 600	700	8	2
70 000	2 400	900	10	3
80 000	3 400	1 200	12	3
90 000	4 600	1 500	14	4
100 000	6 000	1 900	—	4
110 000	—	2 300	—	6
120 000	—	2 900	—	9
130 000	—	3 800	—	10
140 000	—	4 800	—	12
150 000	—	6 000	—	—

verket inleverera vid såväl trav- som galopptävlingar 2 % av omsättningssumman. Överstiger omsättningen vid travtävlingar 100 000 kronor och vid galopptävlingar 150 000 kronor, skall statens andel i förra fallet utgå med 6 000 kronor jämte tillägg av 14 kronor för varje fullt hundratal kronor utöver 100 000 kronor av omsättningssumman och i senare fallet med 6 000 kronor jämte tillägg av 15 kronor för varje fullt hundratal kronor utöver 150 000 kronor av omsättningssumman. Under år 1960 skall dock tillägget även för galopptävlingar utgöra 14 kronor.

Vid V 5-spel och kombinerat spel skall statens andel ökas med 15 respektive 10 % av den del av den totala omsättningen som belöper på sådan vadhållning. För galopptävlingar inträder förhöjningen vid kombinerat spel dock först vid en omsättning av lägst 40 000 kronor. Tilläggsbeloppet avrundas i båda fallen nedåt till jämnt krontal och minskas därefter, i vad avser kombinationsspel, med 4 000 kronor.

I fråga om såväl trav- som galopptävlingar gäller, att statens andel av vinstavdraget må minskas med belopp, motsvarande vad som — utöver de efter avdragets verkställande kvarstående nettosummorna av de i de särskilda loppen gjorda insatserna — kan erfordras för att vinnande spelare skall återfå hela sin insats.

Återstoden av vinstavdraget äger anordnaren av totalisatorvadhållningen tillgodogöra sig för anskaffande av priser vid trav- respektive galopptävlingarna samt för bestridande av andra omkostnader för desamma. Enligt vadhållningsreglementet får anordnaren därutöver tillgodogöra sig öresbelopp av utfallande spelvinster. Totalsumman av de vid vadhållning gjorda insatserna skall nämligen efter verkställt vinstavdrag fördelas i fulla kronor mellan de vinnande i förhållande till storleken av deras insatser. De vid vinstberäkningen uppkommande bråkdelen av krona tillfaller totalisatorn.

I fråga om vinnarspelet gäller, att insatsernas nettosumma skall delas med bruttosumman av insatserna på den häst, som segrat. Den därvid erhållna kvoten, som anger vad en krona lämnar i vinst och som kallas »odds», framräknas regelmässigt med två decimaler. Vinsten, som fastställs genom att multiplicera insatsen med oddstalet, kommer härigenom att i övervägande antalet fall sluta på öresbelopp. Det härav betingade bortfallet skulle rent matematiskt sett kunna uppgå vid 2-kronorsinsatser till 49 öre, vid 5-kronorsinsatser till 47,5 öre, vid 10-kronorsinsatser till 45 öre och vid 50-kronorsinsatser till 25 öre per insats. Erfarenhetsmässigt torde dock öresbeloppen ligga på en lägre nivå. Även vid platsspelet förekommer visst öresbortfall i samband med vinstberäkningen.

Genom trav- och galoppsportens huvudorganisationer har utredningen erhållit vissa uppgifter om den faktiska fördelningen av totalisatormedlen under en följd av år. Enär endast mycket ofullständiga uppgifter kunnat framskaffas för tiden före år 1957, har i tab. 6 endast medtagits uppgifterna för de tre sista åren.

Tabell 6. Totalisatormedlens fördelning inom trav- och galoppsporten åren 1957—59

År	Total- omsättning	Vinnarnas andel	Vinstavdrag		Bråkdelar
			Statens andel	Organisatio- nernas andel	
Travsporten ¹					
1957.....	191 870 289	150 752 689	23 208 243	15 177 733	2 731 624
1958.....	195 088 786	148 768 817	27 884 449	15 668 220	2 767 300
1959.....	172 031 293	126 704 541	28 707 972	14 313 228	2 305 552
Galoppsporten					
1957.....	18 136 769	13 492 967	2 335 994	2 145 628	162 180
1958.....	18 872 520	14 041 183	2 500 067	2 178 388	152 882
1959.....	21 382 764	16 105 796	2 791 202	2 337 358	148 408

¹ Uppgifter saknas för ett par mindre organisationer med obetydlig totalisatoromsättning.

På grund av fördelningsskalornas utformning är organisationernas genomsnittliga andel av totalisatormedlen olika inom trav- och galoppsporten. Medan vederbörande anordnare av travtävlingar vid fördelningen av vinstavdraget får behålla ca 8 % av totalomsättningen, är andelen av vinstavdraget för galoppsportens del förhållandevis större och uppgår vid galopptävlingar till 10 à 12 %. Summan av bråkdelen, som också tillfaller organisationerna, är däremot procentuellt sett större inom travsporten (ca 1,4 %) än inom galoppsporten (ca 0,7 %).

KAPITEL V

Förhållandena inom trav- och galoppsporten

Vadhållning med totalisator får enligt gällande bestämmelser ej anordnas med mindre Kungl. Maj:t meddelat tillstånd därtill. Dylikt tillstånd har hittills under vissa villkor endast meddelats förening eller annan sammanslutning, som har till ändamål att för hästavelns befrämjande hålla offentliga travtävlingar eller kapplöpningar. Kungl. Maj:t har således genom särskilda brev varje år lämnat tillstånd för vissa lokala trav- respektive galopporganisationer att anordna vadhållning med totalisator.

De tävlingsanordnande organisationerna är ideella föreningar, oftast benämnda trav- respektive galoppsällskap, bestående av ett större eller mindre antal för hästsporten intresserade personer. Genom att knyta totalisator-tillstånden till sammanslutningar av denna karaktär har man velat skapa garantier för att totalisatorverksamheten skall bedrivas på en sund basis med sikte på att främja vederbörande organisationers ändamål. Eventuellt överskott av verksamheten har förutsatts skola komma landets hästavel till godo.

För att kunna anordna hästsporttävlingar, i samband varmed totalisatorvadhållning får äga rum, fordras att sällskapet disponerar en för ändamålet lämpad bana. Utvecklingen på detta område har medfört, att allt större anspråk kommit att ställas på sällskapens bananläggningar och även på anordningarna för den besökande allmänhetens bekvämlighet och trivsel. Från begynnelsen har kapital för finansieringen av de betydande investeringar, varom här varit fråga, huvudsakligen måst tillskjutas av sällskapens medlemmar. För uppförandet av själva banan och därtill hörande anläggningar har i stor utsträckning särskilda bolag bildats.

Av avgörande betydelse för tävlingarnas genomförande är tillgången på hästar av god kvalitet. Trav- och galoppsportens utveckling har givetvis medfört ökade ekonomiska anspråk även på dem, som håller hästar för sådant ändamål. En förbättring av hästmaterialet, såväl kvantitativt som kvalitativt, har allmänt sett ej kunnat ske utan betydande ekonomiska uppoffringar för hästägarna. Till finansieringen av denna verksamhet utgår de prissummor sällskapen delar ut i samband med tävlingarna.

Inom travsporten äges hästarna i stor utsträckning av privatpersoner, som ej är medlemmar i respektive sällskap. Det har av gammalt förefunnits vissa meningsskiljaktigheter mellan sällskapen och hästägarna. För till-

varatagande av sina intressen har hästägarna bildat särskilda sammanslutningar, s. k. hästägareföreningar.

I det följande lämnas först en redogörelse för organisationsförhållandena inom den del av hästsporten, som beröres av totalisatorverksamheten. I ett särskilt avsnitt redogöres närmare för förhållandet mellan sällskapen och banägarna. Därefter följer ett avsnitt, som behandlar framförda önskemål om en översyn av totalisatorverksamheten.

1. Organisationer

Travsporten

Efter att från början ha varit mera sporadiskt förekommande i vårt land erhöll travsporten under 1880-talet en fastare organisation och travklubbar startades i Värmland, Västmanland och Jämtland. År 1884 bildades Allmänna svenska travklubben med uppgift att vintertid anordna travtävlingar på Norra Brunnsviken i Stockholm och år 1901 Svenska travsällskapet, som ursprungligen tillkom för att anordna travtävlingar vid de första Nordiska spelen och som sedermera arbetade för att få till stånd gemensamma bestämmelser för hela landets travsport, så att denna skulle bli till större gagn för landets hästavel.

Svenska travsällskapet hade till uppgift att verka som en överorganisation för hela landets travsport. Att själv arrangera tävlingar och samtidigt kontrollera andra tävlingsarrangörer innebar emellertid en dualism, som måste ställa sällskapet inför många vanskliga avgöranden och i längden bli ohållbar. År 1925 ombildades sällskapet och dess funktioner uppdelades på en lokal organisation för Stockholm, benämnd Stockholms travsällskap, och en centralförening för svensk travsport. Den senares namn ändrades år 1929 till Svenska travsportens centralförbund, som numera leder och utövar kontroll över tävlingsverksamheten.

Svenska travsportens centralförbund utgör en sammanslutning av inom landet verksamma travsällskap och travklubbar. Dess nuvarande stadgar antogs på ordinarie årsmöte den 28 maj 1942 och har sedermera ändrats den 26 maj 1943, den 9 maj 1952 och den 19 augusti 1959. Enligt dessa stadgar har förbundet till ändamål att organisera och reglera landets travsport, så att därigenom må främjas avel och uppfödning av goda inhemska brukshästar, vilka inom ramen av vederbörande hästrasers övriga avelsändamål utmärker sig för energi, uthållighet, hårdhet och hårdighet, att bereda sällskapen fördelen av gemensamma bestämmelser och enhetlig överledning samt att gentemot utlandet representera den svenska travsporten.

En av travförbundets viktigaste funktioner är att utfärda reglementen och tävlingsbestämmelser. Det gäller härvidlag att skapa betingelser för en sund utveckling av tävlingsverksamheten och den därmed förknippade totalisatorvadhållningen. En förutsättning härför är förekomsten av klara och

koncisa tävlingsbestämmelser och en enhetlig tillämpning av desamma. Det av förbundet senast utfärdade reglementet för offentliga travtävlingar har varit i tillämpning sedan den 1 januari 1954.

Travförbundet har även andra uppgifter. Sålunda har förbundet att yttra sig över alla ansökningar om totalisatortillstånd. Förbundets styrelse fördelar och fastställer tävlingsdagarna och storloppen de olika barnorna emellan. Alla funktionärer vid tävlingar, i samband varmed vadhållhållning med totalisator äger rum, skall godkännas av förbundet. Ingen professionell tränare kan utöva sin verksamhet utan dess medgivande.

Härtill kommer uppgifter av tävlingsteknisk natur, såsom fastställande av startprissummor och rekord, inregistrering och fördelning av tävlingsfärger etc. För varje startande häst föres vidare fullständig statistik. För att kunna starta i en tävling måste såväl varmblodiga som nordsvenska hästar nämligen vara införda i födelseregister, som föres av förbundet. Det svarar även för utgivningen av Svensk Travkalender (tidigare Svensk Travsport) och Svensk Travstambok för varmblodiga hästar. Slutligen fördelar förbundet under lantbruksstyrelsens överinseende de statliga avels- och uppfödarepriserna.

Förbundets beslutanderätt utövas gemensamt av lokalt valda fullmäktige och förbundets styrelseledamöter. Varje sällskap, som förfogar över en permanent tävlingsbana och där håller tävlingar, äger att bland sina medlemmar utse en fullmäktig för varje påbörjat tiotal under närmast föregående år avhållna tävlingsdagar. Övriga sällskap, som under minst två av de tre senaste åren anordnat tävlingar, äger under liknande betingelser utse vardera en fullmäktig. Det tillkommer fullmäktige bl. a. att avgöra frågor om antagande eller ändring av stadgar, att bestämma om sällskaps anslutning till förbundet, att välja styrelse m. m.

Fullmäktige sammanträder till ordinarie årsmöte före maj månads utgång. Därjämte kan extra fullmäktigemöte hållas, om förbundets styrelse så finner nödigt eller minst halva antalet fullmäktige gör framställning därom. Vid fullmäktiges sammanträden har varje fullmäktig och varje styrelseledamot i förbundet en röst. Styrelseledamot som jämväl är fullmäktig har alltså två röster.

Vid ordinarie årsmöte förrättas bl. a. val av ledamöter i travförbundets styrelse. Denna, som mellan fullmäktiges sammanträden representerar förbundet, består av minst 10 och högst 17 ledamöter. Den utser inom sig ordförande, vice ordförande, generalsekreterare och kassaförvaltare; de båda sistnämnda befattningarna kan sammanslås. F. n. består styrelsen av, förutom ordföranden och generalsekreteraren, en representant för vardera 13 travsällskap och två representanter, som speciellt företräder travhästägarna.

Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden eller när så påfordras av minst fyra styrelseledamöter. Den utser inom sig ett arbetsutskott,

som mellan styrelsens sammanträden skall representera densamma. Arbetsutskottet består av ordföranden eller vice ordföranden, generalsekretären och tre styrelseledamöter.

Travsällskap. Till Svenska travsportens centralförbund är f. n. anslutna 44 travsällskap och travklubbar, varav 14 genomför sina tävlingar på permanenta banor. Av de övriga, som alltså ej disponerar permanenta banor för sin verksamhet, åtnjuter endast 15 totalisatortillstånd. Nedanstående förteckning upptar namnen på de sällskap, som med vederbörligt tillstånd bedriver totalisatorverksamhet, deras banor och — i förekommande fall — vederbörande banägare.

Sällskap	Bana	Banägare
<i>Permanent banor</i>		
Färjestads travsällskap, Karlstad	Färjestads travbana	AB Värmlands travbana
Gävle-Dala travsällskap, Gävle	Gävle travbana	AB Gävle travbana
Jämtlands travsällskap, Östersund	Östersunds travbana	AB Jämtlands travbana
Nordmarkens travsällskap, Årjäng	Nordmarkens travbana	AB Nordmarkens travbana
Norrbottnens travsällskap, Boden	Torpgårdans travbana	Norrbottnens travbanas byggnadsförening u. p. a.
Norrlands travsällskap, Sundsvall	Bergsåkers travbana	AB Norrlands travbana
Skellefteortens travsällskap, Skellefteå	Skellefteå travbana	AB Skellefteå travbana
Skånska travsällskapet, Malmö	Jägersro	Sällskapet
Solängets travsällskap, Örnsköldsvik	Solänget	Sällskapet
Stockholms travsällskap, Spånga	Solvalla travbana	Sällskapet
Västerbottens travsällskap, Umeå	Umåkers travbana	Umåkerstravets ekonomiska förening m. b. p. a.
Västergötlands travsällskap, Axvall	Axevall travbana	AB Axevall travbana
Västsvenska travsällskapet, Mölndal	Åbyfältet	AB Åbyfältet
Örebro-Bergslagens travsällskap, Örebro	Närkes Marieberg	AB Örebro-Bergslagens travbana
<i>Icke permanenta banor</i>		
Dalarnas travsällskap, Stora Tuna	Romme travbana	AB Dala-Trav
Dalslands travsällskap, Åmål	Åmåls travbana	Sällskapet
Gotlands travsällskap, Visby	Skrubbsfältet	AB Visby hästsportsfält
Hammerdals travklubb, Östersund	Hammerdalssjön	Klubben
Lindes nya travklubb, Lindesberg	Fornaboda	AB Lindetrav
Lycksele travsällskap, Lycksele	Lycksele travbana	Sällskapet
Norra Hälsinglands travsällskap, Hudiksvall	Hagmyrens landbana	AB Hudiksvalls travbana
Siljans travsällskap, Rättvik	Rättviks travbana	AB Siljanstrav
Södra Hälsinglands travsällskap, Bollnäs	Sävstaås travbana	Sällskapet
Sörmlands travsällskap, Katrineholm	Sundbyholm	Sörmlands travbane AB
Wermlands trafvarsällskap, Arvika	Skytte	Sällskapet

Sällskap	Bana	Banägare
Västra Jämtlands travklubb, Alsen	Isbana i Alsen och Föllinge	Klubben
Västra Ångermanlands travsällskap, Hoting	Hotingsjön	Sällskapet
Ådalens travsällskap, Nyland	Dannero travbana	AB Ådalens travbana
Ångermanlands travklubb, Skog	Storsjön, Skog	Klubben

De olika sällskapen och klubbarna är, som förut nämnts, ideella föreningar och har enligt sina stadgar till ändamål att anordna travtävlingar för att därigenom höja intresset för travsporten och dess rätta bedrivande. Deras verksamhet, som syftar till att befordra hästaveln och en god hästvård, är i allmänhet lokalt betonad och knuten till ortens travbana.

Sällskapens medlemmar skall enligt stadgarna utgöras av personer med intresse för travsporten. Det förekommer, att medlemsantalet är på visst sätt maximerat. I de fall travbanan äges av särskilt bolag eller annan juridisk person, är delägarna mer eller mindre självskrivna medlemmar i sällskapen.

Inom sällskapen utses en styrelse med minst fem ordinarie ledamöter att handha sällskapens angelägenheter. Styrelsen utser inom sig ordförande och vice ordförande samt inom eller utom sig sekreterare och kassaförvaltare. Dessutom tillsätter styrelsen i allmänhet ett arbetsutskott, som skall representera densamma mellan styrelsesammanträdena.

Hästägarna har icke ansetts böra få ett dominerande inflytande inom travsällskapen. Ett uttryck härför är bestämmelsen i travförbundets reglemente för offentliga travtävlingar, att sällskapens styrelser ej till mer än en tredjedel får utgöras av ägare till tävlingshästar. I ett fall är det enligt sällskapets stadgar förbjudet för medlem att tillhöra tränare- eller hästägareorganisation. Någon motsvarande begränsning finns inte föreskriven beträffande övriga medlemskategorier.

Travhästägarnas organisationer. Ägarna av travhästar vid de olika travbanorna har i stor utsträckning bildat särskilda sammanslutningar för tillvaratagande av sina intressen. År 1943 bildades en central sammanslutning av inom landet verkamma travhästägareföreningar, kallad Sveriges travhästägares riksförbund. Till densamma är f. n. anslutna 12 av landets lokala travhästägareföreningar, nämligen

Bergsåkers travhästägareförening, Sundsvall
 Gävle travhästägareförening, Gävle
 Jämtlands travhästägareförening, Östersund
 Mälardalens travhästägareförening, Eskilstuna
 Norra Ångermanlands travhästägareförening, Örnsköldsvik
 Skellefteortens travhästägareförening, Skellefteå
 Stockholms travhästägareförening, Solna
 Umåkers travhästägareförening, Umeå
 Värmlands travhästägareförening, Karlstad

Västra Sveriges travhästägareförening, Göteborg
 Ädalens travhästägareförening, Nyland
 Örebro läns travhästägareförening, Örebro.

Riksförbundet har enligt sina stadgar, som antogs på ordinarie årsmöte den 8 juni 1960, till uppgift *att* tillvarata föreningarnas och deras medlemmars intressen, *att* verka för ett ökat inflytande för hästägarna inom travsporten, *att* verka för höjandet och utbredandet av intresset för travsporten, så att därigenom avel, uppfödning och rationell skötsel av goda inhemska brukshästar befordras, *att* på ett sakkunnigt och objektivt sätt verka för ändamål, som främjar den nordsvenska och den varmblodiga travhästens ställning, *att* verksamt delta i travsportens utveckling *samt att* bereda föreningarna fördelen av gemensamma bestämmelser.

Anslutning till förbundet kan vinnas endast av en travhästägareförening på varje plats, där travtävlingar och vadhållning med totalisator äger rum.

Den högsta ledningen inom förbundet utövas av fullmäktige, bestående av befullmäktigade representanter för de anslutna föreningarna. Varje förening äger utse en fullmäktig för varje påbörjat tiotal under närmast föregående år avhållna tävlingsdagar med totalisatorvadhållning. Fullmäktige, som sammanträder till ordinarie årsmöte före den 15 juni varje år, väljer förbundets styrelse och har i övrigt att avgöra frågor om antagande eller ändring av stadgar, bestämma om förenings anslutning till förbundet, fastställa medlemsavgifter m. m. Varje fullmäktig har en röst.

Riksförbundet företrädes av en styrelse, bestående av minst 11 och högst 17 ordinarie ledamöter. De väljes för en tid av två år; halva antalet avgår växelvis vartannat år. Styrelsen utser vice ordförande, sekreterare och kassaförvaltare. De båda senare kan väljas inom eller utom styrelsen. Dessutom tillsätter styrelsen ett arbetsutskott på minst tre personer, i vilket ordföranden och sekreteraren är självskrivna. Arbetsutskottet åligger att mellan styrelsesammanträdena handlägga förbundets löpande ärenden.

De till riksförbundet anslutna lokala travhästägareorganisationerna har att tillvarata och befrämja medlemmarnas intressen vid travtävlingar på svenska och utländska travbanor. De skall även verka för höjandet och utbredandet av intresset för travsporten, så att därigenom avel, uppfödning och rationell skötsel av goda brukshästar befordras. Enligt av riksförbundet fastställda normalstadgar kan medlemskap i sådan förening erhållas av envar, som äger travhäst eller ägnar sig åt travhästuppfödning. Någon begränsning av medlemsantalet synes icke förekomma. Varje aktiv medlem har vid föreningens sammanträden en röst.

Föreningen företrädes av en styrelse med högst sju ordinarie ledamöter, som väljes för en tid av två år. Den utser inom sig vice ordförande samt inom eller utom sig sekreterare och kassaförvaltare.

Föreningens verksamhet finansieras genom medlemsavgifter. Vid en del travbanor har det dessutom varit vanligt, att respektive travsällskap

lämnat årliga anslag till vederbörande lokala hästägareförening. Dessa anslag har i regel uppgått till ett eller ett par tusen kronor, i något enstaka fall till högre belopp. Anslagen i fråga var tänkta som ett slags kompensation för att hästägarna en gång om året nöjde sig med halva priser vid en tävlingsdag till förmån för välfärdsfonder för banornas tränare och stallpersonal. Enligt en mellan riksförbundet och Svenska travsportens centralförbund den 29 maj 1959 träffad överenskommelse, vilken utredningen får anledning återkomma till i det följande, skall respektive travsällskap med permanenta banor i stället till förmån för hästägare och tränare avstå överskottet av en tävlingsdag — s. k. särdag — varje år.

Riksförbundet representerar icke alla sammanslutningar av travhästägare i vårt land. Travhästägarna i stockholmstrakten är sålunda delade på två föreningar, av vilka en är medlem i riksförbundet. Solvalla travhästägareförening och Skånska travhästägareföreningen, vilken också står utanför riksförbundet, har ingått som medlemmar i en den 5 augusti 1960 bildad sammanslutning, kallad Riksförbundet för den varmblodiga travhästen. Den nybildade riksorganisationen, som avses skola omfatta inom landet verkssamma travhästägareföreningar, räknar även Avelsföreningen för svenska varmblodiga travhästen som medlem.

Enligt föreliggande stadgar har förbundet till uppgift att tillvarata föreningarnas och deras medlemmars intressen. Det skall i detta syfte verka för ökat inflytande för hästägarna och uppfödarna inom den varmblodiga travsporten samt för höjandet och utbredandet av intresset för den varmblodiga travsporten, dess utveckling, avel och uppfödning.

Galoppsporten

Galoppsporten utövades från början mera sporadiskt i vårt land. År 1814 anordnades sålunda en kapplöpning i Göteborg för att högtidlighålla ett kungligt besök i staden. Först under 1830-talet började kapplöpningar mera regelbundet anordnas och år 1867 bildades Allmänna svenska kapplöpningssällskapet, som tog hand om verksamheten. Nu följde en period av stor livaktighet inom kapplöpningssporten. Man började årligen importera hästar från England och löpningar avhölls i Stockholm, Göteborg, Hälsingborg och Linköping.

Intresset för kapplöpningssporten minskades dock åter. Nämda sällskap upplöstes år 1880 och sporten förde därefter en tynande tillvaro, till dess Jockeyklubben bildades år 1889. Klubben, som alltså är verksam, utgjorde tidigare svensk galoppsports centralorganisation och hade till ändamål att ordna och leda kapplöpningssväsendet i vårt land samt därigenom främja den ädla hästaveln och ryttharandan. Den utfärdade reglementen och bestämmelser för kapplöpningar, fastställde propositioner samt löpningsdagar för olika banor inom landet, kontrollerade banor och tävlingsanordningar samt var högsta instans vid tvister inom galoppsporten.

Svenska galoppsportens centralförbund. Jockeyklubbens förenämnda funktioner har fr. o. m. den 1 januari 1959 övertagits av Svenska galoppsportens centralförbund, som utgör en sammanslutning av inom landet verksamma galopporganisationer och Jockeyklubben. Galoppförbundet har enligt sina stadgar, som antogs den 19 juli 1958, till ändamål att organisera och övervaka landets galoppsport samt att främja den ädla hästaveln.

Galoppförbundets styrelse utses för ett år i sänder enligt särskilda regler. Envar tävlingsanordnande organisation, som under föregående år avhållit minst 25 löpningar, utser inom sig en ledamot för varje påbörjat 50-tal under föregående år avhållna löpningar, dock högst fyra ledamöter. Jockeyklubben utser inom sig två ledamöter. Ordförande och vice ordförande, som utses vid förbundets årsmöte, får ej tillhöra tävlingsanordnande organisations styrelse. För beslutförhet erfordras, att antalet vid sammanträdet närvarande styrelseledamöter överstiger hälften av hela antalet ledamöter.

Styrelsen utser utom sig generalsekreterare och kassaförvaltare, vilka befattningar kan sammanslås. Dessutom utser styrelsen inom sig ett arbetsutskott, bestående av ordföranden, generalsekreteraren och en representant för varje i styrelsen företrädd tävlingsanordnande organisation. Ordföranden och dennes suppleant får ej tillhöra tävlingsanordnande organisations styrelse.

Galoppförbundets beslutanderätt skall, i den mån den ej tillkommer styrelsen, utövas av fullmäktige, som utgöres av styrelsens ordförande och vice ordförande samt valda ombud för de anslutna organisationerna. Organisation, som förfogar över permanent tävlingsbana och där anordnar galopptävlingar, äger bland sina medlemmar utse ett ombud samt därutöver ett ombud för varje fullt 15-tal under närmast föregående år avhållna löpningar, dock högst 15 ombud för varje organisation. Jockeyklubben äger utse fem ombud.

Fullmäktige sammanträder till ordinarie möte — årsmöte — före maj månads utgång å tid och plats, som av styrelsen bestämmes. Extra möte hålles, då styrelsen så finner nödigt eller minst halva antalet fullmäktige gör skriftlig framställning därom. Envar fullmäktig äger en röst.

Galoppsällskap. Till Svenska galoppsportens centralförbund är — förutom Jockeyklubben — anslutna landets fyra galoppsällskap, nämligen Stockholms kapplöpningssällskap, Skånska fältrittklubben, Västsvenska galoppsällskapet och Strömsholms sportförening. De avhåller sina galopptävlingar vid Täby, Jägersro, Åbyfältet respektive Strömsholm och åtnjuter samtliga totalisatorstillstånd. Banan vid Täby äges och den vid Strömsholm disponeras av vederbörande sällskap, medan Jägersro och Åbyfältet tillhör Skånska travsällskapet respektive AB Åbyfältet.

För anslutning till galoppförbundet fordras, att sällskapens stadgar är avfattade i huvudsaklig överensstämmelse med av förbundet fastställda normalstadgar. Sällskapen skall enligt dessa ha till ändamål att genom

anordnande av offentliga kapplöpningar främja den ädla hästaveln samt hos allmänheten väcka och underhålla intresse och förståelse för sådana strävanden.

Om sällskapens organisation och arbetsformer gäller i huvudsak följande.

Sällskapets angelägenheter handhas av en styrelse, bestående av lägst sju och högst nio ledamöter, som väljes på ordinarie årssammanträde för en tid av tre år. Styrelsen utser inom sig ordförande och vice ordförande samt utom sig sekreterare och kassaförvaltare. Den är beslutsför, när antalet vid sammanträdet närvarande ledamöter överstiger hälften av hela antalet styrelseledamöter.

Ett särskilt arbetsutskott, bestående av minst tre ledamöter, tillsättes inom styrelsen. Ordföranden i utskottet utses av styrelsen och styrelsens sekreterare tjänstgör som sekreterare i utskottet. Utskottets verksamhet regleras närmare i en instruktion, som fastställs av styrelsen.

Ordinarie sammanträde — årsstämma — skall hållas inom sex månader efter räkenskapsårets utgång å tid och plats, som styrelsen bestämmer. Styrelsen äger därjämte, när den så finner lämpligt, kalla medlemmarna till extra sammanträde. Varje medlem äger vid sällskapets sammanträden en röst.

Galopphästägarnas organisationer. Det finns f. n. tre lokala sammanslutningar av galopphästägare i landet, nämligen Kapplöpningshästägareklubben i Stockholm, Skånska kapplöpningshästägareföreningen i Malmö och Västra Sveriges galopphästägareförening i Göteborg. De har till uppgift att tillvarata hästägarnas intressen och företräda dem gentemot galopp-sportens organisationer. Någon central sammanslutning för tillvaratagande av gemensamma angelägenheter finns inte.

2. Banägare

För år 1960 har Kungl. Maj:t lämnat 33 tävlingsanordnande organisationer tillstånd att bedriva totalisatorverksamhet, nämligen 29 trav- och 4 galoppsällskap. Inom travsporten förvaltas tävlingsbanor och i anslutning därtill uppförda anläggningar som förut nämnts i stor utsträckning av aktiebolag eller annan juridisk person, som ställer banorna till tävlingsarrangörernas förfogande mot särskild hyra. Så är fallet med 11 av de f. n. 14 permanenta banorna och inemot hälften av de icke permanenta banorna.

Förhållandet har uppmärksamats av lantbruksstyrelsen, som har den närmaste tillsynen över trav- och galoppsporten och den därmed förenade totalisatorverksamheten. I syfte att förebygga missbruk från banägarnas sida av sällskapens beroendeställning med avseende på travbanorna har styrelsen i skrivelse till Svenska travsportens centralförbund den 22 mars 1957 meddelat vissa föreskrifter, som bl. a. begränsar avtalsfriheten beträffande banorna och deras utnyttjande.

Då travbana äges av särskilt aktiebolag eller ekonomisk förening, som mot ersättning ställer densamma till travsällskapets förfogande, skall mellan travsällskapet och banägaren finnas upprättat avtal i huvudsaklig överensstämmelse med ett av lantbruksstyrelsen fastställt normalavtal. I enlighet därmed upprättade avtal har avsetts skola tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1957 och gälla intill utgången av år 1961. Avtalet förlänges automatiskt att gälla under ytterligare ett år, om uppsägning ej sker minst tre månader före avtalstidens utgång.

Banägaren, som förbinder sig att icke utan sällskapets samtycke uthyra travbanan, ställer densamma jämte alla på banan uppförda byggnader samt alla banägaren tillhöriga maskiner och inventarier, som kan användas i samband med tävlingar av här ifrågavarande slag, till sällskapets förfogande för anordnande av offentliga travtävlingar. Om annat ej överenskommes, ankommer det på banägaren att svara för underhåll av byggnader samt att bana, publikplatser och stallområde hålles i gott och för travtävlingars anordnande lämpat skick. Byggnader, som sällskapet efter därom gjord överenskommlse uppför inom banområdet, skall vara sällskapets egendom.

Sällskapet skall till banägaren i grundhyra erlagga ett belopp, motsvarande dels $5\frac{1}{2}$ % av insatt kapital, dels lagstadgad avsättning till reservfond och dels vad som — utöver vad som kunnat intjänas på uthyrning av byggnader eller genom annat utnyttjande av bananläggningen — erfordras för täckande av företagets fasta kostnader. Med fasta kostnader avses underhåll av och avskrivningar på banan, byggnader och inventarier, skatter, gäldräntor, administrations- och kontorskostnader, försäkringar, löner och pensioner till tjänstemän och arbetare samt skäligen arvodet till styrelse och revisorer. Vad som utgör ersättning för avskrivningar skall av banägaren avsättas till en nybyggnads- och nyanskaffningsfond.

I den mån de fonderade avskrivningsbeloppen ej förslår till att bestrida utgifterna för uppförande av nybyggnader och nyanskaffning av inventarier, som är nödvändiga för tävlingsrörelsen, skall sällskapet utöver grundhyran erlagga felande belopp.

Sällskapet skall kontinuerligt förskottera banägaren nödiga medel. Slutavräkning skall ske vid varje årsskifte.

Banägaren förbinder sig att icke utöver avsättning till reservfond samt till nybyggnads- och nyanskaffningsfond fondera medel för annat ändamål än för pensionering av tjänstemän och arbetare.

Om det banägande företaget träder i likvidation skall förefintlig behållning å nybyggnads- och nyanskaffningsfonden återbetalas till sällskapet. I det fall att banan uthyres till mer än ett sällskap, skall förefintlig behållning delas mellan sällskapen i proportion till inbetalda hyror under de senaste fem åren.

Uppkommen tvist mellan parterna beträffande tillämpningen av de i avtalet stadgade bestämmelserna får icke dragas under domstols prövning

utan skall avgöras genom skiljedom i enlighet med vad i gällande lag om skiljemän är stadgat.

Enligt vad Svenska travsportens centralförbund upplyst har samtliga avtal om upplåtelse av travbana, som f. n. gäller, avfattats i huvudsaklig överensstämmelse med förenämnda normalavtal.

3. Önskemål om en översyn av totalisatorverksamheten

En översyn av totalisatorverksamheten skulle i och för sig ha varit motive-rad med hänsyn till den betydande omfattning totalisatoromsättningen fått på senare år i jämförelse med år 1923, då förbudet mot vadhållning med totalisator upphävdes. Frågan om en översyn aktualiserades emellertid närmast genom en skriftlig framställning till Kungl. Maj:t från Sveriges travhästägares riksförbund i maj 1956, vari förbundet hemställde, att en utredning måtte företagas beträffande den svenska travsportens organisation och arbetsformer samt grunderna för fördelningen av tävlingsanordnande organisationers andel av totalisatorinkomsterna.

Mellan travhästägarna och travsällskapen hade sedan flera år tillbaka rått vissa meningsskiljaktigheter. De förra ansåg sig sålunda otillräckligt representerade i sällskapen och därigenom ur stånd att öva inflytande på användningen av de inkomster sällskapen erhöll såsom innehavare av totalisatorstillstånd. Sällskapen å sin sida har genomgående strävat efter att hålla tillbaka ett sådant inflytande från hästägarna och förbehållit sig att själva avväga användningen av sina inkomster i och för verksamhetens rätta bedrivande. Farhågorna beträffande medlens användning hade fått näring genom vad som konstaterats vid Åbyfältet utanför Göteborg och som torde ha varit en av anledningarna till riksförbundets framställning.

Bananläggningarna vid Åbyfältet, där Västsvenska travsällskapet avhåller sina tävlingar, äges av AB Åbyfältet. Vid en av lantbruksstyrelsen i december 1955 inledd undersökning hade visat sig, att till ledamöterna i styrelserna för travsällskapet och AB Åbyfältet utgått arvoden med belopp, överstigande vad som kunde anses rimligt i förhållande till det med ifrågasvarande uppdrag förenade arbetet, varjämte genom särskilda utfästelser dessa ledamöter tillförsäkrats pensionsrätt för sig och efterlevande maka. Med anledning av det inträffade hemställde lantbruksstyrelsen, som ansåg en utvidgad tillsyn över sällskapen behövlig, hos Kungl. Maj:t om befogenhet att icke blott få utfärda närmare bestämmelser för anordnande och kontroll av vadhållningen med totalisator utan även att få utöva tillsyn över tävlingsorganisationerna och meddela härför erforderliga bestämmelser. Genom beslut den 21 december 1956 lämnade Kungl. Maj:t det begärda medgivandet.

Härefter genomfördes en väsentlig minskning av de styrelsearvoden, som

utbetalats vid Västsvenska travsällskapet och AB Åbyfältet, samt avsägelser av de pensionsutfästelser, som beslutats av sällskapet och bolaget. I sammanhang härmed vidtogs de åtgärder från lantbruksstyrelsens sida, som förut har redovisats.

Sveriges travhästägares riksförbunds framställning

I en den 31 maj 1956 dagtecknad skrift anhöll Sveriges travhästägares riksförbund, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning rörande den svenska travsportens organisation och arbetsformer samt grunderna för fördelningen av de tävlingsanordnande organisationernas andel av totalisatorinkomsterna. Därest utredningen skulle visa, att den svenska travsporten i berörda avseenden krävde ändrade villkor och bestämmelser, förutsattes Kungl. Maj:t komma att vidta den åtgärd som i anledning därav kunde anses påkallad.

Lantbruksstyrelsen, som genom remiss den 2 juni samma år anmodats avge utlåtande över framställningen, anordnade den 8 april 1957 ett sammanträde med representanter för riksförbundet och Svenska travsportens centralförbund i syfte att bereda parterna tillfälle att inför styrelsen framlägga sina synpunkter på de frågor, som aktualiserats genom framställningen. Huvudfrågor vid sammanträdet var förhållandet mellan travsällskapen och de banägande företagen samt hästägarnas inflytande inom travsporten. Därjämte diskuterades prisprocenten vid de permanenta travbanorna, uppfödarepriser och finansieringen av de olika organisationernas verksamhet.

Sammanträdet medförde ej något närmande mellan parterna. Som framgår av det härvid som bilaga A fogade protokollet från sammanträdet klarlades däremot den aktuella situationen och preciserades travhästägarnas yrkanden.

Med utgångspunkt från förhållandena vid Västsvenska travsällskapet och det därmed förenade travbanebolaget, vilka enligt lantbruksstyrelsens uppfattning föranlett riksförbundets framställning, redogjorde styrelsen i sitt den 25 april 1957 avgivna remissyttrande för sina åtgärder i samband därmed. Som ett led i den översyn av hästsportens organisation, som pågick inom lantbruksstyrelsen vid tidpunkten för remissyttrandets avgivande, hade påbörjats en genomgång av de olika sällskapens stadgar. Det var styrelsens avsikt att i samband därmed bl. a. uppmärksamma frågor om utökning av antalet ledamöter i travsällskapen i syfte att tillförsäkra hästägarna ett större medinflytande i sällskapen samt om medlemmarnas rösträtt m. m.

Såvitt lantbruksstyrelsen kunde bedöma hade den bestående organisationen av travsporten fungerat på ett i stort sett tillfredsställande sätt. Ett bevis härpå var enligt styrelsen den starka utveckling, som travsporten under den senaste tioårsperioden undergått. Styrelsen anförde vidare.

Helt självfallet kunna ibland olika åsikter göra sig gällande såväl inom centralförbundet som från de organisationers sida, vilka på ett eller annat sätt äro intresserade i travsporten. Dylika meningsmotsättningar ha emellertid hittills utan svårigheter kunnat utjämnas. De åtgärder, som styrelsen redan vidtagit eller planerat, torde väl överensstämma med de önskemål, som Sveriges travhästägares riksförbund uttalat. Såvitt styrelsen kunnat finna torde därför någon ytterligare utredning icke vara påkallad.

Svenska travsportens centralförbund, som av lantbruksstyrelsen beretts tillfälle avge yttrande över riksförbundets framställning, kunde för sin del inte finna att den svenska travsportens organisation och arbetsformer missgynnade hästägarna till förmån för andra. Ingen hade heller gjort gällande, att travsällskapen misskött sina totalisatorstillstånd eller överträtt de i samband med dessa meddelade föreskrifterna. I sitt den 27 september 1956 dagtecknade yttrande till lantbruksstyrelsen anförde travförbundet vidare.

Verkligheten är den, att svensk travsport under årens lopp — och då särskilt under det senaste decenniet — undergått en mycket stark utveckling som bl. a. tillåtit anläggandet av moderna välutrustade banor och i anslutning härtill möjliggjort att till hästägarna utdela en ständigt växande prissumma, som i fjol uppgick till 10 157 405 kronor och som i år knappast torde komma att understiga 11 milj. kronor. Såväl sportsligt som tävlingstekniskt har den svenska travsporten steg för steg arbetat sig fram i full paritet med de i detta avseende sedan gammalt ledande nationerna i Europa, och en objektiv bedömare skulle säkert konstatera, att svensk travsport i dag icke står efter för motsvarande sportgren i något annat europeiskt land. Det torde vara alldeles uppenbart, att en sådan utveckling varit utesluten, därest den svenska travsportens »organisation och arbetsformer» varit eller äro mindre ändamålsenliga. Detta gäller givetvis i samma grad den ekonomiska och totalisatormässiga utvecklingen. Med den omfattning svensk travsport numera fått, kan det naturligtvis ha inträffat och kan också i framtiden inträffa att någon detalj kan vara mindre tillfredsställande, men detta bör då säkert enklast kunna klaras upp genom samråd mellan lantbruksstyrelsen och travsportens egen överorganisation, centralförbundet.

I likhet med lantbruksstyrelsen hemställde travförbundet, att framställningen inte måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Efter att ha tagit del av förenämnda yttranden ingav riksförbundet den 16 maj 1957 till Kungl. Maj:t en den 15 april samma år dagtecknad skrift, vilken intagits som bilaga B till detta betänkande. Förbundet vidhöll däri sin framställning om en allsidig utredning rörande travsporten och därmed sammanhängande problem.

Interpellation vid 1957 års riksdag

I en interpellation i andra kammaren den 9 april 1957 frågade herr Lindström, om statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet hade för avsikt att inom den närmaste tiden igångsätta den begärda utredningen angående den svenska travsportens organisation och arbetsformer samt den till densamma knutna totalisatorverksamheten. Han underströk till en

början behovet härav genom en hänvisning till den starka utveckling totalisatorverksamheten varit föremål för och yttrade härom följande.

När statsmakterna år 1923 beslöt återinföra totalisatorn vid hästsporttävlingar med riktlinjer, som i stort sett fortfarande gäller, kunde man inte förutse den enorma utveckling som skulle ske. Från begynnelseårets totalisatoromsättning, i runt tal 150 000 kronor, har siffrorna gått i höjden, så att 1956 års totalisatoromsättning var inte mindre än 174 milj. kronor. Statens andel av totalisatorinkomsterna är varje år betydande och uppgick förra året till över 20 milj. kronor. Men staten är direkt engagerad i denna verksamhet även i andra avseenden. I riksstatens nionde huvudtitel, under rubriken Hästavelns främjande, finns upptagna kostnader för denna verksamhet på över 1,5 miljon, och i kapitalbudgeten meddelas, att statens lånefond för hästavelns främjande även kommande budgetår, liksom innevarande, avser att utlämna 1,5 milj. kronor. Det bör alltså finnas väl grundad anledning för riksdagen att syna de förhållanden, som ligger bakom denna verksamhet.

Den stora omfattning travsporten tagit borde, ansåg interpellanten, i och för sig utgöra tillräckligt skäl för en översyn av densamma. Han erinrade om att staten driver fotbollstips och penninglotteri helt i egen regi. Även om det inte var fråga om att förstatliga hästsporten och den i samband därmed bedrivna totalisatorverksamheten, ansåg han det i alla fall nödvändigt med en översyn och en modernisering av de regler, som gäller för verksamheten.

Interpellanten kom i det följande in på Åby-fallet och anförde härom följande.

Nyligen har exempelvis från Göteborg uppgifter offentliggjorts som visar, att verksamheten fått en felaktig inriktning, väl värd både undersökning och framför allt ändring. En av de synnerligen stötande bristerna med den nuvarande travsportorganisationen är, att det aktiva travfolket i stor utsträckning är uteslängt från deltagande i ledningen av verksamheten. De här antydda uppgifterna från Göteborg avslöjar exempelvis, att så sent som 1955 sällskapet bestod av endast elva medlemmar, av vilka inte mindre än tio var ledamöter av eller suppleanter i sällskapets styrelse. Flertalet av dessa styrelseledamöter var emellertid även ledamöter i styrelsen för AB Åbyfältet, vilket bolag tar hand om stora delar av inkomsterna vid Åbybanan, något som inte minst de höga arvodeskostnaderna ger besked om.

Efter att med ytterligare ett par exempel ha belyst förhållandena inom travsporten anförde interpellanten följande skäl för en ändring av den nuvarande travsportorganisationen och en översyn av den statliga tillståndsgivningen för totalisatorspelet.

Ett av de avgörande motiven för statsmakternas välvilja till denna spelform har naturligtvis varit att — som det heter i bestämmelserna — »höja och fördjupa intresset för en på premieringens grund lagd uppfödning». Det är väl därmed bland annat avsett, att hästägarna och uppfödarna skulle kunna få ett ekonomiskt utbyte av verksamheten, så att de uppmuntras till att hålla en häststam, som är önskvärd för vårt land. Här kan det måhända vara på sin plats att peka på det förhållandet, att den sporthäst — nämligen den nordsvenska travaren — som är den för arbetskörning avgjort mest lämpade, är i det närmaste portför-

bjuden på de stora travbanorna. Ett ökat utrymme för denna travartyp skulle skapa en värdefull beredskapsreserv av levande dragkraft. Utvecklingen går tyvärr i detta hänseende inte i önskvärd riktning. Det ekonomiska utbytet för hästägarna och uppfödarna är uppenbarligen alldeles orimligt. För att belysa det nuvarande tillståndet vill jag anföra, att en försiktig beräkning av det ekonomiska utbytet för hästägarna vid Solvalla travbana visar, att de under 1956 tillsammans gjorde en förlust på inte mindre än cirka 900 000 kronor. Denna uppseendeväckande siffra visar, att det inte finns en sund ekonomisk grundval för travsporten, ur hästägarnas synpunkt sett, och det dåliga ekonomiska utfallet drabbar direkt och indirekt uppfödarna.

I sitt svar på interpellationen lämnade departementschefen följande redogörelse för tillståndsgivningen och totalisatormedlens fördelning.

Tillstånd meddelas endast förening eller annan sammanslutning, som har till ändamål att för hästavelns befrämjande hålla offentliga kapplöpningar eller travtävlingar. Vinsten av totalisatorn — efter av Kungl. Maj:t bestämt skälighetsavdrag för omkostnaderna — inbetalas till statsverket. Vidare har innehavaren av totalisatorstillstånd att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som Kungl. Maj:t kan finna erforderligt att meddela. Anordnare av travtävlingar är i regel ideella föreningar, oftast benämnda travsällskap, bestående av ett större eller mindre antal för travsporten intresserade personer. De tävlingsanordnande sällskapen är alla anslutna till Svenska travsportens centralförbund. Av centralförbundet utfärdat reglemente skall lända sällskapen till efterrättelse.

Kungl. Maj:t lämnar varje år tillstånd för de olika travsällskapen att vid tävlingarna anordna vadhållning med totalisator. I samband härmed föreskrives vanligen bland annat, att det skall åligga anordnaren att av insatserna i vadhållningen innehålla 20 procent. Till priser och övriga omkostnader vid tävlingarna får anordnaren av det innehållna beloppet tillgodogöra sig vad som återstår, sedan avdrag skett för statens andel i medlen. Denna andel utgår enligt Kungl. Maj:ts beslut den 24 mars 1949 enligt en stigande skala upp till en totalisatoromsättning av 100 000 kronor och utgör vid detta belopp 6 000 kronor. Vid större omsättning utgår statens andel med 6 000 kronor jämte 14 procent av överskjutande omsättningsbelopp.

Departementschefen berörde därefter riksförbundets framställning och lantbruksstyrelsens i anledning därav vidtagna åtgärder. Då dessa hade samband med de av interpellanten berörda speciella spörsmålen, ansåg departementschefen sig böra gå närmare in på ifrågavarande åtgärder.

Med anledning av de höga styrelsearvoden som förekommit vid Västsvenska travsällskapet och i Aktiebolaget Åbyfältet fann lantbruksstyrelsen en utvidgad tillsyn över sällskapen behövlig och hemställde hos Kungl. Maj:t att i likhet med tidigare få utfärda närmare bestämmelser för anordnande och kontroll av vadhållningen med totalisator samt att få utöva tillsyn över tävlingsorganisationerna och meddela härför erforderliga bestämmelser.

Genom beslut den 19 december 1956 lämnade Kungl. Maj:t det begärda bemyndigandet. Med stöd härav har lantbruksstyrelsen numera föreskrivit, att vid de sällskap, som styrelsen bestämmer, skall ett av styrelsen förordnat ombud äga deltaga i revisionen av sällskapets räkenskaper och förvaltning, varvid det skall åligga ombudet att inom fastställd tid efter revisionsberättelsens underskrivande till styrelsen insända redogörelse för såväl sällskapets inkomster som hur dess

utgifter fördelar sig. Närmare instruktioner för ombudet är för närvarande under utarbetande inom lantbruksstyrelsen.

Svenska travsportens centralförbund hade, uttalade departementschefen vidare, utfäst sig att medverka till att i de fall travsällskap använde bana, som ägdes av aktiebolag eller ekonomisk förening, lantbruksstyrelsens ombud vid granskning av sällskapets räkenskaper och förvaltning även skulle utses att delta vid granskning av aktiebolagets eller föreningens räkenskaper och förvaltning.

Departementschefen tog även upp frågan om styrelsearvodena och anförde härom följande.

Vid av lantbruksstyrelsen företagen genomgång av de till ledamöterna i styrelserna för de olika travsällskapen utgående arvoden har konstaterats, att med undantag för Västsvenska travsällskapet höga arvoden icke förekommit. I en del fall har arvoden varit mycket låga. I samarbete med Svenska travsportens centralförbund har lantbruksstyrelsen fått till stånd en reglering av arvodesbeloppen vid Västsvenska travsällskapet samt utfärdat bestämmelser om att några särskilda förmåner därutöver icke må utgå till styrelseledamot i denna hans egenskap. Inom lantbruksstyrelsen pågår vidare en översyn av de olika travsällskapens stadgar. Det har upplysts, att i samband därmed kommer att bland annat uppmärksammas frågan om medlemmarnas rösträtt samt utökning av antalet ledamöter i travsällskapen i syfte att tillförsäkra hästägarna ett större medinflytande i sällskapen m. m.

I anledning av interpellantens yttrande om den nordsvenska hästens deltagande i travtävlingar meddelade departementschefen, att Svenska travsportens centralförbund efter samråd med lantbruksstyrelsen i skrivelser till travsällskapen i början av år 1957 uppmanat sällskapen att inte minska antalet lopp för nordsvenska hästar.

Slutligen tillkännagav departementschefen sin avsikt att låta totalisatorverksamheten bli föremål för en särskild utredning. Med hänsyn till att organisationen av samt reglerna för densamma och för samhällets insyn i den tillkommit på en tid, då omsättningarna var synnerligen ringa i förhållande till vad sedermera blivit fallet, kunde verksamheten behöva göras till föremål för en mer genomgående och sammanhängande översyn än vad lantbruksstyrelsen hittills inlett på vissa speciella avsnitt.

KAPITEL VI

Ekonomiska förhållanden

Totalisatorinkomsterna fördelas i huvudsak mellan staten, trav- och galopp-sportens organisationer och den spelande allmänheten. En avvägning mellan olika intressen, då det gäller fördelningen av totalisatorinkomsterna, är knappast möjlig att genomföra utan en grundlig och förutsättningslös granskning av den ekonomiska sidan av organisationernas verksamhet.

Till fullgörande av sitt uppdrag har utredningen med hänsyn härtill ansett sig böra inhämta erforderliga upplysningar om trav- och galopp-sportens ekonomiska förhållanden. En närmare redogörelse för undersökningens uppläggning och resultat lämnas i det följande. Dessförinnan skall i korthet beröras en av statens sakrevision utförd preliminär undersökning rörande travsportens ekonomi.

1. Sakrevisionens undersökning och förslag

Som ett led i den granskning av statlig och statsunderstödd verksamhet ur allmänt ekonomiska synpunkter, som statens sakrevision har att utföra, igångsatte sakrevisionen under våren 1957 en undersökning rörande totalisatormedlen och deras användning. Medan arbetet därmed ännu pågick, till-satte statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 juni samma år förevarande utredning med uppdrag att verkställa en genomgående och sammanhängande översyn av totalisatorverksamheten i vårt land.

I detta läge ansåg sakrevisionen skäl icke föreligga att göra undersökningen så allsidig som från början varit avsett utan förmenade det vara av större värde att snarast möjligt bearbeta och redovisa det material, som redan insamlats. Resultatet redovisades i en promemoria, som med skrivelse den 14 oktober 1957 överlämnades till Kungl. Maj:t.

I promemorian gjordes ett försök att med ledning av tillgängliga uppgifter skapa en bild av de ekonomiska betingelser, under vilka verksamheten vid ett par av landets travbanor, nämligen Solvalla och Åbyfältet, bedrives. Vad som framkommit vid den gjorda undersökningen pekade enligt promemorian på att förutsättningar förelåg för en omprövning av grunderna för fördelning av totalisatormedlen i syfte att tillföra statsverket ökade inkomster från totalisatorverksamheten. Härvid hade man att välja mellan i huvud-

sak två alternativ, nämligen en höjning av statens andel av gällande vinstavdrag om 20 % eller en höjning av detta, varvid höjningen helt skulle tillfalla staten. Det senare alternativet skulle således minska den spelande allmänhetens andel i vinsten. Man kunde även tänka sig olika kombinationer mellan de två alternativen, varvid både organisationerna och allmänheten skulle beröras.

En ändring av fördelningsgrunden för vinstavdraget, som mera avsevärt skulle påverka det ekonomiska underlaget för travsällskapens verksamhet, ansågs dock bära föregås av en lönsamhetsundersökning. I avvaktan på resultatet av en sådan mera djupgående undersökning, vilken enligt promemorian borde anförtros totalisatorutredningen, fanns anledning överväga, om inte som ett provisorium till förmån för statsverket vinstavdraget borde höjas något. Totalisatorn ansågs vara den spelform, som gav den proportionsvis största återbäringen till spelarna. Vinnarna erhöll således inemot 79 % av den totala omsättningen. Motsvarande siffror var — sedan förekommande skatter å utfallande vinster m. m. avdragits — vid tippning omkring 35 % och vid spel å penninglotteriet ca 48 %. Med hänsyn härtill föreföll en ökning av vinstavdraget vid totalisatorspel motiverad.

Sakrevisionens undersökning lades till grund för förslag i statsverkspropositionen till 1958 års riksdag om en höjning av vinstavdraget vid travtävlingar från 20 till 25 %, varvid höjningen helt skulle tillfalla statsverket. Förslaget vann riksdagens bifall och den högre avdragsprocenten började tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1958. Som framgår av den i kap. IV lämnade redogörelsen för totalisatormedlens fördelning, har avdragsreglerna sedermera — efter förslag av totalisatorutredningen — åter ändrats.

Sakrevisionens framställning och däröver inhämtade remissyttranden överlämnades genom beslut den 17 januari 1958 av Kungl. Maj:t till utredningen för att tagas i övervägande vid fullgörandet av utredningsuppdraget.

2. Utredningens lönsamhetsundersökning

I förenämnda promemoria lämnades vissa anvisningar rörande omfattningen av den lönsamhetsundersökning, som ansågs bära komma till stånd. Undersökningen, som närmast förutsattes skola ta sikte på travsporten, borde omfatta tre eller flera av de åtta största företag, vilka under år 1956 svarade för inemot 85 % av hela totalisatoromsättningen vid travtävlingar. För att erhålla erforderlig överblick över det ekonomiska utfallet ansågs ett flertal verksamhetsår bära läggas till grund för undersökningen.

Den av utredningen företagna undersökningen av de ekonomiska betingelserna för hästsporten och dess organisationer är av större omfattning än vad sakrevisionen sålunda förutsatt. Undersökningen, som avsetts skola ge ett bredare underlag för en bedömning av såväl trav- som galoppsportens

ekonomi, omfattar åren 1947, 1950 och 1955—59. Av travsportens 29 lokala organisationer, som innehar totalisatortillstånd, har medtagits samtliga med permanenta tävlingsbanor — inalles 14 travsällskap — och fyra sällskap med icke permanenta banor. Av galoppsportens fyra aktiva organisationer med totalisatortillstånd ingår de tre dominerande sällskapen i undersökningen. I de fall tävlingsbanan och därtill hörande anläggningar äges av annan än sällskapet, omfattar undersökningen även vederbörande banägare (aktiebolag eller annan juridisk person).

Undersökningen grundar sig på uppgifter rörande de tävlingsanordnande organisationernas och — i förekommande fall — banföretagens intäkter och kostnader samt tillgångar och skulder under de år, som undersökningen avser. På för ändamålet upprättade blanketter har trav- och galoppsportens huvudorganisationer från berörda organisationer och banägare inhämtat ifrågavarande uppgifter med erforderlig specificering till belysning av uppgiftslämnarnas ekonomiska ställning och lönsamheten av den verksamhet de bedriver på hästsportens område. Detta material, som ställts till utredningens förfogande, har — med undantag för uppgifterna från ett travsällskap och därtill anslutet banföretag — varit av den art och så specificerat, att det kunnat medtagas vid den av utredningen gjorda bearbetningen.

Som framgår av kap. V ingår det i utredningens uppdrag att närmare belysa förhållandet inom travsporten mellan de tävlingsanordnande organisationerna och hästägarna. Med hänsyn härtill och då ägarna av tävlingshästar har ett direkt ekonomiskt intresse av tävlingsverksamheten, har utredningen jämväl velat få hästägarnas ekonomiska utbyte av trav- och galoppsporten belyst. En särskild undersökning har därför verkställts rörande hästägarnas med innehavet av trav- respektive galopphästar förknippade inkomster och utgifter.

Då hästägarnas bokföring merendels ej kunde förväntas ge ledning för en bedömning av lönsamheten av den speciella verksamhet, varom här är fråga, har undersökningen av hästägarnas ekonomi fått begränsas till att avse deras beräknade intäkter och kostnader av verksamheten under år 1959. På grund av det betydande antalet hästägare har undersökningen av praktiska skäl ej ansetts böra genomföras individuellt utan baserats på genomsnittliga uppgifter rörande olika intäkt- och kostnadsposter, vilka inhämtats genom Sveriges travhästägares riksförbund respektive galoppförbundet och med ledning varav överslagsberäkningar rörande lönsamheten i stort kunnat göras.

Det införskaffade lönsamhetsmaterialet har, efter granskning och erforderliga kompletteringar, bearbetats genom utredningens försorg. Följande redogörelse för undersökningarna är uppdelad i två avsnitt, varav det ena avser de tävlingsanordnande organisationernas ekonomi och lönsamhet och det andra trav- och galopphästägarnas ekonomiska utbyte av tävlingsverk-

samheten. De banägende företagen redovisas därvid tillsammans med de organisationer, som begagnar banorna och därtill hörande anläggningar. I varje avsnitt lämnas en sammanfattning av undersökningarnas resultat.

A. Tävlingsanordnande organisationer och banägare

Undersökningsmaterial

För att få en riktig bild av verksamheten har det varit nödvändigt för utredningen att få så specificerade uppgifter som möjligt rörande såväl intäkter och kostnader som tillgångar och skulder. Vid undersökningens uppläggning har det även framstått som ett önskemål att få underlag för en bedömning av totalisatorverksamheten och den ekonomiska betydelsen därav för organisationerna. I detta syfte har vid materialets bearbetning totalisatorverksamheten och därmed förenade intäkter och kostnader särredovisats.

Intäkter. I samband med tävlingsverksamheten inflytande avgifter av olika slag — inträdes-, anmälnings- och medlemsavgifter — utgör en icke obetydlig del av sällskapens totalintäkter. Av betydelse i varje fall för de större tävlingsanordnande organisationerna är vidare deras hyres- och arrendeinkomster av stallar, restauranglokaler, försäljningsrättigheter m. m. Andra inkomstkällor är programförsäljning och bilparkering. I övrigt märkes på inkomstsidan annonsintäkter, försäljningsvinster, räntor, utdelningar m. m.

Av totalisatoromsättningen får anordnaren av vadhållningen för egen del behålla vad som återstår, sedan vinstutdelningen ägt rum och statens andel av vinstavdraget inlevererats till statsverket. En närmare redogörelse för fördelningen av totalisatormedlen återfinnes i kap. IV.

De banägende företagen uppbär i förekommande fall banhyra för respektive bananläggningar. Normalt torde den tävlingsanordnande organisationen hyra inte bara själva banan med totalisatorn och publikutrymmen utan även övriga därtill hörande anläggningar. I dylika fall brukar organisationen i sin tur hyra ut restaurang, försäljningsrättigheter m. m. och uppbära inkomster härav. Det förekommer dock, att banägaren själv utnyttjar eller på annan överlåter dylika rättigheter. I övrigt förekommer, att banägaren uppbär räntor och andra inkomster.

Kostnader. Liksom på inkomstsidan har det gällt att i första hand skilja mellan tävlingsverksamheten och vad därmed sammanhänger å ena sidan och totalisatorverksamheten å den andra. Inom den förra gruppen har det ansetts vara av intresse att se, hur kostnaderna fördelar sig på administration samt drift och underhåll. Av betydelse för utredningen har även varit att få uppgifter om utbetalade prissummor, hyror och gjorda avskrivningar.

Bland administrationskostnader märkes först och främst löner och arvodet åt styrelse och tjänstemän. Hit har även hänförts utbetalade pensioner, inklusive avsättningar till pensionsstiftelser. Administrationen belastas vi-

dare med kontors- och expenskostnader, vilka senare innefattar kostnader för trycksaker, blanketter, porto, telegram och telefon.

Till kostnader för drift och underhåll har i första hand hänförts löner åt funktionärer, tävlingspersonal, vakter och banarbetare. Häri ingår även kostnader för polisbevakning. I den mån tävlingsbanan äges av annan än sällskapet, har detta att erlægga hyra för anläggningen. Eljest tillkommer kostnader för underhåll av stallar och övriga byggnader, bana och publikplatser samt maskiner och inventarier. Till drift och underhåll har även hänförts kostnader för belysning m. m., förbrukningsmateriel, årsavgifter till respektive huvudorganisationer, försäkringspremier, skatter, räntor och avskrivningar.

De tävlingsanordnande organisationerna har också att vidkännas andra kostnader, vilka ansetts böra särredovisas, nämligen kostnader för transporter, resor och traktamenten samt representation och reklam. Totalisatorn har belastats med vadhållningsverksamheten sammanhängande kostnader. Särredovisning har därvid skett av kostnader för löner, underhåll, avskrivningar, kvitton och blanketter samt provisioner.

I den mån vederbörande banföretag självt svarar för drift och underhåll av banan och därtill hörande anläggningar, har det att vidkännas motsvarande kostnader för löner åt tjänstemän och arbetare, pensioner samt underhålls- och driftskostnader. Därtill kommer även för detta företag utgifter för skatter, transporter, resor och traktamenten, representation, expenser samt räntor och avskrivningar. Redovisas vinst, tillkommer på kostnadsidan eventuell utdelning till aktieägare eller andelsägare.

Tillgångar. Sällskapens eller banföretagens tillgångar utgöres huvudsakligen av för verksamheten erforderliga fastigheter och därå befintliga anläggningar samt maskiner och inventarier. Även andra tillgångar redovisas, såsom aktier och obligationer. Det är sålunda ej ovanligt, att ett sällskap genom aktieinnehav är delägare i banföretaget.

För vadhållningen kräves betydande utrymmen. Själva totalisatorn är däremot i flertalet fall av enkel beskaffenhet med på förhand färdigställda perforerade biljetter i block, varifrån de avrives för hand, s. k. rivsystem. De större sällskapen har emellertid anskaffat maskinell utrustning, vilket varit förenat med betydande kostnader.

Skulder. Förutom eget kapital märkes på skuldsidan intecknings- och andra lån för finansiering av verksamheten. I vissa fall har avsättningar skett till pensionsstiftelser.

Materialets bearbetning och redovisning

Sedan materialet granskats och kompletterats, har för varje sällskap och banföretag sammandrag upprättats över deras intäkter och kostnader samt tillgångar och skulder. Vad sällskapen beträffar har, som förut

nämnts, totalisatorn redovisats för sig och så har även skett vid bearbetningen av materialet.

För sällskapens del har intäkterna — utom totalisatorinkomsterna — sammanförts i tre grupper, nämligen inträdes- och andra avgifter, hyror och arrenden samt övriga intäkter. Till övriga intäkter har hänförts vad som influtit av programförsäljning, räntor m. m. För de banägande företagen har intäkterna likaledes indelats i tre grupper, nämligen banhyra, andra hyresintäkter och övriga intäkter.

Med tävlingsverksamheten förenade kostnader har sammanförts under de båda huvudgrupperna administration samt drift och underhåll. I överensstämmelse med den förut lämnade redogörelsen har till den förra gruppen hänförts styrelsearvoden och kostnader för löner och pensioner åt tjänstemän samt kontorskostnader och kostnader för reklam och expenser. Kostnadsgruppen drift och underhåll innefattar löner åt tävlingspersonal, underhåll av banor och publikplatser samt reparationer, belysning, förbrukningsmateriel, försäkringspremier och räntor. Avskrivningar har upptagits som en särskild kostnadspost. Under övriga kostnader har bl. a. redovisats föreningsbidrag och skatter.

Kostnadsredovisningen är densamma i de sammanställningar, som upprättats över de banägande företagens ekonomi.

Av sällskapen utbetalade prissummor och banhyror har redovisats separat. Härigenom har utredningen velat få underlag för en bedömning av prispolitiken och de ekonomiska relationerna mellan sällskapen och banföretagen. Vad totalisatorn beträffar anges i sammandragen för sällskapen omsättningen, sällskapets andel därav och summan av de direkta kostnaderna för totalisatorverksamheten. Skillnaden mellan sällskapets andel och kostnadssumman utgör sällskapets nettobehållning av totalisatorverksamheten.

De av sällskapen redovisade tillgångarna har vid bearbetningen sammanförts i tre huvudgrupper, nämligen fastigheter och anläggningar, maskiner och inventarier samt övriga tillgångar. Till den sistnämnda gruppen har hänförts — förutom kassa-, bank- och postgirobehållning — värdepapper, fordringar o. d. På skuldsidan särredovisas pensionsstiftelser, fonder och lån. Övriga skulder omfattar bl. a. skatter och outtagna vinster.

Det preliminära resultatet av undersökningen har utredningen underställt respektive trav- och galoppsällskap för granskning och godkännande. Sammandragen över de banägande företagens ekonomi har därvid tillställts det sällskap, som äger disponera banan. Sedan utredningen återfått sammandragen med de rättelser och påpekanden, som sällskapen funnit anledning göra, har såsom bilagor C—I till detta betänkande fogade sammanställningar upprättats för trav- respektive galopporganisationer och banägande företag. I fråga om travsporten har materialet redo-

visats dels i totalsammanställningar och dels med fördelning efter storleksordningen av sällskapen och därtill anslutna banföretag. I senare fallet har totalisatoromsättningen ansetts vara den naturliga indelningsgrunden.

Den speciella bearbetningen av materialet avser att belysa olikheterna i ekonomiskt avseende mellan de större och de mindre travsällskapen, som därvid indelats i två grupper. Den ena gruppen omfattar de sju största sällskapen med permanenta tävlingsbanor. Till den andra gruppen har hänförs övriga sällskap med permanenta banor och de fyra sällskap med icke permanenta banor, som ingår i undersökningen. En motsvarande uppdelning har gjorts beträffande de banägande företagen. Till de sju större travsällskapen anslutna banföretag bildar således en grupp och övriga banföretag en annan.

Undersökningens resultat

Det har av allt att döma varit förenat med betydande svårigheter för de i lönsamhetsundersökningen ingående sällskapen och banföretagen att lämna specificerade uppgifter rörande den ekonomiska sidan av verksamheten. I alldeles särskilt hög grad gäller detta för de tidigare år, som undersökningen omfattar. Ett av travsällskapen har över huvud taget ej kunnat tillhandagå utredningen med erforderliga utgiftsspecifikationer, bl. a. beroende på personalskifte inom sällskapet.

Eventuella ofullständigheter i det bearbetade materialet framgår av tabellbilagorna C—I, vilka i sammandrag visar det siffermässiga resultatet av lönsamhetsundersökningen. I ett par fall saknas sålunda intäkts- och kostnadsuppgifter från vederbörande banföretag. Ett av galoppsällskapen har ej kunnat lämna intäkts-, kostnads- och totalisatoruppgifter för åren 1947 och 1950. Av betydelse för den fortsatta bedömningen av undersökningsresultatet är även, att vissa sällskap redovisat sina intäkter av totalisatorverksamheten netto, d. v. s. efter avdrag för kostnaderna i samband därmed. Så är fallet med Skånska travsällskapet (samtliga år), Västsvenska travsällskapet (åren 1947 och 1950) och Västsvenska galopp-sällskapet (åren 1947 och 1950).

Ett av travsällskapen har ej lämnat några uppgifter för åren 1947, 1950 och 1955, under det att i stort sett fullständiga uppgifter för dessa år föreligger från det till sällskapet anslutna banföretaget. Sällskapet i fråga hör, vad totalisatoromsättningen beträffar, till de mindre travorganisationerna. Med hänsyn härtill och då hela nettot av sällskapets verksamhet tidigare varje år överförts till det banägande företaget, torde förhållandet icke i mera väsentlig grad påverka undersökningsresultatet.

Det av utredningen bearbetade materialet torde få anses tillfredsställande ur representativitetssynpunkt. Av nuvarande 29 travsällskap med totalisatorstillstånd har 18 sällskap med därtill anslutna banföretag utvalts

att ingå i undersökningen, däribland samtliga med permanenta travbanor. Av dessa har, som förut nämnts, endast ett måst utelämnas vid bearbetningen. Av galoppsportens nuvarande fyra tävlingsanordnande organisationer med totalisatorstillstånd ingår de tre största i undersökningen. Sammanlagt omfattar undersökningen 34 enheter med följande fördelning på sällskap och banföretag.

	Trav	Galopp
Sällskap.....	17	3
Banföretag.....	14	—
Summa	31	3

Ett mera tillförlitligt mått på representativiteten erhålles genom beräkning av de i undersökningen ingående sällskapens andel av totala omsättningen vid totalisatorvadhållningen i vårt land. Som framgår av tab. 7 har dessa sällskap svarat för en mycket betydande del av totalisatoromsättningen inom såväl trav- som galoppsporten. För travsällskapens vidkommande är representativiteten lägst för år 1955 med 85,7 % av totalomsättningen. För återstoden av 1950-talet överstiger den 90 % och uppgår för de två senaste åren till 94,2 %. Vad galoppsporten beträffar är representativiteten nära nog hundra procentig.

Det i tabellbilagorna C—I redovisade siffermaterialet avser att ge en uppfattning om den ekonomiska utvecklingen inom trav- och galoppsporten efter andra världskrigets slut. Bilagorna C—E visar det ekonomiska utfallet åren 1947, 1950 och 1955—59 för samtliga i lönsamhetsundersökningen ingående travsällskap och banägande företag samt galoppsällskap. Övriga fyra tabellbilagor utvisar resultatet av den speciella bearbetningen av materialet för de sju största travsällskapen och därtill anslutna banföretag å ena sidan samt övriga travsällskap och banföretag å den andra.

I tabellbilagorna har framräknats det ekonomiska utbytet av den verk-

Tabell 7. Antal i lönsamhetsundersökningen ingående trav- respektive galoppsällskap, deras totalisatoromsättning (i 1 000-tal kronor) och procentuella andel i totalomsättningen

	1947	1950	1955	1956	1957	1958	1959
Travsällskap							
Antal.....	8	10	12	15	16	17	17
Omsättning (1 000-tal kronor).....	53 001	54 837	135 978	161 047	181 822	185 685	162 592
% av totalomsättningen	89,7	88,4	85,7	92,2	93,8	94,2	94,2
Galoppsällskap							
Antal.....	3	3	3	3	3	3	3
Omsättning (1 000-tal kronor).....	10 995	9 260	13 929	13 435	18 117	18 823	21 322
% av totalomsättningen	99,1	99,4	99,6	99,6	99,9	99,7	99,7

samhet sällskapen och banföretagen bedriver. Totalisatorn har, som förut nämnts, särredovisats och angivna resultatuppgifter utgör för sällskapens del summan av intäkterna från deras allmänna verksamhet och nettot från totalisatorvadhållningen, minskad med av den förra verksamheten föranledda kostnader. En riktig bild av lönsamheten i fråga om travtävlingar och därmed förenad totalisatorverksamhet erhålles genom att sammanställa resultatet av travsällskapens och banföretagens verksamhet. Så har skett i tab. 8, som utvisar det samlade resultatet före avskrivningar av här ifrågakvarande verksamhet inom trav- och galoppporten.

Som framgår av tabellen har resultatet för såväl trav- som galoppporten varierat år från år. Travsällskapen och därtill anslutna banföretag förbättrade åren 1947—56 successivt lönsamheten och ökade under denna tidsperiod årsnettot med sammanlagt inemot 2 milj. kronor. Ökningen faller till största delen på gruppen större travsällskap, omfattande sällskap med en totalisatoromsättning år 1959 av lägst 8 à 10 milj. kronor, och till dem hänförliga banföretag. De följande tre åren utvisar för deras del en tillbakagång. Gruppen övriga travsällskap redovisade ett ökat netto även för år 1957. År 1958 inträdde emellertid en försämring och år 1959 gick rörelsen för dem totalt sett med förlust.

Om man bortser från ett betydande underskott år 1956 har resultatet för galoppsällskapen successivt förbättrats och översteg år 1958 300 000 kronor. År 1959 inträdde även för galoppSPORTENS del en försämring i detta hänseende.

Det kan ha sitt intresse att se den inbördes relationen mellan olika slag av intäkter och kostnader för de i undersökningen ingående sällskapen

Tabell 8. Resultatet (i 1 000-tal kronor) före avskrivningar av de i lönsamhetsundersökningen ingående sällskapens och banföretagens verksamhet åren 1947, 1950 och 1955—59

	1947	1950	1955	1956	1957	1958	1959
Större travsällskap							
Sällskap.....	406	612	933	1 786	1 194	1 309	179
Banföretag.....	133	159	487	528	644	551	412
Summa	539	771	1 420	2 314	1 838	1 860	591
Övriga travsällskap							
Sällskap.....	57	61	178	170	248	247	— 44
Banföretag.....	39	59	72	46	266	211	39
Summa	96	120	250	216	514	458	— 5
Samtliga travsällskap							
Sällskap.....	464	672	1 110	1 956	1 441	1 557	135
Banföretag.....	172	217	559	574	909	762	451
Summa	636	889	1 669	2 530	2 350	2 319	586
Galoppsällskap.....	12	3	98	— 41	296	302	185

Tabell 9. Procentuell fördelning av de i lönsamhetsundersökningen

	Färjestads trav-sällskap	Gävle-Dala trav-sällskap	Jämtlands trav-sällskap	Nordmarkens trav-sällskap	Norrlands trav-sällskap	Skellefte-ortens trav-sällskap	Skånska trav-sällskapet
Intäkter							
Avgifter.....	30,5	24,6	26,6	25,1	28,9	24,3	32,6
Hyror och arrenden..	—	3,8	4,4	3,9	—	1,3	7,3
Totalisatorn (brutto)..	67,8	67,9	61,2	66,9	69,1	69,2	59,1
Övriga.....	1,7	3,7	7,8	4,1	2,0	5,2	1,0
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kostnader							
Administration	9,3	8,1	8,5	13,4	6,2	11,8	11,3
Drift och underhåll...	8,4	18,1	20,8	12,0	7,8	10,4	24,1
Priser.....	64,9	54,1	55,8	49,4	54,1	48,0	63,9
Hyror.....	—	5,0	0,5	7,8	14,0	16,2	—
Avskrivningar.....	—	1,2	0,8	—	—	—	—
Totalisatorn.....	13,6	10,9	11,3	14,3	13,3	9,7	—
Övriga.....	3,8	2,6	2,3	3,1	4,6	3,9	0,7
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Avser nettoinkomst från totalisatorn.

och banföretagen. I detta syfte har den procentuella fördelningen av intäkter och kostnader under år 1959 framräknats för varje travsällskap, banföretag och galoppsällskap. Resultatet redovisas i tab. 9—11.

Som framgår av tab. 9, vilken avser travsällskapen, domineras deras inkomstsida helt av totalisatorinkomsten. Denna inkomstposts relativa andel av sällskapens totala inkomster varierar mellan 58,1 och 76,5 %. Härvid är att märka, att den för Skånska travsällskapet angivna procent-siffran avser sällskapets nettoinkomst från totalisatorn. I övrigt finansie-

Tabell 10. Procentuell fördelning av de i lönsamhetsundersökningen

	AB Värmlands travbana	AB Gävle travbana	AB Jämtlands travbana	AB Nordmarkens travbana	AB Norrlands travbana	AB Skellefteå travbana
Intäkter						
Banhyra.....	84,4	99,2	—	44,2	85,7	96,2
Andra hyresintäkter....	15,6	—	—	0,2	14,3	2,1
Övriga.....	—	0,8	100,0	55,6	—	1,7
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kostnader						
Administration	2,5	—	11,9	0,7	15,2	1,7
Drift och underhåll....	67,3	19,0	—	29,1	67,7	80,5
Avskrivningar.....	27,9	76,3	—	46,0	13,0	—
Övriga.....	2,3	4,7	88,1	24,2	4,1	17,8
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

håll kan sålunda beräknas vara förhållandevis högre för de tre sällskap, som själva äger bananläggningarna (Skånska travsällskapet, Solängets travsällskap och Stockholms travsällskap). Administrationen drar mellan 5,1 och 13,4 % av totalkostnaderna. För drifts- och underhållskostnader är spannvidden ännu större. Dessa kostnader varierar mellan 4,8 och 25,4 %.

De banägande företagens intäkter utgöres, som framgår av tab. 10, huvudsakligen av den banhyra travsällskapen i förekommande fall erlägger. Med några undantag representerar banhyran mer än 80 % av den samlade intäktssumman. Undantagen kan ha sin grund däri, att sällskapet i realiteten övertagit bananläggningen eller att banägaren själv utnyttjar eller till annan upplåter restaurang- och andra försäljningsrättigheter. I den mån banföretagen har andra hyresintäkter än banhyra, håller de sig enligt tabellen mellan 0,2 och 25,2 % av totalintäkterna. Vad som hänförs till övriga intäkter är av relativt blygsam storlek utom för två av banföretagen, vilka i gengäld har förhållandevis lägre inkomst av banhyra eller ingen sådan inkomst alls.

Ett par av banföretagen har under år 1959 ej redovisat några administrationskostnader. För övriga banföretag drar administrationen mellan 0,5 och 25,2 % av totalkostnaderna. I något fall svarar vederbörande travsällskap helt för drift och underhåll av bananläggningen. För banföretagens del visar dessa kostnader en högst avsevärd variation och överstiger för ett av dem 90 % av företagets totala kostnader.

Den procentuella fördelningen av galoppsällskapens intäkter och kost-

Tabell 11. Procentuell fördelning av de i lönsamhetsundersökningen ingående galoppsällskapens intäkter och kostnader år 1959

	Skånska fälttritt- klubben	Stockholms kapplöp- ningssällskap	Västsvenska galopp- sällskapet
Intäkter			
Avgifter	36,6	30,7	27,3
Hyror och arrenden .	1,0	3,2	—
Totalisatorn (brutto)	58,6	60,6	70,0
Övriga	3,8	5,5	2,7
Summa	100,0	100,0	100,0
Kostnader			
Administration	6,2	8,7	8,0
Drift och underhåll .	13,9	23,5	9,4
Priser	51,4	46,3	50,1
Hyror	0,7	1,4	9,3
Avskrivningar	0,8	1,9	—
Totalisatorn	10,3	14,2	16,8
Övriga	16,7	4,0	6,4
Summa	100,0	100,0	100,0

nader företer i det stora hela samma bild som den travsällskapen uppvisar. Liksom för travsällskapen dominerar, som framgår av tab. 11, sällskapens andel av totalisatoromsättningen på inkomstsidan och uppgår till mellan 58,6 och 70 %. I övrigt utgöres intäkterna huvudsakligen av avgifter i samband med tävlingsverksamheten. Av kostnadsposterna kommer sällskapens priser och totalisatorkostnader att behandlas i det följande. Administrationskostnaderna håller sig mellan 6,2 och 8,7 %, under det att drifts- och underhållskostnaderna utvisar större variationer sällskapen emellan. De varierar sålunda från 9,4 till 23,5 % av totalkostnaderna.

Med hänsyn till ändamålet med denna lönsamhetsundersökning är det av särskilt intresse att närmare belysa den av sällskapen bedrivna prispolitiken, varmed här menas de av dem utbetalade penningprisernas totala belopp och relationen mellan prissummorna och sällskapens intäkter av totalisatorverksamheten. De i undersökningen ingående sällskapen har under de år undersökningen omfattar utbetalat penningpriser med nedan angivna belopp (i milj. kronor). Siffrorna inom parentes anger till hästägarna under samma tid totalt utbetalade prissummor enligt uppgifter från respektive centralförbund.

År	Trav	Galopp
1947.....	3,9 (4,5)	1,0 (1,0)
1950.....	4,2 (4,8)	1,1 (1,1)
1955.....	8,5 (10,1)	1,6 (1,6)
1956.....	9,8 (11,6)	1,6 (1,6)
1957.....	11,5 (12,5)	1,6 (1,6)
1958.....	12,2 (13,3)	1,8 (1,8)
1959.....	11,8 (12,9)	1,9 (1,9)

Av de i undersökningen ingående trav- och galoppsällskapen utbetalade prissummor i procent av totalisatoromsättningen respektive sällskapens andel därav framgår av tab. 12. I procent av omsättningen varierar prisbeloppen inom travsporten år från år från lägst 6,1 till 7,7 %. Med undantag för år 1956 är den på detta sätt beräknade prisprocenten genomgående

Tabell 12. Utbetalade prissummor i procent av totalisatoromsättningen och sällskapens andel därav åren 1947, 1950 och 1955—59

	% av omsättningen							% av sällskapens andel						
	1947	1950	1955	1956	1957	1958	1959	1947	1950	1955	1956	1957	1958	1959
Travsällskap														
Större.....	7,1	7,3	5,9	6,5	6,1	6,3	6,8	71,1	73,2	67,8	66,7	71,6	74,2	80,8
Övriga.....	11,0	12,4	8,2	4,7	7,7	8,1	9,7	63,0	62,9	66,3	70,3	65,3	68,6	78,8
Samtliga.....	7,4	7,7	6,2	6,1	6,3	6,6	7,3	70,2	71,8	67,6	67,3	70,4	73,1	80,3
Galoppsällskap ¹ ...	17,8	18,8	11,5	12,1	8,8	9,5	8,9	108,3	112,2	80,3	83,2	68,8	76,8	75,4

¹ För åren 1947 och 1950 avser prisprocenten endast två av de i undersökningen ingående tre galoppsällskapen.

högre för de mindre travsällskapen än för de större. Inom galoppsporten har prisprocenten, även om procenttalen för åren 1947 och 1950 ej kan anses representativa, tidigare uppenbarligen legat på en betydligt högre nivå. Den utvisar emellertid där en successiv nedgång. År 1959 erhöll galopphästägarna 8,9 % av omsättningen i form av priser.

Den bild av prispolitiken som erhålles, om man jämför utbetalade pris-summor och sällskapens andel av totalisatorintäkterna, påverkas i viss mån av den nuvarande utformningen av skalorna för fördelning av vinst-avdraget. Som framgår av tabellen har travsällskapen utdelat större delen av sina totalisatorinkomster som priser till hästägarna. Den på detta sätt beräknade prisprocenten, som är något högre för de större travsällskapen än för de mindre, håller sig genomsnittligt mellan 67,3 och 80,3 %. Inom galoppsporten, som utvisar en sjunkande prisprocent, har under tidigare år enligt tabellen två av sällskapen utdelat mer än vad de för egen del fått behålla av totalisatormedlen. Sedan år 1955 har prisprocenten för de i undersökningen ingående galoppsällskapen varierat mellan 68,8 och 83,2 %.

Totalisatorverksamheten har under den tid undersökningen omfattar utvecklats betydligt inom såväl trav- som galoppsporten. Den årliga om-sättningen har sålunda ökat för travsporten från 59 till 172,5 milj. kronor eller med inemot 200 % och för galoppsporten från 11 till 21,4 milj. kronor eller med närmare 100 %. Kostnaderna för verksamhetens bedri-vande har självfallet också ökat totalt sett. Deras relativa storlek framgår av tab. 13, som utvisar totalisatorns kostnader inom trav- och galopp-sporten i procent av totalisatoromsättningen och sällskapens andel därav.

Som förut nämnts har sällskapen i vissa fall redovisat sina inkomster av totalisatorverksamheten efter avdrag för därmed förenade kostnader. Avsaknaden av fullständiga kostnadsuppgifter medför, att en på grundval av föreliggande uppgifter uträknad relativ kostnad skulle bli för låg i för-hållande till såväl totalomsättningen som sällskapens andel därav. Detta gäller för såväl trav- som galoppsporten åren 1947 och 1950 och för trav-sporten även åren 1955—59. För sistnämnda år är det endast ett travsäll-

Tabell 13. Totalisatorns kostnader i procent av totalisatoromsättningen och sällskapens andel därav åren 1955—59

	% av omsättningen					% av sällskapens andel				
	1955	1956	1957	1958	1959	1955	1956	1957	1958	1959
Travsällskap										
Större.....	1,5	1,8	1,5	1,5	1,6	16,8	17,7	17,0	17,1	18,7
Övriga.....	2,0	1,0	1,8	1,9	2,0	16,1	15,3	15,4	15,7	16,5
Samtliga.....	1,6	1,6	1,5	1,5	1,7	16,7	17,3	16,6	16,8	18,2
Galoppsällskap....	2,7	2,9	2,7	2,6	2,6	19,2	20,2	20,7	20,7	21,7

skap, som redovisat på angivet sätt. Vid framräknandet av 1955—59 års i tabellen intagna procentsiffror har det nettoredovisande sällskapet utslutits, varför siffrorna för denna period ger en riktig bild av kostnadsbelastningen även för den i samband med travtävlingar bedrivna totalisatorverksamheten.

För travsportens del har totalisatorkostnaderna åren 1955—59 enligt tabellen hållit sig mellan 1,5 och 1,7 % av den totala omsättningssumman. År 1959 utvisar den högsta relativa kostnaden. Med undantag för år 1956 är kostnadsbelastningen något lägre för de större travsällskapen. Inom galoppsporten har, som framgår av tabellen, en nedjustering på senare år skett från 2,7 till 2,6 % av totalomsättningen.

Totalisatorns kostnader i procent av sällskapens andel av totalisatormedlen är inte bara betydligt högre utan ger också, med hänsyn till utformningen av skalorna för fördelning av vinstavdraget, en från den föregående avvikande bild av kostnadsbelastningen. Den relativt stora ökningen av den på detta sätt uträknade kostnadsprocenten, som kan utläsas av tabellen, torde sålunda delvis förklaras av den betydande omsättningsökningen under 1950-talet, medförande en procentuellt sett lägre vinstandel för de tävlingsanordnande organisationerna.

Travsällskapens totalisatorkostnader i procent av deras inkomster av totalisatorn har åren 1955—59 enligt tabellen hållit sig mellan 16 och 18 % med en ökning år 1959 till 18,2 %. Den på detta sätt framräknade relativa kostnaden är högre för de större travsällskapen än för de mindre. Vad galopp-sällskapen beträffar har kostnaderna i samband med totalisatorverksamheten sedan år 1955 ökat från 19,2 till 21,7 % av deras andel i totalisatorinkomsterna.

Tävlingsverksamheten och den i samband därmed bedrivna totalisatorvadhållningen har, som framgår av tab. 14, krävt betydande investeringar. Tabellen utvisar bokförda värden före avskrivning av fastigheter och anläggningar samt maskiner och inventarier under femårsperioden 1955—59. Liksom vid resultatbedömningen har travsällskap och banföretag redovisats tillsammans i tre grupper, avseende större, mindre och samtliga travsällskap med därtill anslutna banföretag.

Enligt tabellen har investeringarna inom travsporten under femårsperioden uppgått till $(22,7 - 10 =) 12,7$ milj. kronor, vilket belopp fördelar sig med 10 milj. kronor på de större och 2,7 milj. kronor på de mindre sällskapen och banföretagen. Avskrivningarna uppgår för samma tid till totalt 5,5 milj. kronor. De största investeringarna har skett under åren 1958 och 1959 med 4 respektive 5,7 milj. kronor. Ökningen faller nästan helt på fastigheter och anläggningar.

För galoppsportens del har investeringarna under femårsperioden dragit kostnader om sammanlagt $(4,4 - 0,8 =) 3,6$ milj. kronor, varav större delen

eller 2,9 milj. kronor faller på 1959. Avskrivningarna har under samma tid varit förhållandevis blygsamma. Investeringarna torde, såvitt framgår av tabellen, nästan helt avse fastigheter och anläggningar.

Tabell 14. Investeringarnas storlek (i 1000-tal kronor) inom trav- och galoppsporten åren 1955—59

	1955	1956	1957	1958	1959	1955	1956	1957	1958	1959
	Större travsällskap och banföretag					Övriga travsällskap och banföretag				
Fastigheter och anläggningar.....	5 664	6 769	7 172	10 046	15 251	1 812	2 473	3 036	3 938	4 180
Maskiner och inventarier.....	1 426	1 557	1 131	1 420	1 623	236	449	427	468	484
Avskrivningar	7 090	8 326	8 303	11 466	16 874	2 048	2 922	3 463	4 406	4 664
Summa	7 857	9 116	9 357	12 411	17 891	2 148	3 073	3 702	4 654	4 858
Ökning.....	—	1 259	241	3 054	5 480	—	925	629	952	204
	Samtliga travsällskap och banföretag					Galoppsällskap				
Fastigheter och anläggningar.....	7 476	9 241	10 208	13 983	19 430	675	971	1 051	1 338	4 272
Maskiner och inventarier.....	1 662	2 006	1 557	1 888	2 107	81	126	78	67	78
Avskrivningar	9 138	11 247	11 765	15 871	21 537	756	1 097	1 129	1 405	4 350
Summa	10 004	12 187	13 058	17 064	22 746	789	1 107	1 218	1 503	4 406
Ökning.....	—	2 183	871	4 006	5 682	—	318	111	285	2 903

Föreliggande material är slutligen ägnat att belysa förändringarna med avseende på det egna kapitalets storlek under den tid lönsamhetsundersökningen omfattar. Till eget kapital har i tab. 15 hänförs i rörelsen insatt kapital, fonder och balanserade medel. Tabellen utvisar summa eget kapital för sällskap och banföretag.

Det egna kapitalet har för travsällskapens del ökat med $(4,5 - 1,9 =) 2,6$ milj. kronor sedan år 1947. För banföretagen uppgår ökningen till $(3,5 - 1,3 =) 2,2$ milj. kronor. Sällskap och banföretag uppvisar gemensamt en kapitalökning med inemot 150 %. Inom gruppen större travsällskap är sällskapens andel av kapitalökningen förhållandevis stor eller 2,2 milj. kronor av totalt 3,2 milj. kronor. Två av sällskapen inom denna grupp driver bananläggningarna helt i egen regi. Inom gruppen övriga travsällskap är det banföretagen, som utvisar den största kapitalökningen med 1,2 milj. kronor av totalt 1,6 milj. kronor.

Galoppsällskapen uppvisar en relativt sett mera blygsam kapitalökning. Den uppgår för deras del endast till 261 000 kronor, motsvarande en ökning sedan år 1947 med 65 %. I motsats till travsportens organisationer har

Tabell 15. *Det egna kapitalets storlek (i 1 000-tal kronor) för trav- och galoppsällskap samt banföretag åren 1947, 1950 och 1955—59*

	1947	1950	1955	1956	1957	1958	1959
Större travsällskap							
Sällskap.....	1 632	1 896	2 590	2 520	2 971	3 768	3 802
Banföretag.....	1 192	1 276	2 095	2 187	2 184	2 123	2 152
Summa	2 824	3 172	4 685	4 707	5 155	5 891	5 954
Övriga travsällskap							
Sällskap.....	254	288	494	521	702	774	689
Banföretag.....	158	237	699	1 084	1 322	1 365	1 371
Summa	412	525	1 193	1 605	2 024	2 139	2 060
Samtliga travsällskap							
Sällskap.....	1 885	2 184	3 084	3 039	3 674	4 542	4 491
Banföretag.....	1 349	1 514	2 794	3 271	3 504	3 487	3 523
Summa	3 234	3 698	5 878	6 310	7 178	8 029	8 014
Galoppsällskap.....	400	456	628	594	603	655	661

galoppsällskapen i största utsträckning varit nödsakade att finansiera erforderlig utbyggnad med främmande kapital.

Av de tre galoppsällskap, som ingår i undersökningen, är det endast Stockholms kapplöpningssällskap, som disponerar egen bana för tävlingsverksamheten. I augusti 1960 har en av sällskapet nyanlagd galoppbana i Täby tagits i bruk. Enligt uppgifter, som sedermera inkommit till utredningen, har sällskapets ekonomiska ställning under år 1960 genom färdigställandet av denna bananläggning undergått en försämring.

Vid årsskiftet 1959/60 slutade sällskapets balansräkning på 4,6 milj. kronor. Enligt balansräkning per den 30 september 1960 hade omslutningen ökat till 10,1 milj. kronor. Investeringarna i Täby är i den senare balansräkningen upptagna till sammanlagt 9 644 884 kronor. Efter förslag i propositionen 1960:150 har riksdagen den 28 maj 1960 (skrivelse nr 322) bemyndigat fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av 3 milj. kronor för banklån till sällskapet.

B. Hästägare

Undersökningsmaterial

Eftersom en individuell undersökning av trav- och galopphestägarnas ekonomiska utbyte av tävlingsverksamheten av förut antydda skäl ej ansetts möjlig, har utredningen valt utvägen att söka kartlägga intäkts- och kostnadssidan av denna verksamhet under år 1959 på grundval av inhämtade genomsnittsuppgifter rörande olika intäkts- och kostnadsposters storlek per häst och år. Det har därvid gällt att avgränsa undersökningen mot hästavel och annan närliggande verksamhet, som ej ansetts böra ingå i un-

dersökningen. Sedan utredningen — efter samråd med Svenska travsportens centralförbund, Svenska galoppsportens centralförbund och Sveriges travhästägares riksförbund — dragit upp riktlinjerna för undersökningens genomförande, har erforderliga uppgifter införskaffats genom nämnda riksförbund vad beträffar travhästägarnas och genom galoppförbundet beträffande galopphästägarnas med tävlingsverksamheten förenade intäkter och kostnader.

Intäkter. I den mån hästarna uteslutande användes för tävlingsändamål, utgöres hästägarnas inkomster därav huvudsakligen av penningpriser. Uppgifter om totalt utbetalade prissummor har trav- och galoppförbunden kunnat lämna med ledning av föreliggande tävlingsstatistik.

Inom travsporten förekommer som tävlingshästar såväl varmblod som kallblod eller nordsvenska hästar, vilka senare i viss utsträckning även användes som brukshästar. Undersökningen av travhästägarnas med hästägandet förknippade intäkter och kostnader har med hänsyn härtill uppdelats i en kalkyl för varmbloiden och en för kallbloiden. Den förra är i sig själv ägnad att belysa intäcks- och kostnadsförhållandena i de fall, där hästmaterialet användes enbart för travändamål. Den senare kalkylen har, på sätt närmare framgår av det följande, på kostnadssidan renodlats att avse de nordsvenska hästarnas användning för tävlingsändamål.

Kostnader. Kostnadssidan inrymmer ett flertal olika kostnadsposter. För hästar i träning vid permanenta banor märkes först och främst träningsavgiften, som varierar vid olika banor. För att få underlag för en beräkning av träningskostnaden för hästar i träning under år 1959 har uppgifter införskaffats om stallutrymmen (antal boxar) och beläggning vid de olika trav- och galoppbanorna. För hästar i träning hos ägaren eller vid icke permanenta banor — något som endast förekommer inom travsporten — har det varit svårare att beräkna den häremot svarande kostnadens storlek, eftersom man här fått nöja sig med att ange olika kostnadsposter, som ingår däri, och multiplicera summan därav med antalet startande hästar. Man har härvid fått utgå från samma kostnadselement, som ingår i träningskostnaden, nämligen kostnader för foder, stallar och eventuell träning.

I den mån ägare av travhästar ej själva tränar och kör hästarna vid travtävlingar, utgår s. k. tränarprovision med 10 % av erhållna prissummor. Inom galoppsporten utgår, förutom tränarprovision med 10 % av prissummorna, fastställda ridarvoden för yrkesryttare (jockey, lärling). De senare, som uppbär månadslön, erhåller dessutom i regel 10 % av segerprissummor och 5 % av erhållna platspriser.

Uppgifter om totala försäkringskostnaderna har inhämtats från Skandinaviska Kreatursförsäkringsbolaget och The Yorkshire Insurance Co Ltd. Insatssummor (anmälningsavgifter) har respektive centralförbund kunnat lämna uppgift om. Kostnader för täcken, grimmor, skoning m. m. har er-

farenhetsmässigt beräknats till ett visst belopp per häst och månad. Det samma gäller kostnader för veterinär och medicin. Inom galoppsporten förekommer en särskild kostnad för ledning, vilken utgår med 10 kronor per start.

Hästägarna har därjämte betydande kostnader för transporter av hästar, som står utanför banorna (hemmahästar), till och från tävlingarna och av hästar i träning mellan olika banor. För tränare, jockeys och stallpersonal tillkommer därvid kostnader för resor och traktamenten. Slutligen får man i dessa fall även räkna med boxhyra vid besök på främmande trav- eller galoppbana.

I lönsamhetskalkylen ingår slutligen kostnader för ränta och avskrivningar å det i hästmaterialet nedlagda kapitalet. Investeringsarnas storlek har beräknats på grundval av antalet startande hästar, deras genomsnittliga ingångsvärde och effektiva tävlingstid, varmed här förstås deras aktiva tid som trav- respektive galopphästar. Räntekostnaden har beräknats efter en räntesats av 7 %.

Utredningen räknar i det följande med en genomsnittlig effektiv tävlingstid, som för varmblodiga travhästar uppgår till fyra år samt för nordsvenska hästar och galopphästar till tre år. Tävlingstiden har beräknats på grundval av det hästmaterial, som under år 1947 tillförts trav- och galoppsporten.

Travhästägarnas ekonomi

Under år 1959 startade sammanlagt 4 397 hästar vid landets travbanor. Av dessa var 2 130 varmblod och 2 267 kallblod. Antalet hästar i träning vid permanenta banor uppgick till 1 940, därav 1 739 varmblod och 201 kallblod. Återstoden eller 2 457 hästar — 391 varmblod och 2 066 kallblod — tränades av ägarna eller vid icke permanenta banor.

Intäkter. På inkomstsidan räknas, som förut nämnts, endast med under året utdelade prissummor. År 1959 erhöll inom landet bosatta travhästägare penningpriser om sammanlagt 12 633 740 kronor. Av detta belopp hänför sig 9 253 730 kronor till varmblod och 3 380 010 kronor till kallblod.

Kostnader. Träningskostnaden för de 1 940 hästar, som var i träning vid permanenta travbanor, har beräknats på sätt framgår av tab. 16 och uppgick för varmblod till 734 140 kronor och för kallblod till 68 780 kronor per månad. Den årliga träningskostnaden kan beräknas ha uppgått till sammanlagt $(8\,809\,680 + 825\,360 =) 9\,635\,040$ kronor.

För hästar i träning hos ägaren eller vid icke permanenta travbanor har utredningen, som förut nämnts, fått räkna med en mot träningsavgiften svarande månadskostnad per häst. Den har för varmblod beräknats uppgå till 400 kronor och för kallblod, i anslutning till den genomsnittliga träningsavgiften vid de nordsvenska banorna, till 335 kronor per häst.

Tabell 16. Beräknad total träningskostnad per månad för hästar vid 13 av landets permanenta travbanor

Travbana	Tränings- avgift kronor	Varmblod		Kallblod	
		Antal	Tränings- kostnad kronor	Antal	Tränings- kostnad kronor
Axevalla.....	400	111	44 400	1	400
Bergsåker.....	360	72	25 920	23	8 280
Färjestads.....	345	102	35 190	8	2 760
Gävle.....	350	104	36 400	30	10 500
Jägersro.....	450	353	158 850	—	—
Skellefteå.....	325	5	1 625	5	1 625
Solvalla.....	470	400	188 000	—	—
Solänget.....	325	26	8 450	14	4 550
Torpgården.....	350	45	15 750	10	3 500
Umåker.....	340	30	10 200	30	10 200
Åbyfältet.....	470	324	152 280	5	2 350
Örebro.....	345	140	48 300	12	4 140
Östersunds.....	325	27	8 775	63	20 475
Summa	—	1 739	734 140	201	68 780

För de 2 457 hästarna av denna kategori uppgår den beräknade totalkostnaden med fördelning på varmblod och kallblod till $(1\,876\,800 + 8\,305\,320 =) 10\,182\,120$ kronor per år.

Tränarprovision beräknas, som förut nämnts, i procent av prissumman. Denna kostnad bör emellertid enligt utredningen belasta kalkylen endast i de fall professionella tränare anlitats. Av den under år 1959 totalt utbetalade prissumman kan 7,5 milj. kronor beräknas ha körts in av dylika tränare, vilket motsvarar en provisionssumma av 750 000 kronor. Större delen av beloppet eller ca 600 000 kronor härrör från varmblodslopp och återstoden från kallblodslopp.

Kostnaderna för veterinär och medicin har efter en antagen genomsnittskostnad av 30 respektive 40 kronor per häst och år beräknats till 307 790 kronor. Varmbloden drar erfarenhetsmässigt större sjukvårdskostnader. Efter en beräknad medelkostnad av 100 kronor per år faller på dem 213 000 kronor. Återstoden, 94 790 kronor, motsvarar en medelkostnad för kallbloden av ca 40 kronor per år.

Hästägarna utbetalade under år 1959 försäkringsavgifter för varmblod med 190 000 kronor och för kallblod med 88 000 kronor eller med sammanlagt 278 000 kronor. Insatserna uppgick till sammanlagt 1 962 305 kronor, vilket belopp fördelar sig med 1 388 060 kronor på varmblod och 574 245 kronor på kallblod.

Med travtävlingar förenade transportkostnader har beräknats på sätt framgår av tab. 17. Beträffande i tabellen särskilt angivna travbanor grundas beräkningarna på genomsnittliga uppgifter rörande antalet transporterade hästar och en för de olika banorna varierande transportkostnad

Tabell 17. Beräknade kostnader för transport av hästar till och från travtävlingar

Travbana	Antal transporterade hästar	Medelkostnad per häst och år kronor	Totalkostnad per år kronor
Axevalla.....	916	50	45 800
Bergsåker.....	2 300	40	92 000
Dannero.....	2 005	30	60 150
Färjestads.....	2 911	50	145 550
Gävle.....	2 200	40	88 000
Jägersro.....	150	200	30 000
Nordmarkens.....	1 710	25	42 750
Skellefteå.....	1 555	40	62 200
Solvalla.....	299	75	22 425
».....	500	35	17 500
Solänget.....	1 425	35	49 875
Torpgården.....	2 020	30	60 600
Umåker.....	2 160	65	140 400
Åbyfältet.....	1 747	75	131 025
Åmåls.....	870	35	30 450
Örebro.....	2 052	50	102 600
Östersunds.....	2 694	20	53 880
Övriga 13 banor.....	5 512	40	220 480
Summa			1 395 685

per häst och år. För övriga 13 banor, som svarade för sammanlagt 98 tävlingsdagar under år 1959, har riksförbundet räknat med en genomsnittskostnad av 40 kronor per häst och år. De sålunda beräknade kostnaderna, som inkluderar rese- och traktamentskostnader för tränare och skötare, uppgår till sammanlagt 1 395 685 kronor per år. Proportionellt fördelar beloppet sig med 676 099 kronor på varmblood och 719 586 kronor på kallblood.

Övriga kostnader, vari ingår registreringsavgifter och kostnader för täcken, grimmor m. m., har av riksförbundet beräknats för varmblood till 150 kronor och för kallblood till 50 kronor per häst och år, d. v. s. för varmblood till 319 500 kronor och för kallblood till 113 350 kronor eller sammanlagt till 432 850 kronor.

Vid beräkningen av avskrivningarnas storlek har de varmbloodiga travhästarna ansetts äga ett ingångsvärde av 9 000 kronor och ett utgångsvärde av 1 800 kronor per häst. För de nordsvenska hästarna har motsvarande värden beräknats till 4 800 och 1 200 kronor. Avskrivningstiden för de förra har beräknats till fyra år och för de senare till tre år. Med utgångspunkt härifrån har de årliga avskrivningarna beräknats uppgå till 1 800 kronor för varmblood och 1 200 kronor för kallblood eller totalt till $(3\,834\,000 + 2\,720\,400 =) 6\,554\,400$ kronor.

Det i hästmaterialet investerade kapitalet, beräknat på hästarnas ingångsvärde, vilket för varmblood utgjorde 9 000 kronor och för kallblood 4 800 kronor, uppgick år 1959 till $(19\,170\,000 + 10\,881\,600 =) 30\,051\,600$ kronor. Räntekostnaderna har beräknats på halva detta värde och upp-

gick — efter en räntesats av 7 % — till 1 051 806 kronor, varav 670 950 kronor faller på varmbloodshästar och 380 856 kronor på nordsvenska hästar.

Travhästägarnas i det föregående framräknade kostnader i anledning av tävlingsverksamheten har sammanförts i tab. 18. Som därav framgår uppgick kostnaderna under år 1959 med fördelning på varmblood och kallblood totalt till (18 578 089 + 13 971 907 =) 32 549 996 kronor. Fördelad på antalet hästar i träning var årskostnaden för varmblood 8 722 kronor och för kallblood 6 163 kronor. Kostnaden för kallblood avser hästar, som uteslutande användes för travändamål. För hästar, som i större eller mindre utsträckning användes i bruksarbete, blir kostnaden lägre.

Resultat. Genom att sammanställa travhästägarnas i det föregående redovisade intäkter och kostnader i samband med tävlingsverksamheten erhålles för varmbloodshästarnas del ett mått på lönsamheten av denna verksamhet. För de nordsvenska kallbloodshästarna är det däremot nödvändigt att i kalkylen ta hänsyn till att flertalet av dessa hästar i större eller mindre utsträckning även användes i bruksarbete.

Utredningen har i detta syfte låtit verkställa en stickprovsundersökning rörande de nordsvenska hästarnas användning. Genom vederbörande hushållningssällskap har upplysningar härom inhämtats för ett urval hästar, som under år 1959 startat i travtävlingar vid fem nordsvenska travbanor. Undersökningen har gått ut på att klassificera hästarna i följande tre grupper, nämligen sådana som

a) i första hand användes som brukshästar (jord- och skogsbruk) och sekundärt som travhästar,

b) i första hand användes som travhästar och sekundärt i bruksarbete och

c) uteslutande användes för travändamål.

Tabell 18. Kostnader under år 1959 för travhästar med fördelning på varmblood och kallblood

Kostnadsslag	Varmblood	Kallblood	Summa
	Kronor		
Träningsavgifter för hästar vid permanenta travbanor.....	8 809 680	825 360	9 635 040
Träningskostnader för övriga travhästar	1 876 800	8 305 320	10 182 120
Procent på prissummor.....	600 000	150 000	750 000
Veterinär, medicin.....	213 000	94 790	307 790
Försäkringsavgifter.....	190 000	88 000	278 000
Insatser.....	1 388 060	574 245	1 962 305
Transportkostnader.....	676 099	719 586	1 395 685
Övriga kostnader.....	319 500	113 350	432 850
Avskrivningar.....	3 834 000	2 720 400	6 554 400
Räntor.....	670 950	380 856	1 051 806
Summa	18 578 089	13 971 907	32 549 996

Tabell 19. Stickprovsvis inhämtade uppgifter rörande till fem travsällskap anslutna travhästägares innehav av hästar och de nordsvenska hästarnas användning

Travsällskap	Antal tillfrågade hästägare	Antal nordsvenska hästar				Antal varmblodshästar
		I första hand		Uteslutande travhästar	Summa	
		brukshästar	travhästar			
Färjestads.....	31	62	12	4	78	17
Gävle-Dala.....	17	31	5	1	37	7
Jämtlands.....	27	34	16	9	59	—
Norrbottnens.....	80	102	33	14	149	1
Norrlands.....	19	12	11	9	32	15
Summa	174	241	77	37	355	40

Som framgår av tab. 19 har denna enkät omfattat sammanlagt 355 hästar. Av dessa användes 241 i första hand som brukshästar, 77 i första hand som travhästar och 37 uteslutande för travändamål. Undersökningen visar, att endast ca 10 % av de nordsvenska travhästarna uteslutande hålls i träning för travtävlingar. Av övriga kallblod utnyttjas 68 % huvudsakligen till bruksarbete och 22 % framför allt som travhästar.

För grupperna a och b bör kostnaderna — med undantag för procent på prissummor, insatser och transportkostnader — belasta tävlingsverksamheten endast till den del hästarna använts härför. Efter avdrag för nyssnämnda kostnadsposter uppgår kostnaden att fördela till (13 971 907 — 1 443 831 =) 12 528 076 kronor eller 5 526 kronor per häst. I avsaknad av underlag för en sådan fördelning har utredningen varit hänvisad att göra en skälighetsbedömning och därvid stannat för att 70 respektive 30 % av kostnaden för dessa båda grupper bör falla på bruksarbete.

Under år 1959 uppgick antalet nordsvenska travhästar till 2 267. Med utgångspunkt från ovan angivna relationstal kan av dessa 1 541 beräknas till 30 %, 499 till 70 % och 227 helt ha använts som travhästar. Av kostnaden att fördela, som i det föregående beräknats till 5 526 kronor per häst, skall för de båda förstnämnda kategorierna endast 1 658 respektive 3 868 kronor belasta kalkylen. Tävlingsverksamheten kan med ledning härav beräknas ha dragit en kostnad, förutom procent på prissummor, insatser och transportkostnader, av totalt 5 739 512 kronor med följande fördelning på ifrågavarande kategorier kallblod.

Kategori	Kostnad
a) i första hand brukshästar	2 554 978
b) i första hand travhästar	1 930 132
c) uteslutande travhästar	1 254 402
Summa kronor	5 739 512

Med tillägg för nyssnämnda kostnadsposter, vilka helt skall belasta tävlingsverksamheten, kan travhästägarnas kostnader härför vad kallbloden

Tabell 20. Travhästägarnas kostnader och intäkter samt resultatet av deras verksamhet under år 1959

	Varmblod	Kallblod	Summa
	Kronor		
Antal hästar.....	2 130	2 267	4 397
Kostnader.....	18 578 089	7 183 343	25 761 432
Intäkter.....	9 253 730	3 380 010	12 633 740
Ränta på halva underskottet	9 324 359	3 803 333	13 127 692
	326 352	133 116	459 468
Totalt underskott.....	9 650 711	3 936 449	13 587 160
Genomsnittligt underskott.....	4 531	1 736	3 090

beträffar under år 1959 beräknas till $(5\,739\,512 + 1\,443\,831 =) 7\,183\,343$ kronor eller 3 169 kronor per häst.

Travhästägarnas ovan beräknade intäkter och kostnader under år 1959 har, med fördelning på varmblod och kallblod, sammanställts i tab. 20. Eftersom verksamheten givit underskott, har i tabellen även räknats med 7 % ränta på halva detta belopp. Med tillägg härför uppgick det totala underskottet till $(9\,650\,711 + 3\,936\,449 =) 13\,587\,160$ kronor. Det genomsnittliga underskottet per häst räknat utgjorde för varmblod 4 531 kronor, för kallblod 1 736 kronor och för hela hästmaterialet 3 090 kronor.

Galopphästägarnas ekonomi

Kalkylen för galopphästägarna underlättas genom att hästarna inom galoppsporten användes uteslutande för galoppändamål. Under år 1959 uppgick antalet hästar i träning vid de tre permanenta galoppbanorna till 335, därav vid Ulriksdal 250 hästar samt vid Jägersro och Åbyfältet tillsammans 85 hästar.

Intäkter. Enligt uppgifter från respektive galopporganisationer erhöll inom landet bosatta galopphästägare under år 1959 sammanlagt 1 643 600 kronor i penningpriser. Några andra intäkter av hästarna har man ej att räkna med under deras aktiva löptid.

Kostnader. Träningskostnaderna har framräknats på grundval av träningsavgifterna, som vid Ulriksdal utgick med 525 kronor samt vid Jägersro och Åbyfältet med 475 kronor per häst och månad. Totalt uppgick träningskostnaderna under år 1959 till 2 059 500 kronor. Ridarvoden samt tränare- och ryttareprocent har av galoppförbundet beräknats med ledning av fastställda arvoden och procentsatser samt löpningsresultat och angivits till $(153\,000 + 188\,300 + 64\,100 =) 405\,400$ kronor.

Kostnaderna för veterinär och medicin har med ledning av uppgifter från Svenska galopptränareföreningen beräknats till 20 kronor per häst och månad eller sammanlagt 80 400 kronor. Kostnaden för skoning har upp-

tagits till 25 kronor per häst och månad, vilket motsvarar en totalkostnad av 100 500 kronor. Enligt inhämtade uppgifter hade galopphästägarna under år 1959 vidare att erlægga försäkringspremier med tillhopa 56 000 kronor. Deras insatser (anmälningsavgifter) uppgick till 605 120 kronor.

Hästägarnas med galopptävlingar förenade transportkostnader har beräknats med ledning av uppgifter från galopphästägareorganisationerna till ca 150 000 kronor. I denna summa ingår rese- och traktamentsersättningar till jockeys och skötare.

Övriga kostnader har beräknats uppgå till i genomsnitt 100 kronor per häst och år, vilken summa innefattar bl. a. registreringsavgifter och s. k. utredningspersedlar. Totalt uppgick dessa kostnader till 33 500 kronor.

Avskrivnings- och räntekostnader har beräknats enligt samma grunder som för travhästar. Ingångsvärdet för en löpningshäst har av galoppförbundet beräknats till 9 500 kronor. Med hänsyn till att hästarna vid försäljning efter slutad tävlingssejour betingar ett medelpris av ca 2 000 kronor, har avskrivningsvärdet för galopphästarna satts till 7 500 kronor. Med en avskrivningstid av tre år uppgår den årliga avskrivningskostnaden per häst till 2 500 kronor och totalt till 837 500 kronor.

Det i hästmaterialet investerade kapitalet, beräknat på hästarnas ingångsvärde, uppgick år 1959 till 3 182 500 kronor. Räntekostnaderna på halva detta värde uppgick, efter en räntesats av 7 %, till 111 388 kronor.

Enligt dessa beräkningar hade galopphästägarna under år 1959 kostnader för tävlingsverksamheten om sammanlagt 4 439 308 kronor, vilket belopp fördelar sig sålunda.

Träningsavgifter	2 059 500
Ridarvoden m. m.	405 400
Veterinär, medicin	80 400
Skoning	100 500
Försäkringsavgifter	56 000
Insatser	605 120
Transportkostnader	150 000
Övriga kostnader	33 500
Avskrivningar	837 500
Räntor	111 388
Summa kronor	4 439 308

Fördelad på antalet hästar i träning var årskostnaden 13 252 kronor per häst.

Resultat. Som framgår av föreliggande kostnads- och intäktsuppgifter redovisade galopphästägarna år 1959 ett underskott av (4 439 308 — 1 643 600 =) 2 795 708 kronor. Med tillägg för 7 % ränta på halva detta belopp kan det totala underskottet för deras del beräknas ha uppgått till (2 795 708 + 97 850 =) 2 893 558 kronor, vilket motsvarar ett genomsnittligt underskott av 8 637 kronor per häst.

KAPITEL VII

Utredningens uttalanden och förslag

Som framgår av direktiven har utredningen att undersöka, huruvida några ändringar i den hittillsvarande organisationen av totalisatorverksamheten är påkallade med hänsyn till den starka ökning av totalisatorspelet, som ägt rum under senare år, och — om så är fallet — i vilka former verksamheten bör utövas. Vidare skall övervägas, om en utökning av den statliga kontrollen är motiverad och hur långt kontrollbefogenheterna i så fall bör utsträckas. Slutligen innefattar utredningsuppdraget även frågan om avvägningen mellan olika intressen, då det gäller fördelningen av totalisatorinkomsterna. Enligt direktiven bör översynen verkställas från den utgångspunkten, att totalisatorverksamheten även framdeles skall vara ägnad att främja hästaveln inom landet.

Med hänsyn bl. a. till rådande organisationsmötsättningar inom transportsporten lämnar utredningen närmast en redogörelse för det aktuella läget och de allmänna förutsättningarna för utredningens ställningstaganden i det följande. Övriga avsnitt behandlar organisationen av totalisatorverksamheten, totalisatormedlens fördelning och den statliga kontrollen över de tävlingsanordnande organisationerna och vadhållningen.

1. *Det aktuella läget*

Tävlingsverksamheten har för det stora flertalet tävlingsanordnande organisationer utvecklats till en rörelse av i många fall betydande omfattning. Totalisatorvadhållningen har utan tvivel medverkat här till såsom publikdragande faktor och genom den ökade publikfrekvensen har allt större anspråk kommit att ställas på anordningarna för publikens bekvämlighet och trivsel. När statsmakterna år 1923 medgav vadhållning med totalisator vid hästtävlingar var syftet därmed också att stimulera intresset för och stödja hästaveln. En större eller mindre del av totalisatorinkomsterna har alltsedan dess använts för detta ändamål.

Med denna målsättning är det naturligtvis av utomordentligt stor betydelse att tillse, att de medel, som genom totalisatorverksamheten tillföres trav- och galoppsporten, användes på för ändamålet avsett bästa sätt. Det är de tävlingsanordnande organisationerna, som har det närmaste ansvaret härför. Det är de, som bär upp totalisatorverksamheten, och de re-

presenterar härvidlag — förutom banägare, hästägare och uppfödare av tävlingshästar — även publiken, vars anspråk i fråga om tävlingsarrangemang och vad därtill hör de har att tillgodose.

Travhästägarnas yrkanden

Det är ingalunda en lätt uppgift att inom ramen för totalisatorverksamhetens nuvarande organisation göra en rätt avvägning mellan de olika intressen, som därmed skall tillgodoses. De tävlingsanordnande organisationerna har härvidlag å ena sidan att tänka på behovet av tävlingsbanor, publikplatser m. m. och å den andra på nödvändigheten att ge hästägarna skälig gottgörelse i form av penningpriser i samband med tävlingarna. Vissa meningsskiljaktigheter i fråga om verksamhetens bedrivande och finansiering, som beröres i kap. V, har uppstått mellan sällskapen och travhästägarna. Till följd härav yrkade Sveriges travhästägares riksförbund i sin förenämnda skrivelse den 31 maj 1956, att en utredning skulle verkställas om travsportens organisation och arbetsformer samt om fördelningen av tävlingsanordnande organisations andel av totalisatorinkomsterna.

Riksförbundets initiativ syftade bl. a. till att få till stånd ett samarbete på föreningsplanet mellan travhästägarna och sällskapen. Tidigare försök i denna riktning hade misslyckats, varför riksförbundet ansett statens medverkan erforderlig för att skapa förutsättningar för ett sådant samarbete.

Från riksförbundets sida riktades främst anmärkning mot att travsällskapen, som innehade monopol på den i samband med totalisatorspel bedrivna travsporten, var slutna sällskap med endast ett fåtal ledamöter, att insyn i sällskapens verksamhet genom rigorösa inval- och rösträttsbestämmelser omöjliggjordes och att omkostnaderna för sällskapen var otillbörligt stora, varigenom medel undandrogs hästaveln. I de fall den av sällskapet begagnade bananläggningen ägdes av ett särskilt för ändamålet bildat aktiebolag eller annan juridisk person, utgjorde dess styrelsemedlemmar merendels även styrelse för sällskapet.

I realiteten var det enligt riksförbundet i flertalet fall så, att det banägande företaget bestämde över sällskapet och därmed även över totalisatorverksamheten. Det var visserligen sällskapet, som erhöll totalisatorstillstånd, men då rösträtt inom sällskapet i dylika fall utövades på grundval av aktieinnehav eller delägarskap, fattades sällskapets beslut oftast av endast ett fåtal medlemmar. Man kunde enligt riksförbundet ifrågasätta, om det var lämpligt, att en ekonomisk sammanslutning drog fördel av att röstningsförfarandet i sällskapet var baserat på aktieinnehav i ett banföretag. Sällskapen borde gå in för att inköpa aktier i banföretagen för att slutligen bli ägare till de anläggningar, som kunnat finansieras genom totalisatorstillstånden. I detta syfte ansågs hembudsskyldighet vid överlåtelse av aktier i företagen böra föreskrivas till förmån för sällskapen.

Hästägarna ansågs under rådande förhållanden inte ha stora möjligheter att vinna medlemskap i sällskapen, även om de uppfyllde villkoren för inval. Det förekom även, att stadgarna innehöll direkt förbud häremot. I stadgarna för Skellefteortens travsällskap fanns exempelvis den bestämmelsen, att medlem i sällskapet ej fick tillhöra tränare- eller hästägareorganisation. Med anledning härav yrkades, att travsällskapen skulle utöka sitt medlemsantal och att rösträtten i sällskapen icke skulle vara baserad på aktieinnehav i travbanebolag e. d. Sedan sällskapen i förekommande fall ökat sitt medlemsantal, borde hästägarna få insätta dels tre representanter i styrelserna för varje travsällskap, att utses av vederbörande lokala hästägareförening, och dels tre representanter i Svenska travsportens centralförbunds styrelse.

Andra frågor av betydelse för hästägarna var även riksförbundets och de lokala hästägareföreningarnas förhandlingsrätt, den av sällskapen förda prispolitiken, hästuppfödarnas villkor och finansieringen av riksförbundets verksamhet.

Överenskommelsen den 29 maj 1959

Utredningens arbete inriktades till en början på att försöka undanröja motsättningarna mellan travhästägare och travsportens organisationer. Parterna uppmanades att uppta direkta förhandlingar med varandra för att få till stånd en bindande överenskommelse rörande de i det föregående redovisade tvistefrågorna. Den 29 maj 1959 träffades också mellan Sveriges travhästägares riksförbund och Svenska travsportens centralförbund en överenskommelse av den lydelse bilaga J utvisar (med däri sedermera vidtagen jämkning), vilken ansågs lägga grunden för ett förtroendefullt samarbete mellan parterna.

Överenskommelsen innebar, att en ändring skulle genomföras av stadgarna för de sällskap, som anordnar travtävlingar på permanenta banor, i syfte bl. a. att skaffa hästägarna ett ökat inflytande inom sällskapen. Medlemsantalet i sällskapen skulle vara begränsat och bestämmas till antal, som slutade på helt tiotal från 30 till 100. Av medlemmarna skulle i princip hälften vara hästägare, anslutna till hästägareförening på platsen, och hälften icke hästägare.

För att kunna bli medlem i travsällskap skulle inträdessökande vara föreslagen därtill av två förutvarande medlemmar. När det gällde hästägare, skulle sådan rekommendation avges av vederbörande lokala hästägareförening. Efter vederbörlig ansökan, som skulle göras skriftligen, skulle det ankomma på sällskapets styrelse att besluta om sökanden skulle intagas som medlem eller ej. Ballotering finge därvid icke förekomma.

Travsällskap med permanenta banor eller i vart fall flertalet av dessa sällskap skulle årligen köra en särdag till förmån för hästägare och tränare. De sällskap, som komme i fråga, finge begära att få sitt dagantal

utökat med en. Avsikten vore med andra ord, att sällskapen ej skulle behöva avstå någon av sina ordinarie tävlingsdagar för detta ändamål. Sär dagen skulle genomföras endera helt utan penningpriser eller med högst en tredjedel av den ordinarie prissumman. I senare fallet skulle större delen av prissumman utgå som första pris. Hederspris — om möjligt skänkta — skulle förekomma i alla lopp. Denna tävlingsdag skulle ej belastas med andra kostnader än de direkta utgifterna för totalisatorn, tävlingsfunktionärer, entré- och vaktpersonal samt polisbevakning. De fasta kostnaderna och banomkostnaderna skulle alltså sällskapet svara för.

Överskottet av sardagarna skulle delas mellan vederbörande lokala hästägareförening och tränarna. Hästägareföreningen skulle äga fritt disponera sin andel, medan den andra delen i huvudsak skulle användas för att lösa tränarnas pensionsfråga genom erläggande av deras pensionsavgifter och — under tiden intill dess alla finge full del av den obligatoriska pensionsordningen — en kompletterande pensionsförsäkring. Därest medlen försloge därtill, skulle de även tas i anspråk för andra sociala välfärdsanordningar för tränarna, såsom sjuk- och olycksfallsförsäkring etc. Dessa utgifter vore av sådant slag, att de eljest kunde komma att helt eller delvis åvila hästägarna.

De lokala hästägareföreningarna och travsällskapen förutsattes skola uppta förhandlingar med varandra, därest så kunde anses påkallat. Med hästägareförening skulle enligt överenskommelsen förstås organisation, ansluten till Sveriges travhästägares riksförbund.

Sedan överenskommelsen träffades, har vissa åtgärder vidtagits för genomförande av däri stipulerade åtgärder. Från travförbundets sida hade redan vid dess årsmöte i maj 1959 antagits som vilande ett förslag om stadgeändring, innehärande en ökning av antalet styrelseledamöter från 15 till 17. Vid extra fullmäktigemöte den 19 augusti samma år konfirmerades denna stadgeändring och invaldes därefter i styrelsen två nya ledamöter som representanter för travhästägarna.

Frågan om ändring av travsällskapens stadgar hade, som i annat sammanhang påpekats, redan tidigare varit föremål för lantbruksstyrelsens prövning. Inom styrelsen hade även påbörjats ett arbete att söka uniformera stadgarnas innehåll. Avsikten därmed var att så småningom fastställa normalstadgar för sällskapen. Sedan förevarande utredning blivit tillsatt, har arbetet därmed emellertid vilat i avvaktan på resultatet av utredningens arbete. Utredningen framför i det följande vissa förslag rörande stadgarnas innehåll.

Arrangemanget med en sardag förutsätter, som förut nämnts, att vederbörande travorganisation beviljas ytterligare en totalisatordag för ändamålet. För år 1960 har 15 travorganisationer fått antalet dagar, varunder totalisatorvadhållning får äga rum, ökat med en eller flera.

Allmänna riktlinjer

Det är för trav- och galoppsporten mycket betydelsefulla frågor, som aktualiserats genom riksförbundets förenämnda framställning. I en verksamhet, som är beroende av medverkan från olika kategorier deltagare, bör vederbörlig hänsyn självfallet tas till parternas berättigade intressen. Ett försök att utjämna föreliggande meningsskiljaktigheter mellan de tävlingsanordnande organisationerna och ägarna av hästmaterialet har gjorts genom den kontakt, som etablerats mellan travförbundet och travhästägarna.

De tävlingsanordnande organisationerna, som har det omedelbara ansvaret för tävlingarnas genomförande och den i samband därmed bedrivna totalisatorverksamheten, har emellertid att tillgodose icke blott hästägarnas utan även den tävlingsbesökande allmänhetens intressen. Att åstadkomma en lämplig avvägning härvidlag torde vara en av sällskapens svåraste uppgifter. Därtill kommer deras ansvar gentemot staten, som — förutom sitt rent ekonomiska intresse — har anspråk på att verksamheten bedrivs under iakttagande av givna föreskrifter.

De meningsskiljaktigheter inom travsporten, som överenskommelsen avser att utjämna, har närmast berört förhållandet mellan tävlingsanordnande organisationer och hästägare. De senares önskemål har gått ut på att begränsa de banägende företagens inflytande över bananläggningarna och därmed även över de organisationer som för sin verksamhet är beroende av desamma. Farhågor har uttalats för att sällskapen icke skulle vara i stånd att hävda sin ställning och obundna göra den avvägning, som ovan nämnts.

Utredningen har för sin del funnit angeläget, att sällskapen tillförsäkras möjligheter att själva bestämma över sin verksamhet utan hänsynstagande till fristående banägares eventuella särintressen. Ett steg i denna riktning har redan tagits genom det normalavtal för reglering av förhållandet mellan tävlingsanordnande organisation och banägende företag, som fastställts av lantbruksstyrelsen. Med hänsyn till att de banägende företagen, vilka närmast får ses som en form för finansiering av banbyggnad, nu kan anses ha fyllt sin uppgift att skapa materiella resurser för tävlingsverksamheten, kommer utredningen i det följande att föreslå deras avveckling.

Vad meningsskiljaktigheterna mellan travsällskap och ägare av travhästar beträffar vill utredningen i övrigt framhålla, att överenskommelsen på väsentliga punkter kan läggas till grund för en organisationsreform. Utredningen är således av den uppfattningen, att sällskapen skall bestå av ett tillfredsställande antal ledamöter, en standpunkt som också intagits av lantbruksstyrelsen. Sällskapen bör vidare ha en sådan sammansättning, att de representerar hästägare och uppfödare av hästar för trav- och

galoppämdamål eller med andra ord grupper av personer, som har ett gemensamt intresse för hästsporten.

En lika fördelning av sällskapens medlemmar mellan hästägare och icke hästägare synes vara en godtagbar avvägning. Utredningen är sålunda av den uppfattningen, att medlemmarna till 50 % bör bestå av hästägare, som utses efter förslag av hästägareorganisationerna inom området för sällskapets verksamhet.

Utredningen anser det välbetänkt att vid den följande behandlingen av totalisatorverksamhetens organisation grunda sina förslag med utgångspunkt från de förutsättningar, som nu angivits. Vid avvägningen mellan olika intressen har utredningen därvid sett som sin uppgift att tillgodose berörda parter berättigade anspråk på medinflytande i travsällskapen och därmed också över totalisatormedlens användning.

2. Organisationen av totalisatorverksamheten

De företeelser, som föranlett i det föregående redovisade meningsskiljaktigheter mellan de tävlingsanordnande organisationerna och hästägarna, hänför sig närmast till travsporten. Den förut refererade överenskommelsen avser också endast att reglera förhållandet mellan travsällskapen och travhästägarna. Utredningen anser emellertid, att totalisatorverksamheten i möjligaste mån bör bedrivas i likartade former och under i stort sett samma förutsättningar inom trav- och galoppporten. De riktlinjer för den framtida organisationen av verksamheten, som utredningen i det följande drar upp, har i överensstämmelse härmed förutsatts skola gälla trav- och galoppporten i lika mån.

Tillståndsgivning

Enligt den ordning, som nu gäller, erfordras tillstånd av Kungl. Maj:t för anordnande av vadhållning medelst totalisator i samband med hästtävlingar. Sådant medgivande brukar lämnas vissa trav- och galoppsällskap för ett år i sänder, i samband varmed de förpliktas att innehålla viss del av totalisatorinkomsterna, vilken — efter ett på visst sätt beräknat avdrag för anordnarens kostnader — skall inlevereras till statsverket. Tillståndsgivningen ger vederbörande organisationer ensamrätt att bedriva vadhållning varom här är fråga.

Enligt vad utredningen kunnat finna har denna ordning för medgivande att anordna totalisatorvadhållning, vilken grundar sig på bestämmelserna i lotteriförordningen, fungerat tillfredsställande. Såväl av statsfinansiella skäl som med hänsyn till verksamhetens art bör vadhållningen även i fortsättningen vara underställd statens kontroll och det bör liksom hittills ankomma på Kungl. Maj:t att lämna totalisatorstillstånd. Genom att till-

stånden är tidsbegränsade, vilket även i fortsättningen bör vara fallet, har Kungl. Maj:t möjlighet att fortlöpande följa verksamheten och pröva formerna för densamma, liksom även vederbörande anordnares kvalifikationer för uppgiften.

Utredningen utgår vid sina ställningstaganden i det följande från att tillstånden begränsas att gälla trav- och galopptävlingar. Tillstånd, varom här är fråga, förutsättes vidare endast komma att lämnas ideella organisationer, som har till uppgift att anordna trav- och galopptävlingar. Frågan om organisationernas ändamål får utredningen anledning beröra närmare i följande avsnitt.

Verksamhetens administration

I samband med tillståndsgivningen uppdrar Kungl. Maj:t åt lantbruksstyrelsen att vara tillsynsmyndighet. Det åligger styrelsen i denna egenskap bl. a. att utfärda närmare bestämmelser för anordnande och kontroll av vadhållningen. Arten och omfattningen av den tillsyn, som enligt utredningen bör äga rum, beröres längre fram i betänkandet.

Närmast under tillsynsmyndigheten utövas den centrala ledningen av tävlingsverksamheten och den därmed förenade totalisatorvadhållningen av respektive centralförbund. Deras organisation och sammansättning bör i princip bestämmas av medlemsorganisationerna, som utgöres av de tävlingsanordnande sällskapen. De senare kan var och en förutsättas efter måttet av sin förmåga tillse, att representationen i vederbörande centralförbund blir sådan, att den tillgodoser deras intressen.

Tävlingsanordnande organisationer. Travhästägarnas i det föregående redovisade yrkanden går i huvudsak ut på att travsällskapen, som ofta maximerat sitt medlemsantal, skulle öka detta, att hästägarna skulle få tre representanter i styrelsen för varje sällskap och lika många representanter i Svenska travsportens centralförbunds styrelse, att rösträtten i sällskapens styrelser ej skulle vara beroende av aktieinnehav i banägande företag, att bestämmelser om hembudsskyldighet av aktier i banföretagen skulle intas i bolagsordningen och att användningen av organisationernas andel av totalisatormedlen till priser och »andra omkostnader» skulle närmare regleras.

Lantbruksstyrelsen har i sitt yttrande till utredningen redogjort för sina tidigare planer på en översyn av sällskapens stadgar. Därvid skulle upptas frågan om en utökning av antalet ledamöter i sällskapen i syfte att möjliggöra en ökad representation för hästägarna. Vidare ansågs en ändring av sällskapens rösträttsbestämmelser i förekommande fall böra övervägas, varjämte åtgärder skulle vidtagas för att underlätta för sällskapen att på längre sikt förvärva aktier i banföretag. Styrelsen avsåg att utarbeta normalstadgar, vilka i princip skulle gälla för alla sällskap, som anordnar vadhållning med totalisator.

Utredningen har för sin del ej funnit skäl föreligga att i detalj bestämma innehållet i sällskapens stadgar. Med utgångspunkt från ett inom lantbruksstyrelsen utarbetat preliminärt utkast till normalstadgar har utredningen funnit sig böra framföra vissa synpunkter på stadgarnas innehåll i syfte att garantera sällskapens karaktär av ideella organisationer med tillgodo-seende jämväl av berörda parter berättigade intressen. Enligt utredningens uppfattning kan stadgeändringar vara påkallade i vissa avseenden, nämligen såvitt angår

1. sällskapets ändamål,
2. antalet medlemmar och deras inval i sällskapet,
3. medlemmarnas rösträtt,
4. ändring av stadgarna samt
5. användningen av sällskapets tillgångar vid upplösning.

I stadgarna angivna ändamål bör vara allmänt avfattade och hålla sig inom ett begränsat område. De bör ange sällskapens ideella karaktär och gå ut på att höja intresset för en sund utveckling av trav- och galoppsporten. I flertalet fall torde det vara tillfyllest att i stadgarna ange, att sällskapet har till ändamål att främja en god hästsport till gagn för hästaveln.

Antalet medlemmar bör enligt utredningen få variera alltefter omfattningen av organisationernas tävlingsverksamhet. Av betydelse är självfallet, att medlemsantalet ej sättes för lågt. Å andra sidan är det inte önskvärt att tillskapa alltför stora sammanslutningar för de mindre banorna. Med utgångspunkt härifrån bör det i första hand ankomma på organisationerna själva att bestämma medlemsantalet. Tillsynsmyndigheten, som av utredningen förutsättes ha uppmärksamheten riktad på organisationernas utveckling, bör därvid även tillse, att medlemsantalet i de olika sällskapen är lämpligt avvägt.

Enligt utredningens uppfattning bör de tävlingsanordnande organisationerna bestå av hästägare och andra för trav- respektive galoppsporten intresserade personer. Med hästägare menas i detta sammanhang personer, som mer eller mindre permanent håller tävlingshästar, och deras representanter i sällskapen bör utses av respektive lokala hästägareföreningar. Vad travsporten beträffar har utredningen ansett sig kunna ansluta sig till den mellan Svenska travsportens centralförbund och Sveriges travhästägares riksförbund träffade överenskommelsen även i fråga om hästägarnas representation i sällskapen och formerna för deras inval. Där riksförbundet icke har en för hästägarna representativ lokalförening, bör det ankomma på tillsynsmyndigheten att, år för år, utfärda särskilda direktiv för invalet.

Utredningen har av praktiska skäl ansett sig böra på detta sätt knyta förslagsrätten i fråga om inval av hästägare i sällskapen till deras sammanslutningar. Förslagsrätten och tillvägagångssättet därvid torde böra framgå av sällskapens stadgar, vilka i övrigt endast behöver innehålla en allmän

föreskrift om att ett visst antal av medlemmarna skall utgöras av ägare till tävlingshästar.

I fråga om rösträtten inom sällskapen bör gälla, att varje medlem skall äga en röst. Några särbestämmelser, som tillförsäkrar vissa medlemskategorier ett större antal röster per capita och därmed också ett ökat inflytande i sällskapen bör ej få förekomma.

De här föreslagna stadgeändringarna bör genomföras så snart ske kan. Att stadgarna ändras i överensstämmelse med vad ovan sagts bör vara en förutsättning för att sällskapen skall kunna få totalisatortillstånd. Det bör närmast ankomma på tillsynsmyndigheten att i samband med ansökningsförfarandet för erhållande av sådant tillstånd granska stadgarnas innehåll i här berörda avseenden. Tillsynsmyndigheten bör därvid också såsom nyss antytts bl. a. tillse, att varje sällskap till viss del består av hästägare, som tillika är medlemmar av inom banans räjong verksamma hästägareföreningar.

Sedan utredningens förslag genomförts, skall ändring av sällskapens stadgar ej få genomföras utan tillsynsmyndighetens medgivande. Ändringar som genomföres får självfallet ej rubba de grundlinjer för sällskapens organisation och verksamhet, som här uppdragits.

Stadgarna bör slutligen innehålla bestämmelser om användningen av uppkommande behållning vid sällskaps upplösning. Medlen förutsättes skola användas för ändamål, som godkännes av tillsynsmyndigheten och som ligger inom ramen för sällskapets verksamhet.

Banägande företag. De ekonomiska förhållandena mellan sällskapen och de banägande företagen har reglerats genom ett av lantbruksstyrelsen fastställt normalavtal, för vilket en redogörelse lämnats i kap. V. Avtalet innebär ett beaktansvärt försök att komma till rätta med de problem, som relationerna mellan anordnare av travtävlingar och banägare givit anledning till. Såvitt utredningen kan bedöma torde detta också vara enda sättet att inom den nuvarande organisationen omedelbart ordna förhållandena på ett önskvärt sätt. Riksförbundets förslag om att införa bestämmelser om hembudsskyldighet till sällskapen vid överlåtelse av aktier i företagen synes nämligen ej med nuvarande lagstiftning kunna realiseras.

De banföretag, som förekommer inom trav- och galoppsporten, har tillkommit för att möjliggöra finansieringen av respektive bananläggningar. Det har varit för hästsporten intresserade personer, däribland hästägare, som tillskjutit medel för ändamålet. I och med att bananläggningarna färdigställts och deras fortsatta utbyggande kan ombesörjas av sällskapen själva, kan det enligt utredningens uppfattning ifrågasättas, om banföretagen längre har någon egentlig uppgift att fylla till gagn för hästsporten. Utredningen har som förut antytts för sin del funnit sig böra föreslå, att de särskilda banföretagen avvecklas.

Avvecklingen av banföretagen torde enklast genomföras på det sättet, att

sällskapen övertar samtliga aktier (andelar) i respektive banägande företag. Bolaget eller föreningen kan därefter i varje särskilt fall antingen upplösas, varvid anläggningarna helt övergår i sällskapets ägo, eller bibehållas som en tillgång hos sällskapet. Överlåtelsen kan också ges formen av en transaktion mellan bolaget (föreningen) och sällskapet, varvid det senare övertar det banägande företagets samtliga tillgångar. Vad AB Abyfältet beträffar är härvid att märka, att såväl trav- som galoppsällskapet i västra Sverige är intresserade i bolaget. Vid en avveckling av detta måste därför bådas intressen givetvis beaktas.

Överföringen av bananläggningarna till de tävlingsanordnande organisationerna förutsätter en värdering av aktierna (andelarna) i banföretagen respektive av deras tillgångar. Med hänsyn till gällande normalavtal, vilket även är så avfattat, att det i det närmaste omöjliggör varje kapitalöverföring till respektive banföretag, kan det vara förmånligt för vederbörande aktieägare att avveckla sina intressen i banföretagen. Priset för aktierna respektive tillgångarna förutsättes i varje särskilt fall skola underställas tillsynsmyndigheten för godkännande.

Ett särskilt problem utgör sällskapens kapitalanskaffning i samband med övertagandet av bananläggningarna. Till en del kan finansieringen komma att underlättas därav, att banföretagen varit nödsakade att i viss utsträckning belåna anläggningarna. Under alla förhållanden torde finansieringsfrågan emellertid medföra, att överföringen av bananläggningarna till sällskapen får genomföras på litet längre sikt.

Avvecklingen av banföretagen, vilken i förekommande fall förutsättes skola utgöra villkor för erhållande av totalisatorstillstånd, beräknas kunna ta sin början före utgången av år 1961. Den bör om möjligt genomföras under en tidsperiod av fem år. Det torde få ankomma på tillsynsmyndigheten att fortlöpande hålla sig underrättad om avvecklingen och i samband med tillståndsgivningen övervaka, att därmed förenade villkor är uppfyllda.

Under tiden intill dess banföretagen helt avvecklats eller överförts i sällskapens ägo, torde de av lantbruksstyrelsen genom förenämnda normalavtal fastställda hyresvillkoren böra äga tillämpning. Utredningen har ej funnit anledning föreslå några ändringar i fråga om de grundläggande principerna för avtalet. Däremot har avtalet, som tillämpats sedan år 1957, ansetts vara i behov av en översyn för vidtagande av de justeringar, som erfarenhetsmässigt framstår som önskvärda.

Efter samråd med travförbundet har lantbruksstyrelsen upprättat ett förslag till normalkontrakt. Utredningen anser detta väl lämpat att träda i stället för det nuvarande. Kontraktet, som fastställts av lantbruksstyrelsen, har den lydelse som bilaga K utvisar.

Central ledning. Det ankommer på respektive centralförbund att närmast under tillsynsmyndigheten ansvara för och samordna tävlingsverksamheten och den i samband därmed bedrivna totalisatorvadhållningen. Behovet av

stadga och ordning är särskilt framträdande i dylika sammanhang, där verksamheten i mycket hög grad är baserad på allmänhetens förtroende. Då organisationsformen i stort synes ha fungerat tillfredsställande, har utredningen ej funnit skäl föreslå någon ändring härutinnan. Med hänvisning till centralförbundens maktpåliggande uppgifter anser utredningen det vara ytterst önskvärt, att det — på sätt nu sker för travsportens organisationer — inrymmes som villkor för erhållande av totalisatortillstånd, att sällskapen är anslutna till vederbörande centralförbund.

Centralförbunden består av inom sporten verksamma tävlingsanordnande organisationer och sammansättningen av deras beslutande organ — fullmäktige och styrelse — är så avvägd, att medlemsorganisationerna inom vissa gränser tillerkännes inflytande efter deras storlek. Inom travsporten är antalet tävlingsdagar och inom galoppsporten antalet löpningar under närmast föregående år normerande härvidlag. De närmare reglerna härför framgår av den i kap. V lämnade redogörelsen för organisationsförhållandena inom trav- och galoppsporten.

I fråga om travförbundet har, som framgår av det föregående, från travhästägarnas sida krav framförts om ökad representation för tillvaratagande av deras intressen. Genom travförbundets beslut den 19 augusti 1959 att invälja två nya ledamöter i styrelsen som representanter för travhästägarna har denna fråga lösts. Med den av utredningen förordade sammansättningen av sällskapen torde hästägarna i framtiden bli vederbörligen representerade inom förbundet genom sällskapen. Vidare åtgärder i detta syfte synes icke böra övervägas, innan erfarenheter vunnits av de av utredningen föreslagna organisationsändringarna.

Det nyligen bildade Riksförbundet för den varmblodiga travhästen ser som en av sina uppgifter att åstadkomma en bättre representation för ägarna av varmblodiga travhästar i travförbundet. Som skäl för ett ökat tillgodoseende av deras intressen åberopas proportionerna mellan varmblod och kallblod på landets travbanor. Förhållandena avspeglas i tab. 21, som visar antalet lopp och totalisatoromsättningen vid vinnare- och platsspel under år 1959, med fördelning på varmblod och kallblod, vid de nio största travbanorna. Som därav framgår, domineras verksamheten helt av de tre största travsällskapen, vilka tillsammans svarade för 97,5 milj. kronor av omsättningen. V 5-vadhållningen, som under år 1960 mera allmänt introducerats inom travsporten, torde ytterligare ha framhävt dessa banors dominans.

Utredningen utgår från att representationen inom respektive centralförbund skall bestämmas av de anslutna sällskapen. Det kan vidare förväntas, att förbundens beslutande organ i framtiden kommer att i viss utsträckning rekryteras med hästägare. Ägarna av varmblods- respektive kallblodshästar torde härvid för varje bana automatiskt komma att bli representerade i proportion till det antal hästar de representerar.

Tabell 21. Antal lopp och totalisatoromsättning vid vinnare- och platsspel under år 1959, med fördelning på varmblod och kallblod, vid de nio största travbanorna

Travbana	Antal lopp			Omsättning (kronor)		
	Varmblod	Kallblod	Summa	Varmblod	Kallblod	Summa
Solvalla	377	7	384	44 317 425	822 870	45 140 295
Åbyfältet	331	43	374	30 631 241	3 979 285	34 610 526
Jägersro	363	—	363	17 761 105	—	17 761 105
Örebro	236	56	292	7 253 710	1 721 219	8 974 929
Färjestads	197	128	325	5 666 085	3 681 517	9 347 602
Gävle	173	145	318	4 937 383	4 138 268	9 075 651
Axevalla	127	10	137	3 796 706	298 953	4 095 659
Bergsåker	113	171	284	3 513 568	5 316 990	8 830 558
Nordmarkens	80	106	186	1 644 295	2 178 691	3 822 986
Summa	1 997	666	2 663	119 521 518	22 137 793	141 659 311

En ökad representation för ägarna av varmblodshästar i travförbundet synes icke kunna genomföras med mindre än att grunderna för fördelning av platserna i förbundet ändras till förmån för de tre största banorna — Solvalla, Åbyfältet och Jägersro — på de andra banornas bekostnad. Då förbundet har till uppgift att tillvarata samtliga medlemsorganisationers intressen, kan det enligt utredningens förmenande icke anses lämpligt att genomföra en ordning, som ger ett fåtal medlemmar ett bestämmande inflytande över förbundets verksamhet. Det bör i detta sammanhang även erinras om den ställning förbundet intar i förhållande till tillsynsmyndigheten. Utredningen anser det knappast lämpligt, att alltför bindande regler för sällskapens representation i travförbundet här upptas.

Centralförbunden har tillerkänts en betydelsefull ställning som mellaninstans mellan tillsynsmyndigheten och de tävlingsanordnande organisationerna. Det är med hänsyn härtill ett allmänt intresse, att ändringar icke genomföres i deras organisation, som kan äventyra kontinuiteten i deras verksamhet. Det bör ankomma på tillsynsmyndigheten att fortlöpande hålla sig underrättad härom.

Vadhållningsföreskrifter

Det ingår i lantbruksstyrelsens uppdrag som tillsynsmyndighet att utfärda vadhållningsföreskrifter. Inom styrelsen pågår i detta syfte ett fortlöpande arbete på att hålla gällande bestämmelser à jour med utvecklingen. Det år 1923 utfärdade vadhållningsreglementet har sålunda försetts med tillägg, allteftersom nya spelformer introducerats i vårt land. Med hänsyn härtill har utredningen ej ansett sig böra i detalj granska och föreslå ändringar i vadhållningsföreskrifterna. Utredningen kommer i det följande endast att beröra vissa frågor som aktualiserats under utredningsarbetets gång.

Insatsvalörer. De olika insatsvalörerna vid vinnare- och platsspel fastställdes år 1923 och har sedermera icke varit föremål för någon justering. Förutom vid de konventionella spelformerna tillämpas dessa valörer även vid kombinerad och V 3-vadhållning. Med åberopande av det ändrade penningvärdet har förslag framförts om en höjning av den lägsta insatsen.

Stockholms kapplöpningssällskap hemställde således i skrivelse till lantbruksstyrelsen den 25 augusti 1958 att under tiden den 14 september—den 30 november samma år försöksvis få höja lägsta insatsvalören vid såväl vinnarspel som kombinerad vadhållning från 2 till 3 kronor. Jockeyklubben tillstyrkte bifall till framställningen, som lantbruksstyrelsen emellertid genom beslut den 19 november 1958 lämnade utan åtgärd.

I sitt yttrande till utredningen har lantbruksstyrelsen tagit upp frågan om insatsvalörerna och härom anfört följande.

I synnerhet på de två lägsta insatsvalörerna blir utdelningarna sett ur synpunkten av nuvarande penningvärde ofta obetydliga. Inom lantbruksstyrelsen har ibland bl. a. diskuterats lämpligheten av att införa en ny låg insatsvalör exempelvis 3 kronor som ersättning för de nuvarande 2-kronorsinsatserna, liksom också frågan, huruvida icke den tävlingsanordnande organisationen, om den så funne lämpligt, borde beredas möjlighet att även beträffande platsspelet tillämpa jämväl en insatsvalör av 50 kronor.

Inom travsporten föreligger, enligt vad utredningen erfarit, inte några önskemål om en höjning av den lägsta insatsvalören, som synes vara mycket populär bland den spelande allmänheten, speciellt på de mindre banorna. Med hänsyn härtill skulle det endast kunna bli fråga om att införa ytterligare en valör vid de konventionella spelformerna. Då ett mera allmänt intresse härför ej kan påvisas, har utredningen för sin del inte ansett sig böra föreslå en sådan åtgärd.

Vad den högsta valören beträffar synes några vägande skäl ej kunna åberopas mot att den införes även vid platsspelet. Den kan redan nu sägas förekomma vid detta spel, där möjlighet ju föreligger att göra fem 10-kronorsinsatser. Det skulle med andra ord endast innebära en legalisering av gällande ordning, om vadhållningsreglementet ändrades på denna punkt. Ändringen behöver ej påverka oddsuträkningen, som ändå kan beräknas ske på 10-kronorsinsatser. Enligt utredningens uppfattning bör 50-kronorsinsatser få förekomma vid alla spelformer, varom här är fråga.

Omarbetning av vadhållningsreglementet. Med hänsyn till utvecklingen av totalisatorverksamheten sedan år 1923 synes det då utfärdade vadhållningsreglementet böra omarbetas och ersättas med ett nytt, som även bör innefatta senare utfärdade tilläggsbestämmelser. Det bör härvid närmast bli fråga om en modernisering av bestämmelserna. Det torde få ankomma på tillsynsmyndigheten att i samråd med trav- och galoppsportens huvudorganisationer göra en översyn av vadhållningsbestämmelserna och utfärda ett nytt vadhållningsreglemente.

Vid denna översyn bör bl. a. övervägas, om inte uttrycket »hissa» i 3 och 4 §§ vadhållningsreglementet bör ersättas med ett annat ord för kungörandet. En ändring kan måhända även övervägas av 8 §, som innehåller en bestämmelse om vadhållning »på stall». Den har haft en uppgift att fylla till förebyggande av misstro bland dem, som förlorar. Inom V 5-vadhållningen har man emellertid övergivit stallbegreppet, vilket möjligen kan återopas som skäl för att man borttar stallbestämmelsen i 8 §.

Bestämmelsen i 12 § 5 stycket överensstämmer ej med travförbundets tävlingsföreskrifter, enligt vilka en kusk är tvungen att söka vinna, vad hästen förmår. Platsspelarna anses således ha rätt att fordra, att han kör även för andra och tredje plats. Inom travförbundet tillmäter man ej bestämmelsen i vadhållningsreglementet vitsord utan anser, att tävlingsreglementet gäller. Enligt utredningens uppfattning bör stycket kunna utgå.

I skrivelse till utredningen den 27 maj 1959 har statskontrollanten vid dåvarande Ulriksdals kapplöpningsbana föreslagit vissa ändringar i vadhållningsreglementet, som går ut på att kombinerad vadhållning bör få förekomma vid alla löpningar med lägst tre hästar, att bestämmelsen i 14 § om att sönderrivet kvitto icke inlöses uppmjukas och att bestämmelsen i 15 § om en preskriptionstid av åtta dagar för inlösen av vinst ändras. Tid och plats för inlösen av vinst efter tävlingsdagen föreslås skola anges på kvittot. Dessa ändringsförslag torde vara av beskaffenhet att böra beaktas vid den överarbetning av vadhållningsbestämmelserna, som utredningen förutsatt skola äga rum.

3. Totalisatormedlens fördelning

Summan av de vid totalisatorvadhållning gjorda insatserna skall enligt regler, för vilka en redogörelse lämnats i kap. IV, fördelas på visst sätt mellan staten, de tävlingsanordnande organisationerna och vinnarna. Innan vinstuträkning sker, åligger det anordnaren av vadhållningen att innehålla viss del av insatssumman, som — efter avdrag för honom tillkommande kostnadsersättning — skall inlevereras till statsverket. Närmare föreskrifter härom meddelas i de totalisatortillstånd, som årligen utfärdas för därtill behöriga sammanslutningar inom trav- och galoppsporten.

Vinstavdragets storlek

Vinstavdraget, som från början sattes till 20 % av insatssumman, har varit föremål för upprepade ändringar. Enligt gällande bestämmelser, som trätt i kraft den 1 juli 1960, utgör vinstavdraget vid vinnare- och platsspel samt V 3-vadhållning 20 %, vid kombinerad vadhållning 30 % och vid V 5-vadhållning 35 % av insatssumman. Större delen av vinstavdraget tillfaller statsverket. Anordnaren äger emellertid att för anskaffande och tillhandahållande av priser vid tävlingarna samt för bestridande av andra omkostnader för desamma tillgodogöra sig en på visst sätt bestämd andel av det-

samma. Fördelningen av vinstavdraget mellan staten och de tävlingsanordnande organisationerna kommer att behandlas i ett följande avsnitt.

Nuvarande procentsatser för beräkning av vinstavdraget vid V 5-vadhållning samt vinnare- och platsspel har fastställts i överensstämmelse med ett av utredningen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 mars 1960 framlagt förslag. Den år 1958 genomförda höjningen av vinstavdraget vid travtävlingar från 20 till 25 % hade nämligen medfört ett minskat intresse från spelarnas sida för de konventionella spelformerna »på vinnare» och »på plats». I stället hade de alltmer börjat intressera sig för den hösten 1959 introducerade nya V 5-vadhållningen, vilken på mycket kort tid blev den dominerande spelformen. Eftersom V 5-spelet och den därmed förknippade förtidsvadhållningen måste vara av betydande omfattning för att anordnaren skall få täckning för de genom kontrollen ökade fasta kostnaderna, lämpar sig denna spelform emellertid bäst för banor med stort publikunderlag och större omsättning. Det var också företrädesvis de större travsällskapen, som kunde dra fördel av V 5-vadhållningen, under det att situationen för de mindre sällskapen försämrades alltmer.

Med tanke främst på de mindre sällskapens svårigheter föreslog utredningen också i sin förenämnda skrivelse en sänkning av vinstavdraget för vinnare- och platsspelet till 20 %. För V 5-vadhållningen, som ansågs kunna bära en något högre beskattning, föreslogs i stället en höjning av vinstavdraget till 35 %.

De av utredningen föreslagna ändringarna i fråga om vinstavdraget förutsattes få provisorisk karaktär i avvaktan på utredningens slutliga ställningstaganden. Då det nu gäller att ta slutlig ställning till frågan om avvägningen av skattebelastningen, måste utredningens överväganden på denna punkt med nödvändighet grunda sig på vunna erfarenheter om den spelande allmänhetens reaktion sådana den kommit till uttryck i förändringar med avseende på spelomsättningen.

Allmänna synpunkter. I den promemoria, som låg till grund för 1958 års höjning av vinstavdraget vid travtävlingar, åberopade sakrevisionen som stöd för ett högre vinstavdrag, att totalisatorn skulle vara den spelform som f. n. ger den proportionsvis största återbäringen till spelarna eller inmot 79 % av insatssumman, medan motsvarande siffror skulle vara, vid tippning omkring 35 % och vid spel på penninglotteriet ca 48 %. I fråga om de konventionella spelformerna, varmed här avses andra spelformer än V 5-vadhållning, är det emellertid vid en sådan jämförelse nödvändigt att klargöra skillnaden mellan totalisatorvadhållning och spelformer utom totalisatorn. Utredningen skall här i korthet redogöra för de olika synpunkter, som framförts som stöd för ett vinstavdrag om högst 20 %.

Vid tippning och inköp av lottsedlar i penninglotteriet göres insatserna för varje speltillfälle eller dragning endast en gång, under det att allmänheten vid totalisatorn gör sina insatser i flera löpningar under en och

samma tävlingsdag. Av de vinster, som utbetalas i första loppet, d. v. s. i runt tal 78,7 % av omsättningen i detta lopp, användes en betydande del till insatser i nästa eller något annat lopp, av vinsterna i andra loppet användes ungefär samma del till insatser i tredje loppet eller något annat lopp o. s. v. Härigenom kommer uppenbarligen allmänhetens spelkapital att beskattas flera gånger med 21,3 % under en och samma tävlingsdag. Skatteprocenten stiger följaktligen mycket snabbt även vid totalisatorspel till ungefär samma nivå som vid andra spel.

Vid totalisatorvadhållning, som i allmänhet äger rum på tävlingsplatsen, tillkommer kostnaderna för resor, entréer, program m. m., vilka inte har någon motsvarighet vid tippning och lottköp. Över huvud taget torde spelarna vid totalisatorvadhållning få sina vinster reducerade högst avsevärt utöver vinstavdraget.

Det har också framhållits, att den övervägande delen av publiken sannolikt inte bevisar travtävlingar eller kapplöpningar enbart för spelets skull utan av samma skäl, som förestavar besök vid andra, med totalisatorspel icke förenade sport- eller idrottstävlingar. De för sporten intresserade gör sina insatser på totalisatorn mera för att öka spänningen av ett lopp än av vinstbegär. Genom sina insatser på 2 eller 5 kronor bidrar de emellertid i mycket hög grad till den totala omsättningssumman. Ett högre vinstavdrag än 20 % anses erfarenhetsmässigt komma att medföra en omedelbar nedgång i omsättningen, beroende på att avdragets storlek påverkar oddsberäkningen och därmed vinstmöjligheterna.

Under sådana förhållanden kan bidragen till totalisatoromsättningen från denna övervägande kategori av publiken efter hand beräknas i icke oväsentlig grad komma att minska. Samtidigt med en förskjutning av totalisatorvadhållningen i riktning mot de mer eller mindre »professionella» spelarnas insatser skulle spelet icke blott minska i omfattning utan även bli av mer hasardartad natur, en utveckling som ur många synpunkter är mindre önskvärd. En sådan utveckling kan även befaras medföra illegal vadhållning genom privata bookmakers, varigenom betydande belopp skulle undandragas statsverket och hästsportens anseende hos den stora allmänheten bli lidande. Erfarenheter från våra nordiska grannländer har åberopats som exempel på vad en höjning av vinstavdraget kan leda till.

Av betydelse i detta sammanhang, speciellt vad beträffar vinnare- och platsspelet, är de låga vinsterna i jämförelse med annat spel. Enligt föreliggande statistik har sålunda vid vinnarespel i samband med travtävlingar vinsten på en satsad tvåkrona allenast tre gånger överstigit 1 000 kronor och den högsta av dessa tre utdelningar utgjorde 1 516 kronor. Inom platsspelet har utdelningen på en satsad femma endast sju gånger överstigit 500 kronor och den högsta av dessa utgjorde 783 kronor. År 1957 — det sista hela året med 20 % avdrag vid travtävlingar — låg 82,1 % av alla vinnareodds under 10 och 98 % av alla utdelningar inom platsspelet lägre än 50

Tabell 22. Genomsnittliga odds och utdelningar vid trav- och galopptävlingar år 1959

Vadhållning	Odds	Utdelning på	
		5 kronor	10 kronor
Travtävlingar			
Vinnare.....	6: 91	—	—
Plats.....	—	—	24: —
Galopptävlingar			
Vinnare.....	4: 63	—	—
Plats.....	—	—	18: 99
Kombinerad.....	23: 33	—	—
V 3.....	—	1 140	—

kronor för en 5-kronorsinsats. Genomsnittliga oddsresultaten under år 1959 framgår av tab. 22, som ger en viss uppfattning om vinstläget inom såväl trav- som galoppsporten.

Av alla odds på vinnare understeg inom trav- och galoppsporten år 1959 85,2 respektive 91,7 % 10 och 40,4 respektive 49 % 3. Vid platsspelet understeg 56 respektive 71,1 % av alla utdelningar 20 kronor.

Vinnare- och platsspel. Utredningens förslag i mars 1960 var, som förut nämnts, betingat av den situation, som uppstått inom travsporten efter 1958 års höjning av vinstavdraget vid vinnare- och platsspel i samband med travtävlingar från 20 till 25 %. Med hänsyn framför allt till de mindre travorganisationerna föreslog utredningen en återgång, vad beträffar vinnare- och platsspelet, till den tidigare avdragsprocenten. Vinstavdraget skulle därmed bli detsamma vid trav- och galopptävlingar, något som jämväl ansågs tala för en sådan åtgärd.

Erfarenheterna från 1948 och 1958 års höjningar av vinstavdraget synes ge stöd åt den ofta uttalade uppfattningen, att den övre toleransgränsen för detta avdrag vad beträffar vinnare- och platsspelet ligger vid 20 %. Utredningen vill i detta sammanhang erinra om lantbruksstyrelsens yttrande i en promemoria till 1947 års konsumtionsskatteberedning (se propositionen 1948: 9, s. 4).

Det torde få anses fastslaget, att ett avdrag av 20 procent på omsättningen är det maximum, som icke bör överskridas, om ett totalisatorväsen, baserat på sunda principer, skall kunna upprätthållas. Man kan icke bortse från den risken, att en höjning av nu gällande avdragsprocent skulle komma att medföra en så betydande nedgång i totalisatoromsättningen, att tävlingsorganisationernas verksamhet, sedd på längre sikt, skulle äventyras eller helt omöjliggöras.

I tab. 23 har intagits vissa uppgifter rörande vinstavdragets storlek i Danmark, Finland och Norge samt vissa andra länder. Uppgifterna grundar sig på material, som ställts till utredningens förfogande av trav- och galoppsportens huvudorganisationer. Såvitt utredningen kan bedöma ger tabellen en god uppfattning om beskattningen utomlands av totalisatorvadhåll-

ningen. Med undantag för våra nordiska grannländer är enligt tabellen avdraget vid vinnare- och platsspelet utomlands inte högre än 20 à 22 % men däremot på flera håll betydligt lägre.

Det är inte möjligt att redan nu för alla spelformers vidkommande bedöma verkningarna av de nya vinstavdragsbestämmelser, som tillämpats sedan den 1 juli 1960. Beträffande vinnare- och platsspelet vid travtävlingar är det emellertid tydligt, att sänkningen av vinstavdraget till 20 % medfört en ökning av spelomsättningen. Utvecklingen i stort påverkas självfallet av V 5-vadhållningen, om vilken erfarenheter bakåt i tiden saknas. Utredningen räknar emellertid med att ett vinstavdrag om 20 % för vinnare- och platsspel kommer att ge de mindre organisationerna möjligheter att bedriva sin verksamhet även utan V 5-vadhållning. Utredningen anser sig därför böra föreslå, att vinstavdraget vid vinnare- och platsspel skall bibehållas vid 20 %.

Kombinerad vadhållning. Kombinationsspelet, som endast förekommer inom galoppsporten, svarade år 1947 för 57 % av totala omsättningen vid galopptävlingar. Det ökade påföljande år denna andel till 73,4 % men sjönk därefter till 64,2 %. Utvecklingen under 1950-talet framgår av förut i tab. 4 intagna uppgifter rörande omsättningens fördelning på olika vadhållningsformer. Oaktat en successiv ökning av kombinationsvadhållningen ägt rum, har dess relativa andel av totalomsättningen sedan år 1950 hållit sig under 60 % och uppgick år 1959 till allenast 40,8 %.

Den relativa nedgången sedan år 1957 kan till en del förklaras av att två nya spelformer introducerats under denna tid, nämligen V 3- och V 5-vadhållning. Utvecklingen i övrigt under 1950-talet kännetecknas av en förhållandevis ringa ökning av galoppsportens omsättning och anses vara betingad av det högre vinstavdraget vid kombinerad vadhållning, som svarat för unge-

Tabell 23. Vinstavdragets storlek och statens andel därav, beräknad på spelomsättningen, i vissa främmande länder

Länder	Vinstavdrag			Statens andel
	Vinnare	Plats	Övriga spelformer	
	Procent			
Belgien	12	12	12	4,4
Danmark	26	26	36	5—25
Finland	25	25	—	8—17
Frankrike	15,5	15,5	15,5	6,25—7,5
Holland	20	20	20	13
Italien	12—22	19	12—22	8
Norge	30	30	30	5—20
USA	10—18	10—18	10—18	1,5—7
Västtyskland	16 ² / ₃	16 ² / ₃	16 ² / ₃	² / ₃
Österrike	15	15	15	2,4

¹ 2 % går till välgörande ändamål.

får hälften av omsättningen vid galopptävlingar. Sedan år 1948 har denna vadhållningsform belastats med ett vinstavdrag om 30 %.

Det torde icke utan skäl kunna göras gällande, att detta högre vinstavdrag verkat hämmande på totalisatorspelets utveckling inom galoppsporten. Önskemål har tidigare även framförts om en sänkning av detta avdrag i syfte att ernå en mera väsentlig ökning av spelomsättningen. För en justering av vinstavdraget vid kombinerad vadhållning talar vidare önskvärdeheten att få mera renodlade bestämmelser. Den nyligen genomförda höjningen av vinstavdraget vid V 5-vadhållningen kan av skäl, som utredningen får anledning beröra i det följande, ej återopas i detta sammanhang. Den samtidigt genomförda sänkningen av vinstavdraget för vinnare- och platsspel från 25 till 20 % har däremot ytterligare accentuerat önskemålen om en sänkning även i fråga om den kombinerade vadhållningen.

En sådan åtgärd skulle emellertid medföra en omedelbar försämring för vederbörande anordnare av galopptävlingar. Enligt gällande grunder för fördelning av de genom vinstavdraget innehållna medlen mellan staten och de tävlingsanordnande organisationerna skall vad som överskjuter 20 % av insatssumman i princip tillfalla statsverket. I fråga om kombinerad vadhållning har anordnaren emellertid sedan början av 1950-talet fått behålla viss del även av överskjutande vinstavdrag för täckande av sina merkostnader vid denna vadhållning. Genom Kungl. Maj:ts brev den 25 mars 1955 fastställdes anordnarens andel av det ytterligare avdrag, som skall göras vid kombinerad vadhållning till 4 000 kronor. En motsvarande bestämmelse är intagen i nu gällande brev den 3 juni 1960.

Avvägningen av detta vinstavdrag är som synes en komplicerad fråga, som får bedömas mot bakgrunden av galopporganisationernas ekonomi och möjligheterna för dem att själva förbättra denna genom en ökning av spelomsättningen. Inom galoppsporten har man i detta syfte prövat nya spelformer och kombinationsspelet ansågs på sin tid ha de bästa utvecklingsmöjligheterna, under förutsättning att vinstavdraget sattes till 20 %. Läget har emellertid i hög grad ändrats genom V 5-vadhållningen, som gör det mindre sannolikt, att man genom en sänkning av vinstavdraget vid kombinerad vadhållning skulle kunna uppnå ett ökat intresse från allmänhetens sida för denna senare spelform.

Frågan om vinstavdragets storlek vid kombinerad vadhållning synes med andra ord ej längre ha samma betydelse för galoppsporten som förut. Något yrkande har ej heller framförts från dess organisationer om en sänkning av nuvarande avdrag om 30 %. I stället har Svenska galoppsportens centralförbund med skrivelse den 7 oktober 1960 till utredningen överlämnat förslag om ändrad fördelning mellan staten och organisationerna av vinstavdraget vid kombinerad vadhållning och V 5-vadhållning, vilket tyder på att man i det aktuella läget från galoppsportens sida inte räknar med en mera markant ökning av kombinationsspelet vid en sänkning av vinstavdraget till

20 %. Med anledning härav vill utredningen för sin del förorda, att vinstavdraget vid kombinerad vadhållning även i fortsättningen skall utgöra 30 % av insatssumman.

V 3-vadhållning. Vinstavdraget vid V 3-vadhållning, vilken i likhet med den kombinerade vadhållningen endast förekommer inom galoppsporten, är detsamma som vid vinnare- och platsspelet eller 20 % av insatssumman. Den årliga omsättningen på denna spelform har hållit sig omkring 4 milj. kronor. Även om det eljest kunde vara motiverat att i beskattningshänseende jämställa V 3-vadhållningen med kombinationsspelet, synes frågan om en höjning av vinstavdraget för den förra med hänsyn till vadhållningens omfattning vara av mindre betydelse för statsverkets del. Med hänsyn härtill och då några andra skäl för en höjning av avdraget inte föreligger, bör detta enligt utredningens uppfattning vara oförändrat 20 % av insatssumman.

V 5-vadhållning. I syfte att stimulera allmänhetens spelintresse introducerades V 5-vadhållningen hösten 1959, vilken på kort tid blev den dominerande spelformen inom såväl trav- som galoppsporten. I anslutning till utredningens förenämnda, i mars 1960 framlagda förslag om en provisorisk ändring av vinstavdraget har — med verkan fr. o. m. den 1 juli 1960 — en höjning vidtagits av vinstavdraget vid denna vadhållning till 35 %. Det är uppenbarligen ännu för tidigt att bedöma, hur höjningen kan komma att påverka spelfrekvensen på längre sikt. I tab. 24 intagna månadssiffror ger ej underlag för en säker bedömning av utfallet efter höjningen. Då denna spelform i väsentliga hänseenden avviker från äldre spelformer, är det sålunda icke osannolikt, att höjningen icke kommer att påverka omsättningen i samma utsträckning som varit fallet vid förhöjningar av vinstavdragen å övriga spelformer.

Det har i olika sammanhang ansetts lämpligt att jämställa fotbollstips och totalisatorspel ur skattesynpunkt. En viss skillnad föreligger emellertid genom att AB Tipstjänst bedriver sin verksamhet med en sport utanför dess omkostnadsram, under det att trav- och galoppsportens organisationer själva svarar för den tävlingsverksamhet, som är en förutsättning för totalisatorvadhållningen. Det oaktat kan det — vad beträffar V 5-vadhållningen — icke förnekas, att den företer uppenbara likheter med fotbollstippningen. Även med nuvarande vinstavdrag om 35 % av insatssumman är spelaren i V 5-spelet emellertid bättre ställd än fotbollstipparen. I förra fallet fördelas ca 65 %, i senare fallet ca 44 % av insatserna mellan spelarna. Till skillnad från fotbollstippningen utgår ej lotterivinstskatt å totalisatorvinst, vilket gör spännvidden ännu större. Efter avdrag för vinstskatten utgör vinnarnas samlade netto vid tippningen således endast ca 32 % av satsat belopp.

Någon anledning att sänka procentsatsen vid V 5-vadhållning föreligger, såvitt man kan se, inte. Med hänsyn härtill och då det inte är möjligt att nu bedöma skäligheten av en höjning av detta vinstavdrag får utredningen — i likhet med lantbruksstyrelsen i dess yttrande över utredningens ändrings-

Tabell 24. Totalisatoromsättningen vid trav- och galopptävlingar under januari—oktober månader 1960 med fördelning på olika vadhållningsformer

a) Travtävlingar

Månad	Vinnare		Plats		V 5		Summa kronor
	Kronor	%	Kronor	%	Kronor	%	
Januari	6 155 317	51,1	1 814 910	15,1	4 082 153	33,8	12 052 380
Februari	7 649 161	42,7	2 594 850	14,5	7 688 712	42,8	17 932 723
Mars	10 694 447	36,6	3 986 670	13,6	14 556 918	49,8	29 238 035
April	15 216 278	36,8	5 880 285	14,2	20 227 262	49,0	41 323 825
Maj	16 554 856	42,8	6 282 875	16,2	15 860 545	41,0	38 698 276
Juni	13 150 810	47,3	5 159 360	18,5	9 509 731	34,2	27 819 901
Juli	11 386 060	58,1	4 376 710	22,3	3 844 973	19,6	19 607 743
Augusti	14 238 718	54,9	5 779 525	22,3	5 930 439	22,8	25 948 682
Septemb. . . .	14 849 645	54,7	5 902 400	21,8	6 382 022	23,5	27 134 067
Oktober. . . .	13 803 122	54,6	5 447 670	21,6	6 014 043	23,8	25 264 835

b) Galopptävlingar

Månad	Vinnare		Plats		Kombinerad		V 3		V 5		Summa kronor
	Kronor	%	Kronor	%	Kronor	%	Kronor	%	Kronor	%	
April . . .	473 374	23,6	92 230	4,6	488 282	24,4	157 605	7,9	790 757	39,5	2 002 248
Maj	1 012 927	20,0	209 605	4,2	1 445 195	28,6	427 475	8,5	1 955 660	38,7	5 050 862
Juni	953 419	20,8	201 465	4,4	1 350 478	29,5	397 000	8,7	1 677 887	36,6	4 580 249
Juli	1 096 374	25,4	234 935	5,4	1 161 931	26,9	298 810	6,9	1 529 875	35,4	4 321 925
Augusti . .	425 110	26,3	123 295	7,6	445 057	27,5	108 515	6,7	516 569	31,9	1 618 546
Septemb.	700 192	25,1	236 645	8,5	935 052	33,6	213 810	7,7	698 683	25,1	2 784 382
Oktober.	940 342	25,8	303 625	8,3	1 199 625	32,9	288 705	7,9	916 018	25,1	3 648 315

förslag — föreslå, att det slutliga bestämmandet av avdraget får anstå, till dess större erfarenheter vunnits och V 5-vadhållningens framtida utvecklingsmöjligheter därigenom lättare kan överblickas. Det torde få ankomma på tillsynsmyndigheten att då inkomma med material för en bedömning av frågan om V 5-avdragets storlek.

Utredningen föreslår sålunda, att vinstavdraget vid V 5-vadhållningen skall vara oförändrat tills vidare. Det har ifrågasatts, om inte detta vinstavdrag borde göras tillämpligt jämväl på annan därmed likartad, från de konventionella spelformerna avvikande totalisatorvadhållning, som kan komma att bli introducerad i framtiden. Denna fråga bör prövas från fall till fall, i den mån nya spelformer uppkommer. Det torde ankomma på tillsynsmyndigheten att uppmärksam följa utvecklingen på detta område.

Organisationernas andel av vinstavdraget

Huvuddelen av de genom vinstavdraget innehållna totalisatormedlen skall av vederbörande anordnare inlevereras till statsverket enligt grunder, som fastställs av Kungl. Maj:t i brev till lantbruksstyrelsen. Så har senast skett den 3 juni 1960 i anslutning till de av riksdagen samma år beslutade änd-

ringarna i fråga om vinstavdraget. Statens andel därav beräknas på grundval av totalomsättningen vid totalisatorn efter en i Kungl. Maj:ts brev angiven progressiv skala. Olika skalor tillämpas för trav- respektive galopptävlingar.

De olika skalorna framgår av tab. 5, som visar olikheterna i progressionen dem emellan. Vid travtävlingar får organisationerna i stort sett behålla 6 % av omsättningen över 100 000 kronor. För galoppsportens del gäller motsvarande regel vad som överskjuter 150 000 kronor av omsättningen. Vid kombinerad vadhållning tillfaller, som förut nämnts, därjämte högst 4 000 kronor av det 10-procentiga tillägget till vinstavdraget anordnaren.

Medlens användning. Från Kungl. Maj:ts sida har i fråga om användningen av sällskapens andel endast uttalats, att anordnaren skall äga att av innehållet belopp för anskaffande av priser vid trav- respektive galopptävlingar samt för bestridande av andra omkostnader för desamma tillgodogöra sig vad som återstår, sedan för statsverkets räkning avdragits så stor andel som skalorna anger. Sällskapens andel av totalisatorinkomsterna är med andra ord avsedd att användas för bestridande av kostnaderna för tävlingarnas genomförande. Den största kostnadsposten utgör härvidlag till hästägarna utbetalade priser. Medlen bör även täcka kostnaderna för totalisatorn och totalisatorvadhållningens administration. Vidare bör de tillsammans med andra inkomster få användas för banhyra samt för underhåll av bana och övriga anläggningar. Självfallet bör de icke till någon del få användas för ändamål, som ligger utanför tävlingsverksamheten.

I syfte att stimulera den varmblodiga hästaveln har med anlitande av statsmedel bl. a. utdelats särskilda uppfödare- eller avelspris. Dessa pris utgick budgetåret 1959/60 från reservationsanslaget till befrämjande av husdjursaveln under rubriken Stöd åt hästaveln. Av hela anslaget skulle enligt riksdagens beslut 750 000 kronor användas för stöd åt varmbloodsaveln och 1 250 000 kronor för stöd åt kallblodsaveln. I statsverkspropositionen till 1960 års riksdag (IX ht p. 21) föreslogs emellertid, att stödet åt varmbloodsaveln, inom vilket de nämnda uppfödareprisen inrymdes, skulle minskas till 500 000 kronor. Förslaget upptogs till behandling i de likalydande motionerna I: 225 och II: 278, vari även stödet åt uppfödningen av trav- och galopphästar berördes. Motionärerna anförde härom bl. a. följande.

Avsikten med detta stöd har varit att ge trav- och galoppsporten erforderligt hästmateriel. Man kan säga att det här gäller en utgift som syftar till att vidmakthålla grunden för en statlig skattekölla. Som nämnts saknar denna uppfödning intresse för jordbruket. Det är i huvudsak andra personer än yrkesjordbrukare som ägnar sig åt den. Att denna del av statsanslaget till varmbloodsaveln användes för att skapa argument för lägre stöd åt halvblodsaveln är därför synnerligen malplacerat. Det naturliga är att uppfödarpremier i fråga om trav- och galopphästar skall finnas och utbetalas via de organisationer som anordnar kapplöpningar med totalisatorspel. De bör kunna tas av den del av överskottet av totalisatormedlen som ej inlevereras till staten. Skulle denna vinstandel åt kapplöpningssanordnarna

till äventyrs vara för ringa, kan väl vid förhandling med Kungl. Maj:t en jämkning åstadkommas. En särskild utredning pågår ju för närvarande om totalisatorverksamheten, av vilken den här berörda frågan även bör kunna prövas.

I motionerna förutsattes, att organisationerna inom trav- och galopp-sportens område ej längre borde få del i anslaget till stöd åt hästaveln. Stödet åt uppfödarna föreslogs i stället finansierat på följande sätt.

Erforderliga anslag bör utgå via anordnarna av sådana trav- och galoppkapp-löpningar vid vilka vadhållning med totalisator förekommer. Om det emellertid vid ärendets riksdagsbehandling anses att ett avgörande av denna fråga bör anstå intill dess ståndpunkt tagits till eventuella förslag från den pågående utredningen om totalisatorverksamheten och att övergångsvis medel för detta ändamål inrym-mes i anslaget till stöd åt hästaveln, får givetvis medelsramen vidgas med det belopp utskottet anser skäligen böra utgå för detta ändamål.

Vid behandlingen av medelsanvisningen till stöd åt hästaveln yttrade jordbruksutskottet i anledning av motionerna i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 1 härom bl. a. följande.

Inom den särskilda anslagsposten till Stöd åt varmbloodsaveln inrymmes för närvarande ett belopp å 113 000 kronor, utnyttjat för bidrag till skilda grenar av den professionella trav- och galoppsporten. Sålunda har särskilda anslagsmedel utlämnats till Svenska travsportens centralförbund, Svenska galoppsportens centralförbund, Skånska fältrittklubben samt Jockeyklubben. Utskottets uppfattning är att något särskilt stöd i framtiden ej bör utgå över riksstaten till den profes-sionella trav- och galoppsporten. Däremot bör genom den pågående utredningen om totalisatorverksamheten eller på annat sätt prövas hur ekonomiskt bistånd till omförmälda organisationer skall kunna lämnas direkt genom utnyttjande av tota-lisatormedel som ej inlevererats till staten. Då dylika överväganden i ämnet icke kan antagas kunna slutföras så snart att åtgärder i anledning därav kan vidtagas redan innevarande kalenderår, finner utskottet det rimligt att 50 000 kronor såsom en övergångsanordning ställs till förfogande för statsbidrag till ifrågavarande, den professionella trav- och galoppsporten företrädande organisationer.

I sitt yttrande till utredningen har lantbruksstyrelsen i anslutning härtill uttalat, att det finge anses realistiskt att anta, att de totalisatormedel som inflyter till statsverket från trav- och galopptävlingar ur statsmakternas synpunkt betraktas som en icke helt betydelselös skatteinkomst. Med ut-gångspunkt härifrån anför styrelsen följande.

Risken för att nedskärningar sker föreligger vid varje riksdagsbehandling oav-sett om totalisatormedlen skulle visa minskning eller ökning. Om emellertid en minskning eller ett slopande av uppfödarpriiserna skulle leda till ett uttunnat och kvalitativt försämrat hästmateriel, vilket är i hög grad sannolikt, inträder också den risken att totomedlen minskas. Totalisatorns möjligheter som skatteälla kan med andra ord icke utnyttjas effektivt, om hästmaterialet är otillräckligt, vilket är fallet med t. ex. galoppsporten av i dag. Styrelsen vill därför allvarligt ifråga-sätta, om det icke vore betydligt enklare och mera praktiskt att ändra förefintliga skalor så att organisationernas andel av procentavdraget ökades så mycket som behövdes för att organisationerna själva, förslagsvis genom respektive central-organisationer, skulle kunna utbetala dessa uppfödarpriis av egna medel.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 juni 1960 har Svenska galoppsportens centralförbund sedermera med åberopande av riksdagens beslut uttalat farhågor för att uppfödningen i en för galoppsporten brydsam tid skulle komma att minska. Förbundet anser det därför ytterst angeläget, att ekonomiskt bistånd genom direkt utnyttjande av totalisatormedel lämnas uppfödarna snarast möjligt.

I skrivelsen, som genom beslut den 8 september 1960 överlämnats till utredningen för att tagas under övervägande vid fullgörandet av utredningsuppdraget, erinrar förbundet om att — såsom en övergångsanordning — 50 000 kronor ställts till förfogande för budgetåret 1960/61 att fördelas mellan trav- och galoppsportens organisationer för användning till avelspremier. Av detta belopp beräknas galoppsporten komma att erhålla 15 000 kronor. För att belysa stödbehovet anför förbundet om utvecklingen under 1950-talet följande.

Jämlikt 1953 års riksdagsbeslut indrogs det särskilda statsbidraget å 40 000 kronor, som dittills utgått till uppfödare av galopphästar. År 1959 beviljades ånyo statsmedel till avelspremier med ett till 30 000 kronor reducerat belopp.

Antalet fullblodsston, som vid slutet av år 1952 uppgick till 306, sjönk kontinuerligt under de år, som avelspremier ej utgingo, och var vid 1958 års slut 181, motsvarande en minskning av något över 40 %. Medelåldern per avelssto var sistnämnda år över 10 år. Reduktionen av stostammen har medfört, att det årliga tillskottet av svenskfödda löpningshästar avsevärt nedgått. För att erhålla ett tillräckligt antal hästar på galoppbanorna har man därför varit nödsakad att importera löpningshästar. Under år 1959 importerades sålunda enbart från Frankrike 20 löpningshästar till ett medelpris av 6 000 kronor, eller tillsammans 120 000 kronor. För att fylla fälten under nästa säsong har Stockholms kapplöpningssällskap för avsikt att importera ett 40-tal hästar.

Den av riksdagen förordade lösningen kan enligt galoppförbundet genomföras antingen inom ramen för organisationernas andel av vinstavdraget eller genom en mindre höjning av detta. Förbundet förordar för sin del det senare alternativet och föreslår, att vinstavdraget fr. o. m. år 1961 höjes med så många promille, att beräknade utgifter för avelspremier kan täckas. Det häremot svarande beloppet skall inlevereras till galoppförbundet av respektive organisationer att av förbundet användas för nyssnämnda ändamål. Galoppförbundets förslag till fördelning av de influtna medlen förutsättes skola underställas lantbruksstyrelsen för godkännande, varigenom en fullt betryggande garanti skulle erhållas för att medlen användes på för aveln lämpligaste sätt.

Prispolitiken. Som framgår av det föregående är de tävlingsanordnande organisationernas totalisatorinkomster avsedda att användas för bestridande av tävlingskostnaderna. Den största kostnadsposten utgör härvidlag den ersättning, som utgår i form av penningpriser till de i tävlingarna deltagande hästarnas ägare. Sällskapens möjligheter att få hästar till tävlingarna är emellertid beroende av de priser, de kan lämna. En riktpunkt

för prispolitiken bör vara, att hästägarna tillerkännes så stora prissummor, som sällskapen kan lämna utan att därigenom eftersätta andra för verksamheten nödvändiga utgifter.

Den i kap. VI redovisade undersökningen rörande de tävlingsanordnande organisationernas ekonomi visar, att större delen av deras andel i totalisatorinkomsterna tillfaller hästägarna i form av penningpriser. Som framgår av tab. 12 uppgick prissummorna sålunda under år 1959 till drygt 80 % av travsällskapens och drygt 75 % av galoppsällskapens totalisatorintäkter. Inom travsporten låg de större sällskapens prissummor ett par procent högre än prissummorna för de mindre. Inom landet bosatta hästägare erhöll sammanlagt 14 277 340 kronor i priser, därav inom travsporten 12 633 740 kronor och inom galoppsporten 1 643 600 kronor.

Av de olika trav- och galoppsällskapen under år 1959 utdelade genomsnittliga prissummor per tävlingsdag, lopp och under säsongen startande tävlingshäst framgår av tab. 25. Enligt tabellen är genomsnittliga prissumman per häst räknat högre inom trav- än inom galoppsporten. Vidare kan konstateras, att prisbeloppen varierar högst avsevärt sällskapen emellan. Spännvidden är störst inom travsporten, där högsta genomsnittliga prissumman per häst med $(4\,552 - 140 =) 4\,412$ kronor översteg lägsta prissumman. Härvid bör emellertid uppmärksammas, att hästmaterialet vid de nordliga banorna huvudsakligen utgöres av kallblodshästar. Inom galoppsporten var motsvarande differens $(776 - 155 =) 621$ kronor.

Tabellen ger besked om under vilka förutsättningar tävlingsverksamheten bedrivs. Tillgången på tävlingshästar torde nämligen vara beroende av å ena sidan hästägarnas kostnader för tävlingsverksamheten och å den andra sällskapens möjligheter att betala penningpriser. Det föreligger, såvitt utredningen kan bedöma, betydande olikheter härvidlag mellan trav- och galoppsporten. Som lönsamhetsundersökningen utvisar arbetar galoppsportens organisationer allmänt sett under sämre ekonomiska betingelser än travsällskapen, vilket i sin mån torde förklara den lägre genomsnittliga prissumman inom galoppsporten, framför allt i jämförelse med de större travsällskapen. Den konkurrensfaktor sällskapen emellan, som prispolitiken utgör, har vidare med all sannolikhet bidragit till att försämra situationen för de mindre travsällskapen.

Undersökningen av hästägarnas ekonomi visar, att tävlingsverksamheten för deras del under år 1959 totalt sett givit underskott. Det beräknade underskottet uppgick för travhästägarnas del till 13,6 milj. kronor, vilket motsvarar ett genomsnittligt underskott för varmblodshästar av ca 4 500 kronor och för nordsvenska hästar av ca 1 700 kronor. Galopphästägarnas underskott av tävlingsverksamheten uppgick till 2,9 milj. kronor eller ca 8 600 kronor per häst. Resultatet av undersökningen ger en viss uppfattning om de villkor, varunder hästägarna inom trav- och galoppsporten bedriver sin verksamhet. En bedömning av hästägarnas ekonomiska uf-

Tabell 25. Av trav- och galoppsällskapen under år 1959 utdelade genomsnittliga pris-
summor per tävlingsdag, lopp och under säsongen startande tävlingshäst

Sällskap	Genomsnittliga prissummor per		
	dag	lopp	häst
	Kronor		
Travsällskap			
Färjestads	23 072	2 414	1 049
Gävle-Dala	22 538	2 410	1 376
Jämtlands	17 489	1 613	847
Nordmarkens	18 946	2 037	603
Norrbottnens	13 864	1 504	1 190
Norrlands	21 671	2 408	1 548
Skellefteortens	14 098	1 455	842
Skånska	36 535	4 328	3 476
Solängets	13 882	1 521	657
Stockholms	59 073	6 923	4 552
Västerbottens	13 935	1 467	989
Västergötlands	23 320	2 764	878
Västsvenska	44 855	5 397	2 691
Örebro-Bergslagens	24 721	2 540	1 089
Dalarnas	18 682	1 648	450
Dalslands	12 262	1 495	373
Gotlands	3 656	731	839
Hammerdals travklubb	—	—	—
Lindes nya travklubb	13 451	2 524	391
Lycksele	6 603	943	367
Norra Hälsinglands	12 248	1 328	259
Siljans	15 340	1 562	423
Södra Dalarnas travklubb	9 483	1 293	140
Södra Hälsinglands	12 141	1 292	409
Sörmlands	13 221	1 616	480
Wermlands trafvarsällskap	10 473	1 218	225
Västra Ångermanlands	6 189	728	151
Ådalens	15 083	1 496	492
Ångermanlands travklubb	11 927	1 294	301
Galoppsällskap			
Skånska fältrittklubben	35 012	4 617	648
Stockholms kapplöpningssällskap	36 942	5 230	776
Strömsholms sportförening	6 125	942	155
Västsvenska galoppsällskapet	22 266	3 929	627

byte av tävlingsverksamheten kan endast ske från den förutsättningen, att det knappast är möjligt att ge dem full täckning för alla kostnader inom verksamhetens ram. Det råder härvidlag en växelverkan mellan å ena sidan sällskapens prispolitik, vilken är avhängig av deras inkomster från bl. a. totalisatorn, och å andra sidan tillgången på goda tävlingshästar. Antalet hästar påverkas — såsom redan framhållits — uppenbarligen av prisernas storlek, vilken i sin tur varierar efter antalet startande hästar. Därtill kommer, att penningpriserna fördelar sig högst olika beroende på tävlingsresultaten. Ett stort antal hästägare får normalt räkna med låg utdelning eller i sämsta fall ingen utdelning alls.

Utredningen anser för sin del, att en försämring av hästägarnas villkor i förhållande till nuläget icke behöver befaras. Eftersom hästägarna genom utredningens i det föregående redovisade förslag framdeles kan beräknas få större inflytande i sällskapen, kommer de också att ha större möjligheter att göra sig gällande i fråga om prispolitiken. Det kan således förväntas, att sällskapen i detta hänseende kommer att mera beakta hästägarnas intressen. Om så icke skulle bli fallet, torde det få ankomma på tillsynsmyndigheten att ta upp frågan och söka åstadkomma tillfredsställande förhållanden. Utredningen förutsätter, att tillsynsmyndigheten med uppmärksamhet följer utvecklingen på denna punkt och vid behov överväger åtgärder, som säkerställer vederbörandes berättigade ekonomiska intressen.

Fördelningsskolor. 1958 och 1960 års ändringar av vinstavdraget har ej berört reglerna för fördelningen av vinstavdraget mellan staten och de tävlingsanordnande organisationerna. Dessa regler kvarstår sålunda orubbade, ehuru omsättningen vid totalisatorvadhållningen genom V 5-spelet ökats högst avsevärt, vilket i förekommande fall medfört en ökning även av den vinstandel, som tillkommer organisationerna. Det har nämligen ansetts böra anstå med en eventuell omläggning av fördelningsreglerna i avvaktan på resultatet av utredningens undersökningar rörande trav- och galoppSPORTENS ekonomi.

Dessa undersökningar som redovisats i kap. VI visar, att det ekonomiska utbytet av tävlingsverksamheten och den i samband därmed bedrivna totalisatorvadhållningen är högst olika för trav- och galoppSPORTENS organisationer. Betydande olikheter föreligger även organisationerna emellan inom berörda sportgrenar. I särskilt hög grad gäller detta travSPORTEN, där det råder olikheter i detta hänseende mellan större och mindre travorganisationer, vilka senare bedriver sin verksamhet under ekonomiskt mindre gynnsamma förhållanden. Allmänt sett har anordnarna av travtävlingar emellertid av allt att döma haft möjligheter att konsolidera sin ekonomiska ställning.

Läget för sällskapen inom trav- och galoppSPORTEN åskådliggöres i viss mån av tab. 26, som visar antalet totalisatoranordnande trav- och galopp-sällskap åren 1957—59 med fördelning efter medelomsättning per tävlingsdag. Som därav framgår har medelomsättningen inom travSPORTEN sedan år 1957 visat en nedåtgående tendens. Antalet travsällskap med en medelomsättning av högst 150 000 kronor har således ökat från 8 till 14. Samtidigt har antalet sällskap, för vilka medelomsättningen överstiger nämnda belopp, nedgått från 20 till 15. För två av sällskapen har medelomsättningen genomgående hållit sig över 500 000 kronor per dag.

Läget torde i stort sett kunna karakteriseras så, att de större travsällskapen dominerar travSPORTEN såväl tävlingsmässigt som ekonomiskt. TravSPORTENS expansion under det senaste decenniet har, som utredningen för-

Tabell 26. Antalet totalisatoranordnande trav- och galoppsällskap åren 1957—59 med fördelning efter medelomsättning per tävlingsdag

Omsättning	1957			1958			1959		
	Trav-sällskap	Galopp-sällskap	Summa	Trav-sällskap	Galopp-sällskap	Summa	Trav-sällskap	Galopp-sällskap	Summa
— 10 000	—	—	—	1	—	1	—	—	—
10 001— 25 000	1	1	2	1	1	2	1	—	1
25 001— 50 000	3	—	3	1	—	1	2	1	3
50 001— 100 000	2	—	2	5	—	5	3	—	3
100 001— 150 000	2	—	2	4	—	4	8	—	8
150 001— 200 000	8	1	9	8	1	9	6	1	7
200 001— 300 000	4	1	5	3	1	4	6	1	7
300 001— 400 000	5	—	5	5	—	5	—	—	—
400 001— 500 000	1	1	2	1	1	2	1	1	2
500 001— 800 000	—	—	—	—	—	—	1	—	1
800 001—1 000 000	1	—	1	1	—	1	—	—	—
1 000 001—	1	—	1	1	—	1	1	—	1
Summa	28	4	32	31	4	35	29	4	33

ut kunnat konstatera, ökat travsportens och därmed även de större travsällskapens dominans i förhållande till galoppsporten. För travsportens vidkommande synes en viss omfördelning av vinstavdraget böra genomföras till förmån för de mindre sällskapen, vilka bör tillerkännas en större del av vinstavdraget än vad nu är fallet, samtidigt som fördelningsskalans progressivitet skärps något vid högre totalisatoromsättning. En sådan åtgärd synes motiverad med hänsyn bl. a. till den betydande omsättningsökning som skett under 1950-talet och som framför allt kommit de större banorna till del.

Inom galoppsporten med dess fyra tävlingsanordnande organisationer har läget, såsom framgår av tab. 26, varit förhållandevis stabilt. De tre största galoppsällskapens medelomsättning per dag har således, med bibehållen fördelning dem emellan, under dessa år hållit sig mellan 150 000 och 500 000 kronor. För det fjärde sällskapet har medelomsättningen ökat något.

För galoppsporten har fördelningen av vinstavdraget skett efter en annan skala än för travsporten. Detta sammanhänger med att galoppsporten är en förhållandevis dyr sport, vilket även framgår av den i kap. VI redovisade undersökningen rörande det ekonomiska resultatet av tävlingsverksamheten för hästägarnas del. Galopphästägarnas genomsnittliga kostnader är betydligt högre än travhästägarnas. Årskostnaden för en galopphäst uppgår således till drygt 13 200 kronor. Motsvarande kostnader inom travsporten är för varmblod och kallblod 8 700 respektive 3 200 kronor. De ekonomiska förutsättningar för sportens bedrivande, som sålunda är för handen, har medfört, att man inom galoppsporten haft svårigheter att få tillräckligt stora fält vid löpningarnas genomförande. En ändring till

det bättre är knappast tänkbar, med mindre än att hästägarnas villkor förbättras.

Förutom svårigheterna att i erforderlig utsträckning få galopphästar till tävlingarna måste också observeras, att galoppsällskapen företrädesvis använder sig av spelformer, som medför förhållandevis obetydliga inkomster av de bråkdelar, vilka vid oddsberäkningen tillfaller totalisatorn. Som framgår av tab. 6 medförde bråkdelarna år 1959 en ökning av deras totalisatorinkomster med allenast ca 6 %, under det att ökningen för travsällskapens del uppgick till ca 16 %. Utredningen har vid den följande behandlingen av denna fråga ej funnit sig böra föreslå någon ändring med avseende på bråkdelarna.

Av speciella skäl är utvecklingen särskilt oviss för det största galoppsällskapet. För att kunna fortsätta med galoppsporten i Stockholm, sedan galoppbanan vid Ulriksdal måst nedläggas, har Stockholms kapplöpningssällskap sett sig nödsakat att bygga en ny bananläggning i Täby. Detta byggnadsföretag, varigenom man säkerligen velat förbättra möjligheterna för galoppsporten att hävda sig i Stockholm, har medfört, att kapplöpningssällskapet fått en synnerligen ansträngd ekonomi. Utredningen får i detta sammanhang erinra om att sällskapet erhållit en statlig kreditgaranti för viss del av för anläggningen upptagna lån.

Täbybanan öppnades i augusti 1960, varför det ännu är för tidigt att bedöma dess utvecklingsmöjligheter. En förutsättning för kapplöpningssällskapets fortsatta verksamhet är emellertid, att Täbyanläggningen infriar de förväntningar, som ställts på densamma. Utan att ingå på en bedömning av sällskapets investeringar i Täby finner utredningen det uppenbart, att förflyttningen av tävlingsverksamheten från Ulriksdal till Täby måste medföra väsentligt ökade kostnader för sällskapet, vilket utredningen icke kunnat undgå att ta i betraktande. För de mindre galoppsällskapen föreligger starka skäl för en förbättring av fördelningsskalan. På grund av dessa omständigheter och med hänsyn till vad som anförts om att galoppsporten är en dyrare sport och svårigheterna att få tillräckligt hästmateriel anser utredningen en förbättring av galoppskalan ofrånkomlig. För sporten helt avgörande är, som nämnts, att galoppsällskapen kan locka hästar till sina tävlingar genom att betala hästägarna högre penningpriser, vilket ej kan ske annat än genom justering av fördelningsskalan. Att beakta i detta sammanhang är även statens intresse av verksamheten som skattekälla.

Vad beträffar kostnaderna för avelspremier har utredningen för sin del intet att erinra mot att de täckes av totalisatormedlen på sätt riksdagen förutsatt. Av de två alternativ härför, som galoppförbundet i sin förenämnda skrivelse den 8 juni 1960 skisserat, anser utredningen emellertid företräde böra ges det, som går ut på att ifrågavarande premier skall bekostas av sällskapen inom ramen för deras andel av vinstavdraget.

I motsats till vad galoppförbundet synes ha förutsatt bör stöd, varom här är fråga, utgå inom såväl trav- som galoppsporten. Stödets administration bör i huvudsak kunna ske i den av galoppförbundet föreslagna ordningen. De tävlingsanordnande organisationerna skall således ha att månadsvis i efterskott eller efter varje tävlingssäsong till respektive centralförbund inleverera så stor andel av dem tillkommande totalisatorinkomster, som tillsynsmyndigheten efter samråd med centralförbunden bestämmer, att av förbunden användas för utdelning av avelspremier. Det bör ankomma på centralförbunden att uppgöra förslag till medelsdisposition och efter tillsynsmyndighetens godkännande fördela medlen bland uppfödarna.

Ett bifall till galoppförbundets framställning kan, om medlen tas av sällskapens vinstandel, motivera en viss höjning av de tävlingsanordnande organisationernas andel av vinstavdraget.

I anslutning till vad här ovan anförts anser utredningen sig böra förorda en omprövning av gällande skalor för fördelning av vinstavdraget mellan staten och de tävlingsanordnande organisationerna. Den bör ske med utgångspunkt från den förutsättningen, att de genom V 5-vadhållningen inträffade förändringarna med avseende på totalisatoromsättningen sådan denna utvecklats efter den 1 juli 1960 blir bestående. Som framgår av tab. 27 har omsättningen under juli—oktober månader 1960 för travsportens del ökat med inemot 60 % i jämförelse med motsvarande tid år 1959. Ökningen, som i översvägande grad beror på V 5-vadhållningen och huvudsakligen hänför sig till de större banorna, kan antagas ha medfört en förbättring av framför allt de större travsällskapens ekonomi. I den mån omsättningsökningen föranletts av det från 25 till 20 % sänkta vinstavdraget vid vinnare- och platsspelet, kan även de mindre sällskapen beräknas ha fått del därav. Galoppsporten, som företer en mera oenhetlig utveckling, uppvisar endast en måttlig omsättningsökning.

Utredningen har ansett sig böra ta nuvarande fördelningsskalor till utgångspunkt för sina ändringsförslag. Som förut framhållits är den skala, som gäller för galoppsporten, något förmånligare för anordnaren än motsvarande skala för travsporten. Skillnaden hänför sig till den progressiva delen av respektive skalor, vilken för travskalan slutar vid 100 000 kronor och för galoppskalan vid 150 000 kronor. Vid spelomsättningar inom dessa gränser ökar statens vinstandel successivt till 6 000 kronor. Vid omsättningar över 100 000 respektive 150 000 kronor tar staten 14 % av överskjutande belopp, under det att anordnaren får behålla återstoden av det 20-procentiga vinstavdraget eller 6 % av spelomsättningen.

Vid kombinerad vadhållning och V 5-vadhållning ökas vinstavdraget med ytterligare 10 respektive 15 %. Denna del av vinstavdraget skall i princip tillfalla statsverket. Undantag har emellertid, som förut nämnts, gjorts i fråga om det särskilda vinstavdraget vid kombinerad vadhållning, av vil-

Tabell 27. Totalisatoromsättningen under juli—oktober månader 1959 och 1960

Månad	Totalisatoromsättning		Ökning respektive minskning	
	1959	1960	Kronor	%
Travsporten				
Juli	11 684 580	19 607 743	7 923 163	67,8
Augusti	18 126 916	25 948 682	7 821 766	43,2
September	16 311 075	27 134 067	10 822 992	66,4
Oktober	15 376 389	25 264 835	9 888 446	64,3
Summa	61 498 960	97 955 327	36 456 376	59,3
Galoppsporten				
Juli	2 549 866	4 321 925	1 772 059	69,5
Augusti	2 022 104	1 618 546	— 403 558	— 20,0
September	2 905 896	2 784 382	— 121 514	— 4,2
Oktober	3 473 528	3 648 315	174 787	5,0
Summa	10 951 394	12 373 168	1 421 774	13,0

ket anordnaren får behålla ett belopp av högst 4 000 kronor. Vad som överskjuter 4 000 kronor skall i sin helhet inlevereras till statsverket.

I syfte att bereda de mindre och medelstora travorganisationerna ökad andel av vinstavdraget har utredningen ansett sig böra föreslå, att fördelningsskalan för omsättningsbelopp icke överstigande 100 000 kronor ändras i enlighet med tab. 28 och att anordnarens andel av omsättningsbelopp över 100 000 kronor beräknas efter en fallande procentuell skala. Förslaget innebär, att progressionen — i motsats till vad nu är fallet — fortsätter vid omsättningar över 100 000 kronor. Då den betydande omsättningsökning, som ägt rum genom V5-vadhållningen, knappast medfört motsvarande kostnadsökning för de större sällskapen, har utrymme ansetts föreligga för en successiv reduktion av deras vinstandel.

Anordnaren tillkommande andel av vinstavdraget inom 100 000-kronorsgränsen är enligt utredningens förslag framräknad trappstegsvis med viss procent av omsättningen inom varje skikt. Som framgår av tab. 28 innebär

Tabell 28. Anordnarens andel av vinstavdraget vid travtävlingar enligt gällande fördelningsskala och enligt utredningens förslag

Omsättning	Nuvarande skala		Föreslagen skala		Ökning av anordnarens vinstandel
	Staten	Anordnaren	Staten	Anordnaren	
10 000	200	1 800	100	1 900	100
20 000	300	3 700	200	3 800	100
30 000	400	5 600	300	5 700	100
40 000	600	7 400	400	7 600	200
50 000	1 000	9 000	700	9 300	300
60 000	1 600	10 400	1 200	10 800	400
70 000	2 400	11 600	1 900	12 100	500
80 000	3 400	12 600	2 800	13 200	600
90 000	4 600	13 400	3 900	14 100	700
100 000	6 000	14 000	5 000	15 000	1 000

förslaget en successiv förbättring för anordnaren, som vid 100 000 kronor uppgår till 1 000 kronor. Utredningen anser emellertid en ytterligare förbättring av fördelningsskalan för de mindre travsällskapen erforderlig och föreslår därför, att anordnaren skall erhålla en från 6 till 8 % förhöjd andel av omsättningsbelopp överstigande 100 000 men icke 200 000 kronor. Dennes vinstandel skall därefter vara oförändrat 6 % å 200 001—500 000 kronor samt 5 % å 500 001—800 000 kronor och 4 % å överskjutande omsättningsbelopp. Nedanstående sammanställning utvisar den av utredningen föreslagna procentuella fördelningen av vinstavdraget mellan staten och anordnaren.

Omsättning	Statens andel	Anordnarens andel
— 40 000	1 %	19 %
40 001— 50 000	3 %	17 %
50 001— 60 000	5 %	15 %
60 001— 70 000	7 %	13 %
70 001— 80 000	9 %	11 %
80 001—100 000	11 %	9 %
100 001—200 000	12 %	8 %
200 001—500 000	14 %	6 %
500 001—800 000	15 %	5 %
800 001—	16 %	4 %

Med skrivelse den 7 oktober 1960 har Svenska galoppsportens centralförbund till utredningen framfört förslag om ändrad fördelning av vinstavdraget vid galopptävlingar. Det går ut på att anordnarna skall få behålla en större del av det särskilda vinstavdraget vid kombinerad vadhållning. Vidare föreslås galoppsportens organisationer skola erhålla viss del även av det överskjutande vinstavdraget vid V 5-vadhållning.

Vad galoppskalan beträffar föreslår utredningen i stället, att erforderliga förbättringar till förmån för de tävlingsanordnande organisationerna bör genomföras inom ramen för det 20-procentiga vinstavdraget. Med bibehållande av fördelningsskalan upp till 150 000 kronor bör en differentiering i analogi med vad som föreslagits beträffande travskalan sålunda ske av galoppsällskapens andel av överskjutande omsättningsbelopp. Fördelningsskalan i denna del bör enligt utredningens uppfattning ändras att vara progressiv inom en förhållandevis vid ram. Utredningen har ansett sig böra föreslå, att anordnare av galopptävlingar skall få behålla 8 % av omsättningsbelopp överstigande 150 000 men icke 600 000 kronor. I stället föreslås anordnarens vinstandel sänkt till 4 % för omsättningar över 800 000 kronor. För omsättningsbelopp över 150 000 kronor skall således följande fördelning av vinstavdraget i procent av omsättningen göras mellan staten och anordnaren.

Omsättning	Statens andel	Anordnarens andel
150 001—600 000	12 %	8 %
600 001—800 000	14 %	6 %
800 001—	16 %	4 %

Utredningen har vid utarbetandet av förestående ändringsförslag i fråga om fördelningen av totalisatormedlen utgått från de förutsättningar, som nu är för handen. De föreslagna skalorna förutsättes skola gälla tills vidare, varvid det bör ankomma på tillsynsmyndigheten att fortlöpande följa utvecklingen på området och föreslå de justeringar, som erfarenhetsmässigt kan anses påkallade.

Ekonomiska beräkningar. Det är förenat med uppenbara svårigheter att mera exakt beräkna de ekonomiska konsekvenserna för statens vidkommande av utredningens förslag angående fördelningen av vinstavdraget. Det är framför allt två faktorer, som kan beräknas påverka den framtida utvecklingen och medverka till att utfallet blir ett annat än vad utredningen i det följande kommer fram till. En betydelsefull faktor är V 5-vadhallningen, som började anordnas först under andra halvåret 1959. Det andra osäkerhetsmomentet är de under år 1960 genomförda ändringarna med avseende på vinstavdragets storlek och deras inverkan på spelomsättningen.

För travsportens del innebär utredningens förslag en successiv förbättring av de tävlingsanordnande organisationernas vinstandel vid omsättningar om högst 200 000 kronor. I gengäld skall de få sin andel av omsättningsbelopp överstigande 500 000 kronor sänkt i två etapper från 6 till 4 %. Härvid är emellertid att märka, att varje anordnare får del av den föreslagna förbättringen. De större sällskapen, som får bära sänkningen, får härigenom täckning för en del av förlusten.

Med hänsyn till den betydande omsättningsökningen för travsporten under år 1960 skulle det med den föreslagna fördelningsskalan vara missvisande att beräkna de ekonomiska konsekvenserna därav för staten på grundval av 1959 års omsättning. Å andra sidan har omsättningen under år 1960 varit alltför oenhetlig för att kunna läggas till grund för en kalkyl. Utredningen har därför ansett sig böra grunda sina beräkningar på omsättningen under juli—oktober månader 1960.

Under de fyra månader beräkningen sålunda avser har avhållits sammanlagt 218 tävlingsdagar. De fördelar sig efter omsättningen på sätt framgår av tab. 29. Sällskapens andel av vinstavdraget kan med ledning härav beräknas ha uppgått till 7 621 450 kronor. Med den av utredningen föreslagna fördelningsskalan skulle deras vinstandel ha uppgått till 7 666 250 kronor, vilket innebär en ökning med 44 800 kronor. Eftersom antalet travdagar, för vilka totalisatorstillstånd erhållits, under år 1960 uppgår till 541, kan ökningen för helår beräknas till 111 178 kronor.

Tabell 29. På grundval av omsättningen under juli—oktober månader 1960 beräknad omfördelning av travsällskapens vinstandel vid ett genomförande av utredningens förslag

Omsättning (1 000-tal kr)	Antal tävlings- dagar	Nuvarande vinstandel		Föreslagen vinstandel		Ökning respektive minskning
		per dag	totalt	per dag	totalt	
15	2	2 750	5 500	2 850	5 700	200
25	1	4 650	4 650	4 750	4 750	100
35	5	6 500	32 500	6 650	33 250	750
45	2	8 200	16 400	8 450	16 900	500
65	1	11 000	11 000	11 450	11 450	450
85	5	13 000	65 000	13 650	68 250	3 250
95	5	13 700	68 500	14 550	72 750	4 250
105	4	14 300	57 200	15 400	61 600	4 400
115	4	14 900	59 600	16 200	64 800	5 200
125	5	15 500	77 500	17 000	85 000	7 500
135	6	16 100	96 600	17 800	106 800	10 200
145	8	16 700	133 600	18 600	148 800	15 200
155	7	17 300	121 100	19 400	135 800	14 700
165	8	17 900	143 200	20 200	161 600	18 400
175	2	18 500	37 000	21 000	42 000	5 000
185	3	19 100	57 300	21 800	65 400	8 100
195	4	19 700	78 800	22 600	90 400	11 600
250	32	23 000	736 000	26 000	832 000	96 000
350	44	29 000	1 276 000	32 000	1 408 000	132 000
450	16	35 000	560 000	38 000	608 000	48 000
550	4	41 000	164 000	43 500	174 000	10 000
650	5	47 000	235 000	48 500	242 500	7 500
750	7	53 000	371 000	53 500	374 500	3 500
850	5	59 000	295 000	58 000	290 000	— 5 000
950	6	65 000	390 000	62 000	372 000	— 18 000
1 050	6	71 000	426 000	66 000	396 000	— 30 000
1 150	5	77 000	385 000	70 000	350 000	— 35 000
1 250	1	83 000	83 000	74 000	74 000	— 9 000
1 350	1	89 000	89 000	78 000	78 000	— 11 000
1 550	2	101 000	202 000	86 000	172 000	— 30 000
1 650	9	107 000	963 000	90 000	810 000	— 153 000
1 950	2	125 000	250 000	102 000	204 000	— 46 000
2 050	1	131 000	131 000	106 000	106 000	— 25 000
Summa	218	—	7 621 450	—	7 666 250	44 800

För galoppsportens del innebär utredningens förslag, att de tävlingsanordnande organisationernas andel av vinstavdraget vid omsättningar mellan 150 000 och 600 000 kronor ökas från 6 till 8 %, under det att andelen vid omsättningar överstigande 800 000 kronor minskas från 6 till 4 % av omsättningssumman. Varje anordnare, som uppnår en genomsnittlig omsättning per tävlingsdag överstigande 150 000 kronor, får del av den föreslagna förbättringen. Det innebär, som förut påpekats, att de större sällskapen i viss utsträckning kompenseras för den vid 800 000-kronorsgränsen föreslagna reduktionen av deras vinstandel.

Då omsättningen för galoppsporten efter den 1 juli 1960 varit ytterst oenhetlig och under den period om fyra månader, som nu kan överblickas, totalt sett ej ökat mera väsentligt i jämförelse med motsvarande tidsperiod år 1959, har utredningen ansett sig kunna beräkna de ekonomiska konse-

kvenserna av förslaget på grundval av hela 1959 års omsättning. Med utgångspunkt härifrån kan förslaget på sätt framgår av tab. 30 beräknas medföra en ökning av galoppsällskapens vinstandel, som för helår uppgår till 246 000 kronor.

Enligt dessa beräkningar torde skattebortfallet vid en ändring av fördelningsskalorna i enlighet med utredningens förslag icke komma att överstiga ($111\,178 + 246\,000 =$) 357 178 eller ca 350 000 kronor per år. Med den utformning ändringsförslaget fått kan bortfallet vid en fortskridande ökning av omsättningen i stället beräknas bli lägre än det sålunda framräknade.

Bråkdelar

Vid vinstberäkningen uppkommande bråkdelar av krona tillfaller enligt gällande bestämmelser anordnaren av totalisatorvadhållningen. De belopp, som härigenom tillföres totalisatorn, är ganska betydande och uppgick enligt tab. 6 år 1959 för travsällskapen till ca 2,3 milj. kronor och för galoppsällskapen till inemot 150 000 kronor. I den inom sakrevisionen upprättade promemoria, som låg till grund för 1958 års höjning av vinstavdraget, ifrågasattes om icke anordnarna av totalisatorvadhållning genom ändring i vadhållningsreglementet borde åläggas att antingen — efter vissa avrundningar — betala ut bråkdelarna till respektive vinnare eller, om detta av praktiska skäl skulle visa sig omöjligt, leverera in bråkdelsvinsterna till staten.

Utredningen, som tagit de av sakrevisionen framförda synpunkterna under övervägande, har funnit de nuvarande reglerna för beräkning och utbetalning av vinster äga företräde ur praktisk synpunkt. Även om det på sina håll utomlands förekommer, att bråkdelar utbetalas, har utredningen likväl inte ansett sig böra föreslå en ändring av denna innebörd. Vad det andra alternativet beträffar är utredningen av den uppfattningen, att organisationerna ej bör få vidkännas den avtappning på inkomstsidan, varom här är fråga.

Tabell 30. Förändring av galoppsällskapens vinstandel av omsättningsbelopp över 150 000 kronor vid ett genomförande av utredningens förslag

Antal tävlingsdagar	Omsättning över 150 000 kronor		Nuvarande vinstandel	Föreslagen vinstandel				Ökning
	per dag	totalt		8 %	6 %	4 %	Summa	
2	25 000	50 000	3 000	4 000	—	—	4 000	1 000
16	100 000	1 600 000	96 000	128 000	—	—	128 000	32 000
8	200 000	1 600 000	96 000	128 000	—	—	128 000	32 000
7	300 000	2 100 000	126 000	168 000	—	—	168 000	42 000
11	400 000	4 400 000	264 000	352 000	—	—	352 000	88 000
4	500 000	2 000 000	120 000	144 000	12 000	—	156 000	36 000
1	600 000	600 000	36 000	36 000	9 000	—	45 000	9 000
1	800 000	800 000	48 000	36 000	12 000	6 000	54 000	6 000
Summa		13 150 000	789 000	996 000	33 000	6 000	1 035 000	246 000

4. Den statliga kontrollen

Tillsynsmyndigheten och dess funktioner

Som förut nämnts uppdrar Kungl. Maj:t i samband med tillståndsgivningen åt lantbruksstyrelsen att fungera som tillsynsmyndighet. Det ankommer på styrelsen i denna egenskap att utfärda närmare bestämmelser för anordnande och kontroll av vadhållningen ävensom att utöva tillsyn över tävlingsorganisationerna och meddela härför erforderliga bestämmelser. Genom att vadhållning med totalisator är beroende av ett i särskild ordning meddelat tillstånd, har lantbruksstyrelsen möjlighet att med hänvisning härtill ge eftertryck åt sina föreskrifter och i anslutning till kontrollen vidtagna åtgärder. För den händelse sammanslutning, som erhållit tillstånd att anordna vadhållning med totalisator, överträder av Kungl. Maj:t eller lantbruksstyrelsen meddelade föreskrifter rörande tävlingsorganisationerna samt vadhållningen och vad därmed äger samband, kan styrelsen hos Kungl. Maj:t göra framställning om återkallande av det beviljade tillståndet.

Då det i direktiven för utredningen talas om eventuell utökning av den statliga kontrollen, torde någon förändring med avseende på det centrala kontrollorganet därmed icke ha åsyftats. Med den utveckling av totalisatorvadhållningen som ägt rum kan det naturligtvis vara motiverat att ifrågasätta, vilka synpunkter som i första hand skall läggas på de tävlingsanordnande organisationernas verksamhet. Skall intresset för hästporten som sådan liksom hittills vara avgörande, är det naturligt, att lantbruksstyrelsen även i fortsättningen får handha tillsynen över totalisatorverksamheten. Skall verksamheten däremot bedömas ur rent ekonomiska synpunkter, kunde man överväga att lägga uppgiften att kontrollera totalisatorvadhållningen på någon annan myndighet. Utredningen har emellertid för sin del ej funnit skäl föreslå någon ändring på denna punkt utan anser, att lantbruksstyrelsen, liksom hittills, skall vara tillsynsmyndighet och svara för kontrollen över totalisatorvadhållningen.

Med hänsyn till de uppgifter, som lantbruksstyrelsen har på detta område, bör styrelsen även i fortsättningen ha möjlighet att i förekommande fall föreslå, att vederbörande sällskaps totalisatortillstånd indrages. Enligt vad utredningen erfarit har styrelsen hittills icke i något fall behövt tillgripa en sådan åtgärd. Däremot är det en allmän regel, att styrelsen ingriper i syfte att rätta till konstaterade missförhållanden eller felaktigheter.

Tillsynsverksamheten

Lantbruksstyrelsens verksamhet på förevarande område tar och bör även i fortsättningen främst ta sikte på att kontrollera vadhållningen. Den allmänna målsättningen för totalisatorverksamheten medför emellertid, att behov även föreligger av tillsyn över de tävlingsanordnande organisatio-

nera, liksom även — i den utsträckning så kan ske — över de företag, som i många fall äger tävlingsbanor och därtill hörande anläggningar. Tillsynsmyndigheten har härvidlag att tillvarata såväl statens som övriga berörda parter intressen.

Vadhållningen. Den omedelbara kontrollen över vadhållningen utövas av lokala kontrollorgan. Lantbruksstyrelsen utser sålunda totalisatorföreståndare och kontrollanter. Härigenom och genom de fordringar, som lantbruksstyrelsen ställer på vederbörande befattningshavare, torde garantier föreligga för att styrelsens kontrollföreskrifter ej eftersättes. Styrelsen har för sin del ej heller ansett det vara påkallat att hålla centralt anställda kontrollanter. Kostnaderna härför har ej ansetts motsvara den ökade säkerhet, som skulle vinnas därmed. Utredningen får anledning återkomma härtill i det följande.

Det är endast själva totalisatorspelet, som kontrolleras av de av lantbruksstyrelsen utsedda kontrollanterna. De har därvid att tillse, att odds och vinstresultat är korrekt uträknade och att den spelande allmänheten således får ut sin andel av insatssumman. Beträffande V 5-vadhållningen har fråga uppkommit, om kontrollpersonalen skall närvara även vid eventuell eftergranskning av kuponger. Det torde vara önskvärt, att så sker.

Speciella kontrollbestämmelser gäller för V 5-vadhållningen. En skärpning av kontrollen över själva spelet har här visat sig nödvändig. Lantbruksstyrelsen har sålunda funnit sig böra föreskriva, att kupongerna skall ha visst utseende och att särskilda maskiner för kupongernas avstämpling skall komma till användning. Bestämmelserna härom, som utfärdades den 8 april 1960, går ut på att kupongen skall vara tredelad och inlämnas med samtliga delar sammanhängande. Kupongen skall stämplas i för ändamålet lämpad, av lantbruksstyrelsen godkänd maskin, så att varje kupongdel innehåller uppgift om banans namn och maskinens nummer samt pagineringsnummer, insatsbelopp och tävlingsdagens datum.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift, vilken av Svenska travsportens centralförbund med skrivelse den 4 maj 1960 överlämnades till Kungl. Maj:t, anförde Skånska travsällskapet besvär över lantbruksstyrelsens förenämnda beslut. I besvären yrkades i första hand, att styrelsens beslut såvitt gällde stämpling av spelkuponger i maskin måtte upphävas samt i andra hand att målet måtte återförvisas till styrelsen för förnyad prövning först ett år efter det att s. k. tredelad kupong den 1 augusti 1960 kommit till användning. Travförbundet överlämnade samtidigt med besvären utdrag ur protokoll, fört vid sammanträde den 3 maj 1960 med representanter för Färjestads travsällskap med flera travsportorganisationer, varav framginge, att dessa organisationer instämde i de av Skånska travsällskapet i besvärsskriften anförda synpunkterna.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1960 funnit gott förordna, att i överklagade beslutet utfärdade föreskrifter rörande stämpling av spel-

kuponger i maskin tills vidare icke skall äga tillämpning, har lantbruksstyrelsen den 6 juli 1960 utfärdat föreskrift härom.

Utredningen anser för sin del de av lantbruksstyrelsen utfärdade kontrollföreskrifterna med avseende på V 5-vadhållningen välbetänkta och ägnade att förhindra möjligheter till fusk i samband med förtidsvadhållningen och vid granskningen av kupongerna. Systemet med tredelad kupong torde således på ett betryggande sätt utesluta möjligheter att — sedan vadhållningen under tävlingsdagen avslutats — smussla in spelkuponger. En förutsättning för att det skall fungera är emellertid, att tredje kupongdelen förvaras på sätt lantbruksstyrelsen föreskrivit. En viss kontroll torde böra utövas från styrelsens sida, att de statliga kontrollanternas inte efterätter sina kontrolluppgifter i detta och andra hänseenden.

Maskinerna för avstämpling av kupongerna torde effektivt motverka eventuella risker för att V 5-vadhållning vid förtidsvadvästallena icke i vederbörlig ordning redovisas till anordnaren. Från organisationernas sida har å andra sidan uttalats önskemål om att kontrollen ej göres alltför kostnadskrävande. Utredningen har emellertid för sin del funnit sig böra uttala, att större säkerhet skulle kunna vinnas genom införande av maskiner av ifrågavarande slag.

I fråga om övriga spelformer torde den kontroll, som redan finns, vara fullt tillfredsställande. Nuvarande anordningar för avbrytande av vadhållningen före start torde effektivt utesluta möjligheter till fusk från försäljningspersonalens sida. Den fortgående mekaniseringen vid de stora banorna syftar närmast till att rationalisera arbetet.

Inom lantbruksstyrelsen kontrolleras vadhållningen genom granskning av de tävlingsanordnande organisationernas redovisningar och kontrollanternas rapporter. Denna verksamhet, som bedrivs stickprovvis, avser uträkningen av odds och vinstutbetalningar. I fråga om statens andel av vinstavdraget kontrolleras dock 100-procentigt, att den är rätt uträknad. Från styrelsens sida kontrolleras även, att denna andel i rätt tid inlevererats genom insättning på statsverkets checkräkning i riksbanken.

Med hänsyn till totalisatorvadhållningens omfattning och de icke oväsentliga ekonomiska värden det här kan vara fråga om, ifrågasätter utredningen om icke den räknemässiga kontrollen av sällskapens redovisningar bör ske i ökad omfattning. Det torde även vara välbetänkt att i viss utsträckning kontrollera redovisningarna mot sällskapens bokföring.

Organisationerna. Beträffande kontrollen av sällskapen gäller numera, att lantbruksstyrelsen i de större sällskapen tillsätter en av revisorerna, som har att vid granskning av räkenskaper och förvaltning tillvarata statsverkets intressen. Det ankommer på revisorerna att följa den ekonomiska sidan av sällskapens verksamhet och därvid även ägna uppmärksamhet åt användningen av deras totalisatorinkomster. En viktig uppgift är även att lämna lantbruksstyrelsen de uppgifter som — utöver vad som framgår av

revisionsberättelserna — erfordras för en bedömning av sällskapens avräkning med banföretagen, där sådana finns. Av särskilt intresse är härvidlag att följa hyressättningen för banan och därtill hörande anläggningar och banföretagens utdelningar.

Inom lantbruksstyrelsen underkastas sällskapens årsredovisningar granskning i anslutning till revisorernas berättelser. Det ankommer därvid på styrelsen att kontrollera sällskapens medelsdispositioner. Uppenbart missbruk kan härigenom beivras. Den kontroll av sällskapens förvaltning, som sålunda utövas från lantbruksstyrelsens sida, synes böra kompletteras med revision i viss utsträckning av sällskapens räkenskaper.

Utredningen vill i detta sammanhang även framhålla betydelsen av en fortlöpande kontroll över sällskapens investeringar. Med hänsyn till konsekvenserna även för statens vidkommande av en felaktig investeringspolitik från sällskapens sida bör lantbruksstyrelsen hållas underrättad om föreliggande investeringsplaner. Innan större investeringar beslutas, bör vederbörande sällskap samråda härom med lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsens tillsynsverksamhet i övrigt skall främst avse sällskapens och centralförbundens organisation. Det bör därvid främst övervakas, att deras stadgar står i överensstämmelse med de riktlinjer, som utredningen i det föregående dragit upp. Av betydelse är härvidlag det sätt, på vilket förhållandet till hästägare och — i förekommande fall — det banägande företaget är reglerat. Det ankommer vidare på styrelsen att kontrollera, att stadgarna ej ändras utan att styrelsen får tillfälle godkänna ändringsförslagen. Vid sällskaps upplösning skall tillses, att behållningen användes för ändamål, som styrelsen godkänt.

Banföretagen. Inom travsporten ägs samtliga permanenta banor utom tre (Solvalla, Jägersro och Solänget) av särskilda företag. Utredningen har i det föregående föreslagit, att de banägande företagen skall avvecklas och sällskapen övertaga tävlingsbanor och därtill hörande anläggningar. Genom det av lantbruksstyrelsen fastställda normalavtalet torde tillfredsställande garantier ha skapats för att banföretagen under avvecklingstiden ej får ut större banhyra av sällskapen än som kan anses skäligt. Det kontrakt, som den 1 januari 1962 skall träda i stället för normalavtalet, överensstämmer till sitt väsentliga innehåll med normalavtalet.

Sedan förhållandena mellan sällskap och banföretag i förekommande fall reglerats i överensstämmelse med kontraktet, har lantbruksstyrelsen att kontrollera, att parterna lojalt uppfyller sina åtaganden. Särskild uppmärksamhet bör därvid ägnas den hyresersättning, som banföretaget betingar sig för bananläggningen. Kontrollen kan normalt beräknas ske genom de av styrelsen för de olika sällskapen förordnade revisorerna, vilka även har att granska respektive banföretags räkenskaper. Även lantbruksstyrelsens representanter bör i samband med förekommande granskning av sällskaps räkenskaper få ta del av banföretagets räkenskaper.

En viss mindre ökning av lantbruksstyrelsens personella resurser för tillsynsverksamheten synes erforderlig med hänsyn till den intensifiering av verksamheten, som utredningen i det föregående förutsatt. Det torde få ankomma på styrelsen att framdeles i vanlig ordning göra framställning om den personalförstärkning, som anses påkallad.

Särskilda yttranden

1. Av herrar Andersson, Jakobsson och Sörensen

En av de allra viktigaste frågor totalisatorutredningen haft att ta ställning till torde vara fördelningen av det s. k. vinstavdraget mellan staten och tävlingsarrangörerna. Denna fråga är nämligen den grundläggande för sällskapens ekonomiska standard och därmed också för deras sportsliga nivå.

Enligt vår uppfattning borde utredningen när det gäller denna fråga först och främst ha prövat det nuvarande läget och grunderna för detsamma ur rent principiell synpunkt. Detta hade varit desto mera påkallat som hos oss insmugit sig ett slags kategoriklyvning utan motsvarighet någon annanstädes inom hästsporten. Detta innebär att galoppsporten och travsporten behandlas olika när det gäller vinstavdragets fördelning, i det den ena hästsportsgrenen, galoppen, i detta viktiga hänseende intar en favoriserad ställning gentemot den andra. Detta förhållande tillkom — utan att föregås av någon särskild utredning — i början av 30-talet och torde väl då ha varit avsett som en tillfällig hjälp. Utan att man varken då eller senare synes ha utrett sakens principiella sida, har emellertid detta provisorium permanentats och vi ha fått icke en men två fördelningsskalor, en gynnsammare för galoppen och en ogynnsammare för travet. Dessutom har man även infört omkostnadsbidrag för galopptotalisatorn utan att lämna en liknande förmån till den andra hästsportsgrenen.

Dessa för travsporten de facto rent diskriminerande förhållanden böra nu upphöra. Konstruktionen med två olika fördelningsskalor har som ovan nämnts ingen motsvarighet i andra länder. De skäl som åberopats för denna åtgärd — att galoppsporten skulle arbeta under svårare förhållanden än travsporten etc. — ha precis samma eventuella relevans i varje annat land, utan att man någonstades accepterat en konstruktion som den vi f. n. ha i Sverige. De anförda skälen äro icke heller särskilt övertygande, då många travbanor ha precis samma svårigheter som galoppbanorna, utan att detta föranlett några särskilda stödåtgärder från statens sida.

Utredningen föreslår nu icke blott ett bibehållande av de två skalorna utan även en ytterligare förbättring av galoppskalan, som kommer att verka vid alla aktuella omsättningslägen. För travsportens vidkommande föreslås visserligen en viss förbättring på lägre omsättningar — vilket naturligtvis är tacknämligt — men dessa förbättringar på lägre omsättningar skulle

enligt förslaget uppvägas av nedskärningar på högre omsättningar, så att slutresultatet bleve att travsporten icke erhåller någon nämnvärd nettoökning. Det verkliga förhållandet är emellertid att förslaget ej ens skulle komma att medföra status quo utan innebära en *nettoförsämring* för travsportens vidkommande. Genom tävlingsdagarnas fördelning mellan större och mindre banor under den tidsperiod, juli—oktober, som utredningen lagt till grund för sina beräkningar, jämfört med övrig tid av året, blir nämligen utredningens siffror faktiskt missvisande och förslaget vilar på en felkalkyl. I stället för en obetydlig vinst för travsporten skulle det verkliga resultatet i stället bli en *förlust* på minst en kvarts miljon. Detta kan väl ändock ej ha varit meningen.

Statens inkomster från totalisatorn ha på senaste tid ökats högst avsevärt. För tidsperioden 1 januari—6 december 1960 uppgår sålunda denna ökning till icke mindre än 20 853 876 kronor. Det borde sålunda vara både möjligt och rimligt att justera travskalan så att även här verkliga förbättringar uppstå.

Travskalan har nu stått oförändrad i mer än 20 år, under vilken tidsperiod galoppskalan undergått successiva förbättringar. De av penningvärdets fall betingade, ofrånkomliga omkostnadsfördyringarna ha naturligtvis redan i och för sig medfört ett stort behov av förbättringar i skalan. Men härtill kommer även hästägarnas läge, som blivit synnerligen pressat genom den stigande prisnivån under de gångna 20 åren. Utredningen har visat en årsförlust för hästägarna inom travsporten på 13,6 milj. kronor. Detta gör behovet av compensation via de utgående penningprisen närmast ofrånkomligt. Att i längden driva travsporten efter sunda linjer med dessa betydande årliga förluster för hästägarna torde vara otänkbart. Då travsällskapens huvudsakliga inkomstkälla är totalisatormedlen, framstår följaktligen en justering av dessas fördelning som högeligen påkallad. Travsportens ekonomiska nivå och därmed hela dess standard är emellertid över huvud taget i behov av en höjning. Sällskapen behöva ökade ekonomiska resurser icke blott för de stigande löpande utgifterna för banunderhåll etc. Banorna behöva förbättras och utbyggas icke minst när det gäller anordningar för publikens trivsel. Allmänheten nöjer sig helt enkelt icke i dag med de anordningar som för tjugo år sedan kunde anses nödtorftigt tillräckliga. Man kräver nu en standard som endast få travbanor kunna hålla. Samma sak gäller de aktivas arbetsplatser och arbetsförhållanden, stallar, utrymmen och anordning för veterinärvård etc. etc. Härtill kommer önskvärdheten av en utbyggnad av olika kontrollanordningar av såväl teknisk som personell natur, vilket allt kräver utgifter. Om exempelvis dopingprov skall tagas på en häst i varje lopp under en tävlingsdag, skulle detta medföra en kostnad på betydligt över tusen kronor.

Det bör i detta sammanhang särskilt observeras att utredningen föreslår att avelspriser hädanefter skola bestridas av sällskapen. Därest icke mot-

svarande resurser ställas till förfogande kommer det föreslagna arrangementet att åtminstone för travsporten innebära ett nytt ekonomiskt problem.

Den av utredningen konstruerade skalan bygger som ovan påvisats i avsevärd grad på *direkta försämringar*. Att i nuvarande läge föreslå inkomstminskningar kan enligt vår uppfattning ej vara realistiskt. De sällskap som skulle drabbas härav — närmast de tre största — äro de som inom svensk travsport haft den mest lovande utvecklingen såväl beträffande prisstandard som bananläggningarnas kvalité. Denna utveckling skulle nu ofrånkomligen stäckas, därest utredningens förslag genomföres.

Härtill kommer emellertid att förslaget kan bli mycket äventyrligt även för staten. Omsättningar över 500 000 kronor skulle enligt utredningen få sin vinstandel nedskuren från 6 till 5 % och sådana över 800 000 kronor från 6 till 4 %. Detta kan medföra att loppens antal inskränkes, vilket givetvis skulle medföra förluster för staten. Den största risken i detta hänseende ligger emellertid i att V 5-spelets fortbestånd allvarligt hotas. Denna spelform är mycket dyrbar att administrera för sällskapen. Sällskapens bruttoinkomster från densamma äro f. n. i regel 6 %. En nedskärning till 4 % skulle medföra att för arrangören återstode ett netto på uppskattningsvis ca 1 %. Detta skulle medföra *en allvarlig risk för att spelformen komme att helt slopas av de större banorna*. Staten har från dessa banor f. n. en inkomst om 29 % av V 5-spelet. Detta borde verkligen vara tillräckligt och en ytterligare höjning skulle helt enkelt betyda att man med öppna ögon ledde denna för staten utomordentliga mjölkko till slaktbänken.

Utredningen har framlagt ett acceptabelt förslag till fördelningsskala, nämligen det för galoppsporten avsedda. Denna skala medför visserligen även den en nedgång på större omsättningar men är å andra sidan så pass litet progressiv i underliggande omsättningslägena att nedgången för de högre någorlunda kompenseras. Den ger alltså de mindre sällskapen ett ordentligt handtag, ger visserligen de största ingenting, men tar heller ingenting nämnvärt från dessa.

Vi få därför föreslå att hädanefter *endast en skala tillämpas*, i likhet med vad som i Sverige skett från början när totalisatorn infördes och vad som överallt utomlands tillämpas. Denna skala bör bli den av utredningen för galoppen föreslagna. Därmed skulle också en orättvisa avlägsnas, vilken under alla förhållanden säkerligen förr eller senare måste rättas till.

2. Av herrar Ekelund och Sjögren

I skrivelse till totalisatorutredningen den 7 oktober 1960 har Svenska galoppsportens centralförbund inkommit med förslag i tre alternativ till ändring av nu gällande fördelning av vinstavdraget mellan staten och tävlingsanordnande organisation. Vid utformningen av dessa förslag har principen varit, att organisationerna av det särskilda avdraget på kombinerat

spel, 10 %, skulle erhålla viss ökad tilldelning, och av det särskilda avdraget på V 5-vadhållning, 15 %, skulle erhålla viss tilldelning.

I galoppförbundets förslag förutsattes att avelspremier ej skulle utgå av organisationernas medel. Avelspremierna avsågos utgå på sätt föreslagits i galoppförbundets skrivelse till Konungen den 8 juni 1960, vilken skrivelse remitterats till utredningen, d. v. s. genom en höjning av vinstavdraget på totalomsättningen med 0,3 %.

Den av utredningen föreslagna skalan innebär en förbättring till organisationernas fördel av den nu gällande fördelningsskalan för det 20-procentiga vinstavdraget. Organisationernas ökade årstilldelning beräknas enligt förslaget bli sammanlagt 246 000 kronor.

Vi vilja i princip ansluta oss till den av utredningen föreslagna skalan. Däremot anse vi att den ekonomiska förbättringen för organisationerna icke är tillfyllest för att i önskvärd grad förbättra villkoren för galoppporten, som på grund av den korta tävlingssäsongen, den hårda förslitningen av hästmaterialet och de dryga utgifterna för hästägarna har ett avsevärt sämre läge än travsporten. Härtill kommer att utredningen förutsett, att avelspremier skola utbetalas av organisationerna.

Utgående från utredningens princip vilja vi föreslå nedanstående skala för beräkning av statens andel av vinstavdraget vid galopptävlingar vid omsättningar överstigande 140 000 kronor.

Totalomsättning	Grundbelopp	Tillägg för varje fullt 100-tal kronor mellan grundbeloppen
140 000	4 800	11
600 000	55 400	13
800 000	81 400	15
över 800 000		15

Härutöver föreslå vi, att organisationernas andel av det ytterligare 10-procentiga avdraget på kombinerat spel — på grund av penningvärdets fall samt höjda avlöningar för totalisatorpersonal och ökade kostnader för totalisatormaskiner — höjes från nuvarande 4 000 kronor till 6 000 kronor.

Sammanlagda inkomstökningen för organisationerna per år beräknas med de av oss föreslagna skalorna uppgå till 450 000 kronor.

Endast genom en inkomstökning av denna storleksordning torde organisationerna kunna utbetala avelspremier till så stort belopp, att den svenska fullblodsaveln, som genom de under åren 1953—58 indragna avelspremierna sjunkit katastrofalt, så småningom skulle kunna förse löpningsbanorna med inhemskt hästmateriel. Dessutom skulle hästägarnas villkor förbättras genom höjda penningpriser i löpningar, medförande att uppfödarna kunna få avsättning för sina åringar.

Vid mindre ökning av organisationernas andelar av vinstavdraget än den av oss föreslagna anse vi icke att organisationerna äro i stånd att bidraga

med avelspremier till uppfödarna och föreslå vid sådant fall, att avelspremierna säkras genom en höjning av vinstavdraget med 0,3 % i enlighet med galoppförbundets tidigare omnämnda skrivelse till Konungen.

3. Av herr Ytterborn

Utredningen har efter vissa överväganden rörande hästsportens villkor föreslagit fördelningsskalor för vinstavdragets fördelning, som kraftigt skärper progressionen till statens förmån. För travsporten innebär den föreslagna skalan en ökning av sällskapens andel intill en spelomsättning av 800 000 kronors omsättning per tävlingsdag, men därefter en sänkning som till större delen kompenserar förutvarande ökning. För galoppsporten innebär den föreslagna skalan ökning av sällskapens andel vid spelomsättningar mellan 150 000 och 1,2 milj. kronor per tävlingsdag men därefter en kraftig sänkning. Jag delar utredningens mening såtillvida att jag anser behov föreligga för en förbättring av fördelningsskalan till förmån för de mindre travsällskapen samt att behovet av en justering överlag av skalan till förmån för tävlingsanordnarna är större inom galoppsporten än inom travsporten. Däremot kan jag icke dela utredningens mening i vad avser den kraftiga skärpningen av progressionen till statens förmån. Icke heller anser jag den förbättring galoppsporten enligt förslaget fått tillräcklig. Till stöd härför får jag anföra följande.

Vad beträffar progressiviteten i fråga om statens andel måste beaktas att denna icke får göras så stark, att sällskapets marginalinkomst för det sista loppet under tävlingsdagen alltför mycket understiger ofrånkomliga kostnader för dess genomförande. Om detta krav icke är uppfyllt kan det medföra, att tävlingsanordnaren av ekonomiska skäl kan tvingas begränsa loppens antal, varvid statens inkomster av totalisatorverksamheten kommer att minska. Frågan är om utredningens förslag fyller det här uppställda villkoret. Till belysning härav må följande anföras.

Antalet lopp under en tävlingsdag uppgår inom travsporten vanligen till 8 à 10. Eftersom V 5-spelet avser första till femte eller andra till sjätte loppet, kan man endast räkna med konventionellt spel under de sista lopp. V 5-spelet utgör ca en tredjedel av det samlade spelet. Det konventionella spelet utgör sålunda vid en total spelomsättning per tävlingsdag av 800 000 kronor 540 000 kronor, som fördelat på 8 lopp utgör ca 70 000 kronor per lopp. Om nu progressiviteten i fråga om statens andel göres så stark att sällskapet på spel över 800 000 blott får 4 %, blir dess marginalinkomst på de nionde och tionde lopp. Endast 2 800 kronor för vardera. Enligt vad utredningen visat utgör medelprissumman per lopp i de tre största travsällskapen, Stockholms 6 923, Västsvenska 5 397 och Skånska 4 328 kronor. Siffrorna avser 1959. För innevarande år torde prissummorna vara väsentligt högre. Spelomsättningen i Skånska travsällskapet ligger i regel något över 800 000 kronor per dag och i Västsvenska travsällskapet

något över 1 milj., medan för Stockholms travsällskap spelomsättningen varierar omkring 1,5 milj.-streck. Om insatserna för deltagande hästar, ca 800—1 000 kronor, frändrages prissumman i Skånska travsällskapet blir nettoprissumman per lopp 4 400 kronor, varemot sålunda svarar en marginalinkomst av 2 800 kronor. Även om sällskapet får behålla 5 % täcker marginalinkomsten, 3 500 kronor, inte kostnaden för loppet. Hänsyn har ändock icke tagits till de ökade kostnaderna för totalisatorpersonal, vaktjänst etc. som följer med ökad tävlingstid. Som ovan anförts kan sällskapet av ekonomiska skäl vara tvunget att begränsa loppens antal eller att — vilket med hänsyn till hästägarna skulle vara orealistiskt — sänka priserna. Liknande resultat kommer man till om motsvarande beräkningar göres för de båda andra sällskapen, vilkas marginalinkomst visserligen blir större men som också har större prissummor per lopp. Min slutsats blir sålunda att vid nuvarande spelomsättning progressiviteten till statens förmån i fråga om travsporten inte bör göras starkare än att sällskapen får behålla 5 % på marginalspelet.

I anslutning till utredningens utlåtande att galoppsporten drar större kostnader och att dess skala överlag bör justeras samt med återopande av vad inledningsvis framförts anser jag, att progressiviteten till statens förmån i fråga om galoppsporten icke bör göras starkare än att sällskapen får behålla 8 % mellan 140 000 och 700 000 kronor och för spel däröver 6 %.

I fråga om det kombinerade spelet, för vilket vinstavdraget utgör 30 %, åtnjuter galoppsällskapen utöver andel av vinstavdraget ytterligare 10 % intill en spelomsättning av 40 000 kronor och vid högre spelomsättning ett fast belopp av 4 000 kronor per tävlingsdag. Detta belopp fastställdes 1955 och grundades på att spelformen i fråga beräknades medföra så mycket högre kostnader. Sedan dess har kostnaderna stigit ytterligare, varför ifrågavarande ersättning bör höjas minst så mycket att 10 % utgår intill en spelomsättning av 50 000 kronor och vid högre spelomsättning ett fast belopp av 5 000 kronor.

Skalorna för beräkning av statens andel av vinstavdraget skulle få följande utseende.

Travtävlingar

Vid en totalomsättning av	Grundbelopp	Tillägg för varje fullt 100-tal kronor mellan grundbeloppen
10 000	100	1
40 000	400	3
50 000	700	5
60 000	1 200	7
70 000	1 900	9
80 000	2 800	11
100 000	5 000	12
200 000	17 000	14
över 500 000	59 000	15

För omsättningen på V 5-spelet skall statens andel därutöver utgöra 15 %.

Galopptävlingar

Vid en totalomsättning av	Grundbelopp	Tillägg för varje fullt 100-tal kronor mellan grundbeloppen
10 000	100	1
50 000	500	2
70 000	900	3
90 000	1 500	4
110 000	2 300	6
120 000	2 900	9
130 000	3 800	10
140 000	4 800	12
över 700 000	72 000	14

För omsättningen på V 5-spelet skall statens andel därutöver utgöra 15 % samt för kombinationsspel 10 % på det belopp varmed omsättningen för detta spel överstiger 50 000 kronor.

Av mig föreslagna skalor innebär jämfört med utredningens, att räknat för tiden 1 juli—30 oktober 1960 statens andel av vinstavdraget skulle minska med omkring 180 000 kronor vad beträffar travsporten och med omkring 30 000 kronor vad beträffar galoppsporten.

BILAGA A

Protokoll

hållet vid sammanträde å Lantbruksstyrelsen den 8 april 1957 med representanter för Svenska travsportens centralförbund och Sveriges travhästägares riksförbund.

Närvarande: generaldirektören (ordförande), överdirektören Ytterborn, byråchefen F. Gustafsson, för Svenska travsportens centralförbund envoyén Chr. Günther och generalsekreteraren E. Sörensen samt för Sveriges travhästägares riksförbund godsägaren G. Halner, sekreteraren S. Dahlgren, landstingsmannen A. Andersson, direktören T. Jakobsson och disponenten E. Sönne.

I en till Konungen ställd, den 31 maj 1956 dagtecknad skrivelse hade Sveriges travhästägares riksförbund anhållit, att en utredning måtte företagas beträffande den svenska travsportens organisation och arbetsformer samt grunderna för fördelningen av tävlingsanordnande organisationers andel av totalisatorinkomster. Genom remiss den 2 juni 1956 anbefalldes Lantbruksstyrelsen att häröver avgiva utlåtande. Lantbruksstyrelsen anmodade sedermera Svenska travsportens centralförbund att avgiva yttrande i ärendet, vilket inkom till styrelsen den 29 september 1956. För att bereda Svenska travsportens centralförbund och Sveriges travhästägares riksförbund tillfälle att inför Lantbruksstyrelsen framlägga sina synpunkter på dessa frågor hade styrelsen denna dag kallat representanter för ifrågasvarande organisationer till sammanträde å styrelsen.

1 §.

Ordföranden förklarade sammanträdet öppnat.

2 §.

Att justera dagens protokoll utsågos envoyén Günther och godsägaren Halner.

3 §.

Lämnade överdirektören Ytterborn en redogörelse för innehållet i styrelsens skrivelse den 22 mars 1957 till Svenska travsportens centralförbund med därvid fogat, av styrelsen uppgjort normalavtal mellan travsällskap och ägare av travbana. Avtalet vore avsett att förhindra, att medel i större utsträckning än som vore erforderligt överfördes från sällskap till ägare av travbana. Överdirektör Ytterborn meddelade även, att Svenska travsportens centralförbund utfäst sig att medverka till att de styrelseledamöter i Västsvenska travsällskapet, som av sällskapet tillförsäkrats pensionsrätt, avsåde sig sådan rätt eller, om de ej kunde förmås härtill, frånträdde uppdraget som styrelseledamot i sällskapet.

4 §.

Upptogos till behandling följande av riksförbundet uppställda frågor:

1. Travsällskapens ställning gentemot travbolagen

Herr *Andersson* påpekade, att travsällskapen innehade monopol på verksamheten och att omkostnaderna för sällskapen vore för höga. För att erhålla insyn i dessa förhållanden borde travsällskapen vara öppna för alla liksom ekonomiska föreningar. Avsikten med den nu gjorda aktionen vore, att hästägarna finge tillfälle att samarbeta (»förhandlingsrätt») med sällskapen. Innan detta hade medgivits, vore hästägarna icke nöjda. Statens hjälp påkallades för att få till stånd en rättelse härutinnan.

Herr *Sörensen* förklarade sig icke ha anledning försvara arvoden och därmed sammanhängande förhållanden vid Äbyfältet. Dessa arvoden vore emellertid redan nedsatta och ytterligare nedsättningar och andra åtgärder skulle vidtagas. Han ville emellertid med skärpa vända sig mot det sätt, på vilket man sökt utnyttja göteborgsarvodena för att söka bibringa myndigheterna och andra den uppfattningen, att travsporten vore någon slags snårskog full av arvodesjägare. I verkligheten hade inga arvoden, om man undantog sällskapet i Göteborg, varit otillbörligt höga. Försöken att generalisera göteborgsarvodena till hela travsporten kunde endast tjäna syftet att misstänkliggöra och diskreditera. Vad banbolagen beträffade vore utdelningen maximerad till 5½ % och några enskilda vinstintressen kunde med de förefintliga kontrakten icke tillgodoses via bolagen.

Herr *Halner* framhöll, att representanterna för hästägarna i dag kommit hit för att tala om hur förhållandena i framtiden skulle kunna förbättras och ej vad som varit. Hästägarna ansåge, att, då de ägde hela hästmaterialet, de borde få vara med och bestämma. Lantbruksstyrelsen syntes dock icke kunna göra så mycket för att få ändring i detta hänseende. På vissa håll vore uppställningsstallen i dåligt skick.

Herr *Jakobsson* ansåg, att någon borde vara ansvarig för de missförhållanden, som påvisats vid Västsvenska travsällskapet. Centralförbundet, som borde ha ägt vetskap härom, hade icke blott sanktionerat sällskapets åtgärder utan även vidtagit repressalier mot en tjänsteman hos Lantbruksstyrelsen, som tagit initiativet till en upprepning inom sällskapet. Det vore att hälsa med tillfredsställelse att Lantbruksstyrelsen fått rätt att utfärda skärpta bestämmelser rörande tillsynen över sällskapen. Då styrelsen nu vidtagit åtgärder mot sällskapen, borde dock hästägarna ha fått vara med och diskutera saken. Styrelsen borde också ha gått ett steg längre och uppställt som villkor för totalisatorstillstånd, att sällskapen skulle medgiva hästägarna »förhandlingsrätt».

Generaldirektören ifrågasatte, om styrelsen hade rätt här till.

Herr *Günther* erinrade, att travsällskapen vore slutna sällskap och att detta vore principiellt riktigt då man härigenom velat förhindra att travsporten ovidkommande inflytanden skulle kunna göra sig gällande. Herr *Halner* hade anmärkt på att uppställningsstallen på åtskilliga travbanor vore i dåligt skick. Om centralförbundet finge en skrivelse i saken med uppgift på vid vilka travbanor detta vore fallet, skulle det ej vara svårt att komma till samförstånd på den punkten.

Generaldirektören framhöll, att det ej vore av intresse för någondera parten, om staten skulle ingripa och ytterligare reglera verksamheten. Nu fastställas stadga för sällskapen av centralförbundet, men det skulle säkerligen icke vara förmånligare för någon om staten gjorde det i stället. Det vore därför bäst att komma in på försonande linjer.

2. Sällskapens inköp av aktier från aktieinnehavare

Herr *Dahlgren*: I realiteten vore det bolaget eller ekonomiska föreningen, som bestämde över det ideella sällskapet. Det vore sällskapet, som erhöle totalisator-

tillstånd, men genom röstningsförfarandet behärskade bolaget även sällskapet. Man kunde ifrågasätta, om det vore lämpligt, att centralförbundet tillåte, att en ekonomisk sammanslutning droge fördel av att röstningsförfarandet i sällskapet vore baserat på aktieinnehav i ett travbanebolag. Sällskapen borde inköpa aktier för att slutligen ensamma bli ägare till de anläggningar, som kunnat finansieras genom totalisatortillståndet.

Herr *Sörensen* framhöll, att en del sällskap sedan flera år — på centralförbundets inrådan — inköpte aktier i banbolagen, så snart tillfälle därtill erbjöd sig.

3. Aktieinnehavets samband med rösträtt i sällskapen

Herr *Dahlgren* ansåg, att sällskapen skulle utöka sitt medlemsantal och att röst-rätten i sällskapen icke skulle vara baserad på aktieinnehav i travbanebolag.

Herr *Sörensen*: Man borde taga i betraktande, hur travbanorna kommit till stånd. Det ansågs, att de, som bidragit till banan och stått ekonomisk risk, borde få komma med i sällskapet.

Herr *Dahlgren* ansåg, att hästägarna icke hade stora möjligheter att vinna medlemskap i sällskapen även om de uppfyllde villkoren för inval. I stadgarna för Skellefteortens travsällskap funnes den bestämmelsen, att medlem i sällskapet ej finge tillhöra tränare- eller hästägareorganisation.

Generaldirektören: Man borde söka begränsa aktieägarnas inflytande och finna en form härför. Hembudsskyldighet borde övervägas.

Herr *Dahlgren*: Aktierna hade större värde än enbart genom 5½ % utdelning, då genom överflyttandet av sällskapens vinst till bolagen dessa hade ökat sina värden, så att vid en eventuell försäljning aktieägarna kunde göra stora vinster.

Herr *Sörensen*: Det vore ej så, att endast ett fåtal personer bestämde; icke ens vid Åbybanan, där Mölndals stad innehade aktiemajoriteten och Pripp & Lyckholms aktiebolag näst största aktieposten. I övrigt finnes närmare ett par hundra aktieägare.

Herr *Jakobsson* ansåg också, att hembudsskyldighet borde föreligga. Utvecklingen kunde leda därhän, att marken avsevärt stige i värde, varvid avtalet kunde uppsägas och marken säljas.

4. Medinflytande från hästägarnas sida

Herr *Halner* förklarade, att riksförbundet gjorde anspråk på att i varje travsällskap skulle ingå tre representanter, som skulle utses av vederbörande lokala hästägareförening. Därjämte skulle i centralförbundets styrelse ingå tre representanter för hästägarna.

Herr *Günther* framhöll, att sällskapens styrelser givetvis måste utses endast av sällskapen själva och att centralförbundets styrelse ej borde bestå av andra än representanter för travsällskapen. Centralförbundets styrelse kunde rimligtvis ej bestå av andra än representanter för de anslutna sällskapen. En lämplig avvägning av de olika intressen, som representerades i ett sällskaps styrelse, låge också till grund för bestämmelsen, att av antalet ledamöter i styrelsen högst en tredjedel finge vara hästägare.

Herr *Jakobsson* ansåg, att en dylik bestämmelse kunde ändras. Man hade sålunda vid Solvalla frångått bestämmelsen i reglementet för offentliga travtävlingar att ledamot av föreningens styrelse ej utan centralförbundets medgivande finge vara funktionär, i det att därstädes icke mindre än fem styrelseledamöter vore funktionärer.

Herr *Sörensen* bekräftade, att dispens lämnats för funktionärer på Solvalla att tillhöra styrelsen, därför att man ej velat bryta kontinuiteten i domarenäm-

derna. Begränsningen av antalet hästägare i sällskaps styrelse vore lämpligt avvägd. Då någon motsvarande begränsning icke finnes föreskriven i fråga om medlemmarna i övrigt i sällskapet, hade hästägarna möjlighet att få sina intressen tillgodosedda. Överallt i Sverige finnes också hästägare i sällskapen. Det vore även svårt att tänka sig, att styrelseledamöter i ett sällskap skulle utses av något helt utanför sällskapet stående organ.

Herr Ytterborn ansåg, att antalet medlemmar i sällskapen borde ökas. På så sätt kunde flera hästägare inväljas och deras intressen därigenom bättre tillgodoses.

Herr Sönne upplyste, att, då riksförbundets skrivelse överlämnats till Kungl. Maj:t, medlemsförteckningen för sällskapet i Göteborg upptagit endast tio medlemmar. Ansökningar från tre hästägare om inträde i sällskapet hade icke besvarats.

Herr Ytterborn genmälde, att, då Lantbruksstyrelsen utfärdat sina förut omnämnda bestämmelser för sällskapen, medlemsantalet i Göteborg stigit till 15.

5. Förhandlingsrätt för riksförbundet och hästägareföreningarna

Herr Halner yrkade på förhandlingsrätt med travsällskapen och centralförbundet.

Herr Günther: Om med förhandlingsrätt avsåges rätt att diskutera, så hade centralförbundet aldrig vägrat detta. Däremot hade man avböjt en framställning från riksförbundet att få träffa centralförbundets hela styrelse (15 personer). Detta hade skett av rent praktiska skäl, bland annat kostnaderna.

Herr Jakobsson ansåg, att hästägareföreningarna borde kunna erhålla totalisator-tillstånd. Han meddelade vidare, att frågan om förhandlingsrätt varit föremål för behandling vid ett med representanter för Stockholms travhästägareförening och Stockholms travsällskap den 14 januari 1957 hållet sammanträde, samt yrkade, att följande utdrag av därvid fört protokoll skulle här intagas:

»Hästägareföreningen föreslog att en överenskommelse mellan hästägareföreningen och travsällskapet angående förenings- och förhandlingsrätt skulle träffas. Denna skulle innefatta följande två punkter:

1) Med föreningsrätt förstås i denna överenskommelse enskilda personers rätt att såsom medlemmar tillhöra Stockholms travsällskap respektive Stockholms travhästägareförening samt dessa två organisationers rätt att tillhöra sina respektive riksförbund. Föreningsrätten skall lämnas okränkta. Kränkning av föreningsrätten föreligger, om från ena sidan åtgärd vidtages mot någon å andra sidan i syfte att hindra honom att inträda i eller förmå honom att utträda ur förening, så ock om åtgärd vidtages från ena sidan mot någon å andra sidan i anledning av hans verksamhet för förening eller för åstadkommande av förening.

2) Med förhandlingsrätt förstås i denna överenskommelse rätt att påkalla förhandling rörande ekonomiska villkor liksom förhållandet i övrigt mellan parterna.

Förhandlingsrätt för en part medför skyldighet för andra parten att träda i förhandling. Nämnnda skyldighet innebär åliggande att själv eller genom ombud inställa sig vid förhandlingssammanträde samt att där så erfordras med angivande av skäl framlägga förslag för lösning av frågan, varom förhandling påkallats.

Vill part påkalla förhandling göres framställning därom hos andra parten. Om denna så begär, skall framställning ske skriftligen med angivande av den eller de frågor, om vilka förhandling påkallas. Sammanträde för förhandling skall hållas snarast möjligt; och ankommer det på parterna att utan dröjsmål överenskomma om tid och plats för sammanträde. Om andra parten det begär skall överförhandlingen föras protokoll, som justeras av båda parterna.

Travsällskapets ordförande framhöll att förhandlingsrätt är ett begrepp som uteslutande har tillämpning på arbetsmarknaden och dess parter — arbetsgivare

och arbetstagare — och som är en förutsättning för åstadkommandet av kollektivavtal mellan dessa parter. Travsällskapet träffar gentemot hästägare inga kollektivavtal utan är en ideell förening, som bedriver tävlingsverksamhet med priser.

Vad som menas med förhandlingsrätt framgick av lagen om förenings- och förhandlingsrätt av den 11 september 1936, där begreppet i § 4 mom. 1 definieras på följande sätt:

»Med förhandlingsrätt förstås rätt att påkalla förhandling rörande reglering av anställningsvillkoren ävensom rörande förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Förhandlingsrätt tillkommer å ena sidan arbetsgivaren eller förening av arbetsgivare, vari han är medlem, samt å andra sidan förening av arbetstagare, vari de ifrågavarande arbetstagarna äro medlemmar».

Att använda ordet »förhandlingsrätt» på sätt hästägareföreningen nu gjort vore därför både oriktigt och ägnat att förvilla.

Vad själva sakfrågan beträffade framhölls att väl ingen torde ha haft eller ha något intresse av att hindra hästägareföreningen att vare sig skriftligen eller muntligen framföra sina önskemål och synpunkter till travsällskapet».

6. Prisprocenten vid de permanenta travbanorna

Herr *Dahlgren* önskade, att en överenskommelse skulle kunna träffas med sällskapen angående prisprocenten, så att för varje år procentsats fastställdes för de olika banorna. Detta skulle skapa säkerhet för både sällskap och hästägare, då prisernas storlek bleve beroende på totalisatoromsättningen.

Herr *Sörensen* ansåg, att detta vore en teknisk fråga, som ej vore av beskaffenhet att böra behandlas här.

7. Uppfödarpriser

Herr *Halner* erinrade om uppfödarnas svåra belägenhet samt framhöll, att uppfödarpriser, som vore baserade på prissumman, skulle förbättra villkoren för uppfödarna.

Generaldirektören ansåg, att priserna ej borde tagas av prissumman, utan borde hänvändelse i vanlig ordning göras till Kungl. Maj:t om anvisande av medel för ändamålet.

8. Finansieringen

Herr *Halner* yrkade, att riksförbundet såsom bidrag till organisationskostnader och avelsverksamhet skulle erhålla ett belopp motsvarande hälften av det, som utginge till centralförbundet inom ramen för sällskapens prisbudget.

Vid protokollet

Erik Högström

Justeras:

Förestående protokoll justeras med den anmärkningen, att herr *Jakobsson* i sitt yttrande om förhandlingsrätt för riksförbundet och hästägareföreningarna i stället framhöll, att man inte begärde, att hästägareföreningarna skulle erhålla totalisator-tillstånd, även om det t. o. m. hänt att hästägareföreningen i Stockholm fått totalisator-tillstånd för vissa dagar i början av 30-talet. Vad hästägarna nu begär är medinflytande och förhandlingsrätt.

G. Halner

Justeras:

Christian Günther

BILAGA B

Till Konungen

Sedan Sveriges travhästägares riksförbund beretts tillfälle att ta del av Kungl. Lantbruksstyrelsens och Svenska travsportens centralförbunds utlåtande över Riksförbundets framställning till Kungl. Maj:t rörande den svenska travsportens orga-

nisation och arbetsformer samt grunderna för fördelningen av tävlingsanordnande organisations andel av totalisatorinkomsterna, får Riksförbundet anföra följande.

Riksförbundet har med tacksamhet konstaterat, att Lantbruksstyrelsen inlett vissa åtgärder i syfte att erhålla insyn i travsällskapens ekonomiska förhållanden och användningen av sällskapens totalisatorinkomster. Med tillfredsställelse har Riksförbundet hälsat Lantbruksstyrelsens åtgärd år 1956, efter hänvändelse från Riksförbundet, i fråga om Västsvenska travsällskapet och AB Åbyfältet, vilket resulterade i en sänkning av styrelsearvodena med ca 80 000 kronor. Genom ett beslut av den 22 mars 1957 har Lantbruksstyrelsen anmodat Svenska travsportens centralförbund att övervaka, att arvodena till sällskapens ledamöter fastställdes till skäliga belopp och att Centralförbundet utfäst sig att medverka till att nuvarande styrelseledamöter i Västsvenska travsällskapet och AB Åbyfältet, vilka innehade utfästelser om pensionsrätt, avsåg sig denna eller frånträdde uppdraget som styrelseledamot. Vad beträffar nyssnämnda beslut finner Riksförbundet dock högst anmärkningsvärt, att Lantbruksstyrelsen, som av Kungl. Maj:t erhållit i uppdrag att utöva tillsyn över sällskapen, i väsentliga delar överflyttat tillsynsskyldigheten på Centralförbundet, som redan tidigare bort utöva denna tillsyn, men som exempelvis i fallet Åby underlåtit att vidtaga erforderliga åtgärder. Vidare har Lantbruksstyrelsen genom beslut den 22 mars 1957 förklarat sig skola utse revisorer i de travsällskap, som styrelsen bestämmer. Styrelsen har dock ännu icke ansett påkallat att tillsätta dylika revisorer. I sitt yttrande den 25 april 1957 i anledning av Riksförbundets skrivelse om utredning har Lantbruksstyrelsen slutligen omnämnt, att inom styrelsen påginge en översyn av sällskapens stadgar i syfte att möjliggöra en ökning av antalet medlemmar i sällskapen och ett större medinflytande i sällskapen för hästägarna.

Emellertid nödgas Riksförbundet också konstatera, att Lantbruksstyrelsens åtgöranden präglats av en viss återhållsamhet trots att styrelsen numera enligt Kungl. Maj:ts beslut skall vara tillsynsmyndighet beträffande de sällskap, som erhåller totalisatorstillstånd. De missförhållanden, som påtalats främst vid Åbyfältet, har förekommit i flera år, men Lantbruksstyrelsen har ännu icke ansett påkallat med en revision av verksamheten vid banan i fråga under de sistförflutna åren. En revision för innevarande år kommer givetvis icke att belysa de förhållanden, som varit rådande under de närmast föregående åren. Det är dock främst under dessa år, som den ansvariga ledningen vid Åbyfältet undandragit travsporten betydande belopp för sina helt privata intressen. I ett yttrande den 12 mars 1954 över en av Gävle travhästägareförening till Kungl. Jordbruksdepartementet ingiven skrivelse förklarar Centralförbundet, »att allt enskilt vinstintresse är helt eliminerat inom svensk travsport». De otillbörligt höga arvodena vid Åbyfältet har likväl godkänts av Centralförbundet. Och eftersom Centralförbundet icke funnit skäl att anmäla saken för Lantbruksstyrelsen, måste det antagas, att Centralförbundet ansett arvodena skäliga.

Flertalet travsällskap är för sin verksamhet helt beroende av travbanebolag och genom att rösträtten i sällskapen är baserad på aktieinnehav i bolagen, behärskar dessa helt de ideella sällskapen. Genom den maktkoncentration, som har skett och kan ske på ett fåtal personer genom aktieinnehav, har sällskapen kommit att spela en underordnad roll gentemot travbanebolagen. Då i vissa fall sällskapens nästan hela nettoöverskott överföres till bolagen, blir följden den, att bolagen äger de anläggningar, som kunnat finansieras tack vare Kungl. Maj:ts totalisatorstillstånd, under det att sällskapen icke äger nämnvärda tillgångar. Som exempel kan nämnas vinst- och förlusträkningen år 1953 för Västsvenska travsällskapet.

Intäkter:

Inkomst av travtävlingar	841 867: 44
	<u>Kronor 841 867: 44</u>

Kostnader:

Hyra för travbanan	828 000: —
Årets vinst	<u>13 867: 44</u>
	<u>Kronor 841 867: 44</u>

Bolagen kan oberoende av sällskapen försälja mark och byggnader och sålunda ställa sällskapen utan möjlighet att bedriva travsport. Att bolagen genom tillskottet från travsällskapen efter hand får en helt annan ekonomisk ställning än vid bildandet leder till att aktieägarna kan göra stora vinster. En ändring av sällskapens stadgar beträffande rösträtten är den första förutsättningen för sällskapens oberoende av bolagen. Vidare bör hembudsskyldighet av aktier till sällskapen intas i bolagsordningen, för att sällskapen skall ha möjlighet att bli ägare till travbana och därpå befintliga byggnader. Det måste anses helt felaktigt, att ett ideellt sällskap, som erhåller totalisatorstillstånd, skall vara i sitt arbete underställt en ekonomisk förening, som icke kan kontrolleras av vare sig Centralförbundet, Lantbruksstyrelsen eller Kungl. Maj:t. En radikal förändring av sällskapens möjligheter att själva bestämma över sin verksamhet utan hänsynstagande till en ekonomisk förenings intressen är sålunda ett oeftergivligt villkor, för att travsporten skall kunna utvecklas efter de principer, som varit normgivande för Kungl. Maj:ts beslut år 1923 om totalisatorns återinförande. Sällskapen är nu slutna föreningar, och Centralförbundet menar att det vore principiellt riktigt, då man härigenom ville förhindra att travsporten ovidkommande inflytande skulle göra sig gällande. För hästägarna, som ändå kan anses äga en viss betydelse för travsporten, finns ringa utrymme i sällskapen. Genom rigorösa bestämmelser för inval har hästägarna ytterst små möjligheter att erhålla medlemskap. De sällskap, som inte har bestämmelsen om aktieinnehav i bolag som villkor för inval, har maximerat medlemsantalet. Riksförbundet anser att hästägarna skall ha möjlighet att vinna inträde i sällskapen och att medlemsantalet icke skall maximeras. Det är av skäl, tungt vägande för travsportens sunda och lyckliga utveckling, som Riksförbundet gjort sin framställning om utredning från statens sida rörande den svenska travsporten. Då Svenska travsportens centralförbund i sitt yttrande till Lantbruksstyrelsen säger »att ett eventuellt missnöje från Hästägarnas Riksförbunds sida i och för sig skulle utgöra något skäl för en utredning, synes också vara en ganska förmätn tanke», vittnar detta uttalande om en anmärkningsvärd missuppfattning av situationen från Centralförbundets sida. Och betecknande nog gör Centralförbundet gällande, att mindre tillfredsställande detaljer inom travsporten skall klaras upp av Lantbruksstyrelsen och Centralförbundet. Hästägarna har ingenting med saken att göra. Centralförbundet säger vidare i nämnda skrivelse »att svensk travsport under årens lopp — och då särskilt under senaste decenniet — undergått en mycket stark utveckling» och »att en sådan utveckling varit utesluten, därest den svenska travsportens 'organisation och arbetsformer' varit eller äro mindre ändamålsenliga». Att det organisatoriska skulle utgöra förutsättningen för utvecklingen är uppenbart felaktigt. Alla inom sporten berörda parter har bidragit till sportens framsteg och då inte minst hästägarna och uppfödarna, vilka trots växande prissummor årligen förlorar flera millioner på travsporten.

Från Riksförbundets sida har alltid önskats ett intimt samarbete mellan travsportens parter. Centraförbund och sällskap har dock icke visat sig mottagliga för Riksförbundets positiva förslag, vilka haft till avsikt att skapa ett bättre samarbete och att bidra till skapandet av ordnade förhållanden mellan parterna. Genom den monopolställning Centraförbundet och sällskapen erhållit och obehövliga förutsättningarna för ett fruktbart samarbete till travsportens gagn. Tidpunkten är inne för travsporten, att liksom skett inom alla andra områden i vårt samhälle, erkänna skilda parter förenings- och förhandlingsrätt. Travsporten och den därmed förbundna totalisatorverksamheten har nått en sådan omfattning, att den blivit ett problem för sociala myndigheter och idrottssammanslutningar. Det är därför nödvändigt, att travsporten bedrivs på ett sådant sätt, att ingen anmärkning kan riktas mot verksamheten. Det förutsätter bl. a., att alla inom sporten arbetande organ får möjlighet att samarbeta.

I Kungl. Maj:ts beslut om totalisatorstillstånd föreskrives regelmässigt, att anordnares andel av procentavdraget skall användas till anskaffande och tillhållande av priser vid travtävlingarna samt för bestridande av andra omkostnader för desamma. Frågan om vad som är att hänföra till andra omkostnader bör specificeras, då vid bestämmelsens fastställande totalisatorverksamheten hade en mycket ringa omfattning. Prisnivån i förhållande till totalisatoromsättningen visar en alltför olikartad skala på landets banor och det bör därför fastställas regler för prisernas storlek.

Travsportens målsättning kräver utredning, då travhästavelns inriktning är i flera avseenden oklar, särskilt med tanke på avelns betydelse för näringslivet och totalförsvarets behov av hästar. Av särskild vikt är den rätta och lämpliga avvägningen mellan kallblods- och varmbloodsaveln.

Det av Lantbruksstyrelsen föreslagna normalavtalet mellan travsällskap och ägare av travbana synes Riksförbundet vara ett konserverande av de nuvarande förhållandena. Det bör ligga i Lantbruksstyrelsens intresse att de av styrelsen kontrollerade sällskapen kommer att äga travbanorna, så att en konstruerad överenskommelse mellan bolag och sällskap blir överflödig.

Som av det föregående framgår återstår en myckenhet ekonomiska, tekniska och juridiska problem att lösa inom travsporten.

Under återopande av vad som ovan anförts vidhåller Riksförbundet sin framställning om en allsidig utredning rörande travsporten och därmed sammanhängande problem genom en av Kungl. Maj:t utsedd kommitté.

Stockholm den 15 april 1957.

Underdånigst

Sveriges Travhästägares Riksförbund

G. Halner

Ordförande

Sven Dahlgren

Sekreterare

BILAGA C

Det ekonomiska utfallet (i 1000-tal kronor) för samtliga
i lönsamhetsundersökningen ingående travsällskap åren 1947, 1950
och 1955—59

	1947	1950	1955	1956	1957	1958	1959
Antal sällskap	8	10	12	15	16	17	17
1. Intäkter							
Avgifter.....	2 070	2 419	4 409	5 159	6 082	6 423	5 998
Hyror och arrenden..	33	211	387	419	494	626	651
Övriga.....	149	213	439	657	785	656	600
Summa	2 252	2 843	5 235	6 235	7 361	7 705	7 249
2. Kostnader							
Administration.....	660	700	1 276	1 434	1 678	1 799	1 818
Drift och underhåll...	1 083	1 105	1 950	2 344	2 946	2 869	3 205
Priser.....	3 909	4 201	8 491	9 769	11 473	12 207	11 849
Hyror.....	636	782	1 711	1 722	2 273	2 026	1 572
Avskrivningar.....	114	291	464	521	549	533	638
Övriga.....	496	758	1 361	1 230	1 391	1 411	1 000
Summa	6 898	7 837	15 253	17 020	20 310	20 845	20 082
3. Totalisatorn							
Omsättning.....	53 001	54 837	135 978	161 047	181 822	185 685	162 592
Sällskapens andel.....	5 572	5 850	12 569	14 515	16 295	16 705	14 749
Kostnader.....	576	475	1 905	2 295	2 454	2 541	2 419
Netto	4 996	5 375	10 664	12 220	13 841	14 164	12 330
Resultat (1+3—2)	350	381	646	1 435	892	1 024	—503
4. Tillgångar							
Fastigheter och anläggningar.....	854	1 084	2 545	3 525	3 854	6 373	10 226
Maskiner och inventarier.....	54	8	1 032	1 038	839	1 332	1 649
Övriga.....	1 472	2 011	3 489	2 662	2 950	3 146	3 356
Summa	2 380	3 103	7 066	7 225	7 643	10 851	15 231
5. Skulder							
Pensionsstiftelse.....	—	—	—	—	20	20	10
Fonder.....	827	1 192	1 403	1 227	1 591	2 090	2 108
Lån.....	218	223	2 393	2 563	2 752	4 983	9 263
Övriga.....	277	696	1 589	1 623	1 197	1 306	1 467
Summa	1 322	2 111	5 385	5 413	5 560	8 399	12 848
Kapitalbehållning (4—5).	1 058	992	1 681	1 812	2 083	2 452	2 383

BILAGA D

Det ekonomiska utfallet (i 1 000-tal kronor) för
samtliga i lönsamhetsundersökningen ingående banföretag
åren 1947, 1950 och 1955—59

	1947	1950	1955	1956	1957	1958	1959
Antal banföretag.....	16	28	11	12	13	14	14
1. Intäkter							
Banhyra.....	676	776	2 059	2 002	2 478	2 211	1 801
Andra hyresintäkter..	105	113	207	215	240	248	295
Övriga.....	1	13	27	33	26	62	99
Summa	782	902	2 293	2 250	2 744	2 521	2 195
2. Kostnader							
Administration.....	193	177	268	207	297	259	244
Drift och underhåll...	357	454	1 150	1 130	1 287	1 258	1 352
Avskrivningar.....	100	182	402	419	744	660	571
Övriga.....	60	54	316	339	251	242	148
Summa	710	867	2 136	2 095	2 579	2 419	2 315
Resultat (1—2).....	72	35	157	155	165	102	—120
3. Tillgångar							
Fastigheter och anlägg- ningar.....	1 891	1 810	4 931	5 716	6 354	7 610	9 204
Maskiner och inven- tarier.....	59	118	630	968	718	556	458
Övriga.....	173	364	542	744	624	623	814
Summa	2 123	2 292	6 103	7 428	7 696	8 789	10 476
4. Skulder							
Aktiekapital.....	779	894	1 545	1 957	2 094	2 163	2 196
Pensionsstiftelse.....	280	375	902	813	711	557	551
Fonder.....	527	565	884	1 204	1 081	1 264	1 291
Lån.....	415	339	1 577	2 280	2 379	3 123	4 944
Övriga.....	79	64	830	1 064	1 102	1 622	1 458
Summa	2 080	2 237	5 738	7 318	7 367	8 729	10 440
Utgående balans (3—4)..	43	55	365	110	329	60	36

¹ Intäkts- och kostnadsuppgifter föreligger endast från fem banföretag.

² Intäkts- och kostnadsuppgifter föreligger endast från sju banföretag.

BILAGA E

Det ekonomiska utfallet (i 1 000-tal kronor) för
samtliga i lönsamhetsundersökningen ingående galoppsällskap
åren 1947, 1950 och 1955—59

	1947	1950	1955	1956	1957	1958	1959
Antal sällskap.....	13	13	3	3	3	3	3
1. Intäkter							
Avgifter.....	207	218	1 267	1 110	1 164	1 189	1 290
Hyror och arrenden..	4	4	52	64	82	91	96
Övriga.....	19	16	66	94	158	249	196
Summa	230	238	1 385	1 268	1 404	1 529	1 582
2. Kostnader							
Administration.....	25	29	241	305	292	296	321
Drift och underhåll...	45	55	610	588	634	689	779
Priser.....	353	340	1 602	1 623	1 596	1 794	1 899
Hyror.....	20	21	99	64	84	34	93
Avskrivningar.....	10	3	33	10	89	98	56
Övriga.....	65	55	347	286	340	266	276
Summa	518	503	2 932	2 876	3 035	3 177	3 424
3. Totalisatorn							
Omsättning.....	1 981	1 807	13 929	13 435	18 117	18 823	21 322
Sällskapens andel.....	326	303	1 994	1 951	2 319	2 335	2 517
Kostnader.....	36	38	382	394	481	483	546
Netto	290	265	1 612	1 557	1 838	1 852	1 971
Resultat (1+3 —2).....	2	—	65	—51	207	204	129
4. Tillgångar							
Fastigheter och anläggningar.....	59	68	675	971	1 051	1 338	4 272
Maskiner och inventarier.....	3	54	81	126	78	67	78
Övriga.....	1 070	942	884	492	544	585	511
Summa	1 132	1 064	1 640	1 589	1 673	1 990	4 861
5. Skulder							
Pensionsstiftelse.....	—	240	217	226	244	258	274
Byggnadskreditiv.....	—	—	—	—	—	—	2 850
Fonder.....	30	31	38	38	39	41	42
Lån.....	364	223	387	457	650	842	831
Övriga.....	368	145	408	312	176	235	245
Summa	762	639	1 050	1 033	1 109	1 376	4 242
Kapitalbehållning (4—5).	370	425	590	556	564	614	619

¹ Intäkts-, kostnads- och totalisatoruppgifter föreligger endast från två sällskap.

BILAGA F

Det ekonomiska utfallet (i 1 000-tal kronor) för de
sju största i lönsamhetsundersökningen ingående travsällskapen
åren 1947, 1950 och 1955—59

	1947	1950	1955	1956	1957	1958	1959
Antal sällskap	5	6	6	7	7	7	7
1. Intäkter							
Avgifter.....	1 869	2 167	3 688	4 229	4 915	5 090	4 680
Hyror och arrenden ..	11	173	291	305	349	434	444
Övriga.....	132	171	331	482	618	434	395
Summa	2 012	2 511	4 310	5 016	5 882	5 958	5 519
2. Kostnader							
Administration.....	593	591	1 000	1 096	1 263	1 326	1 276
Drift och underhåll...	952	948	1 572	1 882	2 414	2 225	2 496
Priser.....	3 495	3 706	7 008	8 027	9 381	9 860	9 312
Hyror.....	535	640	1 354	1 285	1 541	1 340	1 053
Avskrivningar.....	95	264	416	421	437	409	558
Övriga.....	455	701	1 232	1 064	1 219	1 175	844
Summa	6 125	6 850	12 582	13 775	16 255	16 335	15 539
3. Totalisatorn							
Omsättning.....	49 227	50 848	117 974	123 898	154 744	156 820	136 413
Sällskapens andel.....	4 915	5 063	10 332	12 038	13 093	13 282	11 528
Kostnader.....	491	376	1 543	1 914	1 963	2 005	1 887
Netto	4 424	4 687	8 789	10 124	11 130	11 277	9 641
Resultat (1+3—2)	311	348	517	1 365	757	900	— 379
4. Tillgångar							
Fastigheter och anlägg- ningar.....	661	936	2 165	3 024	3 355	5 671	9 520
Maskiner och inven- tarier.....	41	—	895	773	590	1 055	1 373
Övriga.....	1 395	1 836	3 252	2 410	2 513	2 619	2 927
Summa	2 097	2 772	6 312	6 207	6 458	9 345	13 820
5. Skulder							
Pensionsstiftelse.....	—	—	—	—	20	20	10
Fonder.....	751	1 115	1 272	1 089	1 451	1 935	1 935
Lån.....	188	191	2 353	2 420	2 606	4 710	9 007
Övriga.....	277	685	1 369	1 267	861	847	1 001
Summa	1 216	1 991	4 994	4 776	4 938	7 512	11 953
Kapitalbehållning (4—5).	881	781	1 318	1 431	1 520	1 833	1 867

BILAGA G

Det ekonomiska utfallet (i 1 000-tal kronor) för
övrige i lönsamhetsundersökningen ingående travsällskap
åren 1947, 1950 och 1955—59

	1947	1950	1955	1956	1957	1958	1959
Antal sällskap.....	3	4	6	7	9	10	10
1. Intäkter							
Avgifter.....	201	252	721	930	1 167	1 332	1 318
Hyror och arrenden..	22	38	96	114	145	192	207
Övriga.....	17	42	108	175	168	222	205
Summa	240	332	925	1 219	1 480	1 746	1 730
2. Kostnader							
Administration.....	68	108	276	339	415	473	542
Drift och underhåll...	131	157	378	462	532	644	709
Priser.....	414	495	1 483	1 742	2 091	2 347	2 537
Hyror.....	101	142	357	437	732	686	519
Avskrivningar.....	19	27	48	100	112	124	81
Övriga.....	41	57	129	166	172	235	156
Summa	774	986	2 671	3 246	4 054	4 509	4 544
3. Totalisatorn							
Omsättning.....	3 774	3 989	18 004	37 149	27 078	28 865	26 179
Sällskapens andel....	657	787	2 237	2 477	3 202	3 423	3 221
Kostnader.....	85	99	361	380	492	537	532
Netto	572	688	1 876	2 097	2 710	2 886	2 689
Resultat (1+3—2).....	38	34	130	70	136	123	— 125
4. Tillgångar							
Fastigheter och anläggningar.....	193	148	380	502	499	703	706
Maskiner och inventarier.....	14	8	137	265	249	277	276
Övriga.....	77	175	237	252	437	526	429
Summa	284	331	754	1 019	1 185	1 506	1 411
5. Skulder							
Fonder.....	76	78	131	138	140	155	172
Lån.....	30	32	40	143	147	273	256
Övriga.....	—	11	220	355	336	459	466
Summa	106	121	391	636	623	887	894
Kapitalbehållning (4—5) .	178	210	363	383	562	619	517

BILAGA H

Det ekonomiska utfallet (i 1 000-tal kronor) för de till de sju största travsällskapen anslutna, i lönsamhetsundersökningen ingående banföretagen åren 1947, 1950 och 1955—59

	1947	1950	1955	1956	1957	1958	1959
Antal banföretag	¹⁴	²⁵	5	5	5	5	5
1. Intäkter							
Banhyra.....	631	659	1 723	1 579	1 802	1 552	1 329
Andra hyresintäkter ..	105	95	173	176	182	190	233
Övriga.....	—	11	16	9	6	37	15
Summa	736	765	1 912	1 764	1 990	1 779	1 577
2. Kostnader							
Administration.....	193	168	254	181	250	196	193
Drift och underhåll ...	351	397	912	831	893	858	889
Avskrivningar.....	83	146	351	369	617	536	459
Övriga.....	59	41	259	224	203	174	83
Summa	686	752	1 776	1 605	1 963	1 764	1 624
Resultat (1—2).....	50	13	136	159	27	15	— 47
3. Tillgångar							
Fastigheter och anläggningar.....	1 785	1 623	3 499	3 745	3 817	4 375	5 731
Maskiner och inventarier.....	59	118	531	784	541	365	250
Övriga.....	119	273	316	386	259	263	409
Summa	1 963	2 014	4 346	4 915	4 617	5 003	6 390
4. Skulder							
Aktiekapital.....	645	700	995	995	995	995	995
Pensionsstiftelse.....	280	375	902	813	711	557	551
Fonder.....	512	549	837	1 026	885	1 052	1 055
Lån.....	415	301	909	1 360	1 109	1 286	2 804
Övriga.....	76	62	440	555	613	1 037	883
Summa	1 928	1 987	4 083	4 749	4 313	4 927	6 288
Utgående balans (3—4)...	35	27	263	166	304	76	102

¹ Intäkts- och kostnadsuppgifter föreligger endast från tre banföretag.

² Intäkts- och kostnadsuppgifter föreligger endast från fyra banföretag.

BILAGA I

Det ekonomiska utfallet (i 1 000-tal kronor) för
övriga i lönsamhetsundersökningen ingående banföretag åren
1947, 1950 och 1955—59

	1947	1950	1955	1956	1957	1958	1959
Antal banföretag.....	2	3	6	7	8	9	9
1. Intäkter							
Banhyra.....	46	117	336	423	676	659	472
Andra hyresintäkter..	—	19	34	39	58	58	62
Övriga.....	1	2	12	24	20	26	84
Summa	47	138	382	486	754	743	618
2. Kostnader							
Administration.....	—	9	15	26	47	63	51
Drift och underhåll...	7	57	238	299	394	401	463
Avskrivningar.....	17	36	52	51	127	124	113
Övriga.....	1	13	57	115	47	68	65
Summa	25	115	362	491	615	656	692
Resultat (1—2).....	22	23	20	— 5	139	87	— 74
3. Tillgångar							
Fastigheter och anläggningar.....	106	187	1 432	1 971	2 537	3 235	3 474
Maskiner och inventarier.....	—	—	99	184	178	191	208
Övriga.....	54	91	226	358	365	361	405
Summa	160	278	1 757	2 513	3 080	3 787	4 087
4. Skulder							
Aktiekapital.....	134	194	550	962	1 099	1 168	1 201
Fonder.....	14	16	47	178	197	212	236
Lån.....	—	39	668	920	1 270	1 837	2 141
Övriga.....	2	2	390	509	489	585	575
Summa	150	251	1 655	2 569	3 055	3 802	4 153
Utgående balans (3—4)...	10	27	102	— 56	26	— 15	— 66

BILAGA J

Överenskommelse

Vid första sammanträdet med den Wesströmska totalisatorutredningen hemställde landshövding Wesström till representanterna för travsporten, undertecknade Andersson, Jakobsson och Sörensen, att upptaga direkta förhandlingar för att om möjligt bilägga de meningsskiljaktigheter som de senaste åren förefunnits mellan hästägare och organisationer inom travsporten.

Då Andersson och Jakobsson i utredningen närmast representera hästägarna och Sörensen organisationerna ha de förhandlingar, som på föranledning av landshövding Wesström kommit till stånd, i realiteten förts mellan Hästägarnas Riksförbund och Centralförbundet. De tre förhandlarna ha även senare av de nämnda organisationerna bemyndigats att å deras vägnar träffa bindande överenskommelse, därest en sådan kunde åstadkommas. Med hästägareförening förstås i denna överenskommelse organisation ansluten till Sveriges Travhästägares Riksförbund.

De förhandlingar som sålunda förts ha nu resulterat i följande överenskommelse.

Beträffande *travsällskapens organisation* skola, i syfte bl. a. att skaffa hästägarna ett utökat inflytande, stadgarna för de sällskap som driva tävlingar på permanenta banor i tillämpliga delar ändras i enlighet med följande:

1) Medlemsantalet i sällskapen skall vara begränsat och bestämmas till antal som sluta på helt tiotal från 30 till 100.

2) Av medlemsantalet skall i princip hälften vara hästägare anslutna till hästägareförening.

3) Efter skriftlig ansökan beslutar sällskaps styrelse om intagandet av medlemmar. Ballotering må därvid icke förekomma.

4) Den som hos styrelsen söker medlemskap skall vara föreslagen av två förutvarande medlemmar, dock att när det gäller hästägare sådan rekommendation i stället avges av vederbörande lokala hästägareförening.

De permanenta banorna, eller i vart fall de flesta av dessa, skola årligen köra en *särdag*, som exempelvis kan kallas en hästägare- och tränaredag. Dessa särdagar skulle genomföras efter i huvudsak följande linjer.

De banor som skola komma i fråga utöka sitt dagantal med en. Särdagen blir alltså en extradag och sällskapen skola ej avstå någon av sina ordinarie dagar för detta ändamål. Särdagen genomföres endera helt utan penningpriser, eller med högst en tredjedel av den ordinarie prissumman, varav i så fall det mesta skall utgå som förstapris. Hederspris — om möjligt skänkta — skola förekomma i alla lopp. Sällskapen skulle icke belasta denna dag med mer än de direkta utgifterna för totalisatorn samt tävlingsfunktionärer och entré- och vaktpersonal jämte polisbevakning. Ingen del av de fasta kostnaderna eller banomkostnaderna skulle alltså påföras dagen.

Överskottet på denna tävlingsdag skulle delas mellan vederbörande lokala hästägareförening och tränarna. Hästägareföreningen disponerar fritt sin andel, medan

den andra delen i huvudsak skulle användas för att lösa tränarnas pensionsfråga genom erläggandet av deras pensionsavgifter och — under tiden intill dess alla få full del av den obligatoriska pensionsordningen — söka ordna en kompletterande pensionering. Därest medlen eventuellt skulle räcka till för detta, skulle de även tas i anspråk för andra sociala välfärdsanordningar för tränarna (sjuk- och olycksfallsförsäkring etc.). Alla dessa utgifter äro av sådant slag att de eventuellt kunna tänkas komma att eljest helt eller delvis åvila hästägarna.

Arrangemanget med en sädag förutsätter givetvis att vederbörande sällskap beviljas ytterligare en totalisatordag, vilket icke beräknas möta något hinder. Skulle så mot förmodan bli fallet, skola nya förhandlingar upptagas.

Centralförbundet har på sitt årsmöte beslutat utöka styrelseledamöternas antal med två. Så snart denna stadgeändring konfirmerats ämnar man invälja ytterligare två hästägarerepresentanter i Centralförbundets styrelse.

Det förutsattes som självklart att de lokala hästägareföreningarna och travsällskapen skola uppta förhandlingar med varandra därest så skulle anses påkallat.

I och med undertecknandet av denna överenskommelse äro samtliga meningskiljaktigheter mellan Sveriges Travhästägares Riksförbund och Svenska Travsportens Centralförbund bilagda.

Stockholm den 29 maj 1959.

För Sveriges Travhästägares Riksförbund För Svenska Travsportens Centralförbund

Axel Andersson

Tage Jakobsson

Einar Sörensen

BILAGA K

Normalkontrakt

Mellan Aktiebolaget X, ägare till travbanan Z, nedan kallat Bolaget, å ena, samt Travsällskapet Y, nedan kallat Sällskapet, å andra sidan, träffas härmed följande avtal.

§ 1.

Bolaget upplåter härmed till Sällskapet nyttjanderätten till travbanan Z (fastigheten Åby nr 1 i A kommun) med samtliga därå uppförda byggnader ävensom alla till travbanan hörande maskiner och inventarier.

§ 2.

Vid kontraktstidens början skola parterna gemensamt upprätta förteckning över de i arrendet ingående byggnaderna, maskinerna och inventarierna.

Denna förteckning skall under kontraktstiden justeras och kompletteras allteftersom förändringar ske beträffande byggnader, maskiner och inventarier.

§ 3.

Sällskapet äger icke utan Bolagets medgivande nyttja travbanan för annat ändamål än vartill den är avsedd eller till annan överlåta sina rättigheter enligt detta kontrakt.

§ 4.

Det åligger Bolaget att svara för underhållet av travbanan samt därå uppförda byggnader ävensom till banan hörande maskiner och inventarier därest annan överenskommelse ej träffas mellan parterna.

Travbanan jämte byggnader m. m. skall hållas i sådant skick att den är väl lämpad för sitt syfte och för tillgodoseende av de tävlandes, publikens och myndigheternas krav.

§ 5.

Nyanskaffningar av byggnader, maskiner och inventarier till travbanan ske efter överenskommelse mellan parterna.

Det är mellan parterna samförstått, att, därest Bolaget skall göra nyanskaffningarna, Bolaget skall för att bli va i stånd att finansiera dessa kunna erhålla lån från Sällskapet på villkor, som överenskommas från fall till fall.

Därest nyanskaffning enligt ovan göres av Sällskapet, skall i överenskommelsen härom mellan parterna intagas bestämmelser om att Sällskapet av Bolaget skall erhålla skälig ersättning för att nyanskaffningen övergår i Bolagets ägo, då arrendeförhållandet definitivt upphör och alltså icke vidare förlänges.

§ 6.

I arrendeersättning betalar Sällskapet till Bolaget för varje kalenderår ett belopp, som motsvarar samtliga Bolagets under året havda nödiga kostnader (däri

inräknat de belopp som motsvarar normala avskrivningar å byggnader, maskiner och inventarier) vilka av parterna fastställas i enlighet med vad nedan i § 7 sägs.

I arrendeersättningen må jämväl, därest så kan anses skäligt med hänsyn till det ekonomiska resultatet av Sällskapets rörelse å travbanan, inräknas ett belopp som gör det möjligt för Bolaget att lämna utdelning å aktiekapitalet med högst 5½ %.

§ 7.

Parterna skola gemensamt fastställa dels vilka kostnader som jämlikt § 6 st. 1 skola anses nödiga för Bolaget och dels det belopp som jämlikt § 6 st. 2 eventuellt därutöver skall inräknas i arrendeersättningen.

Om möjligt bör fastställandet av kostnaderna ske från fall till fall innan Bolaget ikläder sig desamma.

Twist mellan parterna angående storleken av arrendeersättningen avgöres på sätt i § 12 sägs.

§ 8.

Det definitiva fastställandet och slutbetalningen av arrendeersättningen för varje kalenderår sker senast under mars månad påföljande år.

Sällskapet förbinder sig att under löpande kalenderår åt Bolaget förskottera erforderliga penningmedel, som därefter avräknas å den Bolaget tillkommande arrendeersättningen.

§ 9.

Sällskapet åtager sig att såsom lån tillhandahålla Bolaget medel, så att Bolaget blir i stånd att i vederbörlig ordning amortera sina skulder till tredje man.

De lån, som Bolaget sålunda erhåller av Sällskapet för nu sagda ändamål, skola under den tid arrendeförhållandet varar löpa utan ränta. Lånen förfalla till betalning sex månader efter det arrendeförhållandet definitivt upphört och alltså icke vidare förlänges.

Bolaget förbinder sig att efter detta kontrakts undertecknande icke upptaga lån utan Sällskapets medgivande.

§ 10.

Sällskapet skall äga rätt att genom den för Sällskapet och Bolaget gemensamma revisorn granska och kontrollera Bolagets räkenskaper och övriga affärshandlingar rörande travbanan.

§ 11.

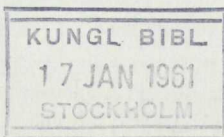
Detta normalkontrakt gäller från den till den

Därest någon av parterna icke senast ett år före kontraktstidens utgång uppsäger kontraktet till upphörande, varder detsamma förlängt på ytterligare... år för varje gång.

§ 12.

Twister mellan parterna beträffande tolkningen och tillämpningen av bestämmelserna i detta kontrakt få icke dragas under domstols prövning utan skola i första hand underställas Svenska Travsportens Centralförbund för yttrande.

Vill någon av parterna icke åtnöjas med Centralförbundets yttrande, äger parten hänskjuta tvisten till avgörande genom skiljedom av tre skiljemän i enlighet med vad i gällande lag om skiljemän stadgas. Vardera parten utser då en skiljeman, den tredje skiljemannen, tillika ordförande, utses av Kungl. Lantbruksstyrelsen. Skiljemännens dom må ej klandras.

Statens offentliga utredningar 1961

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet	Ecklesiastikdepartementet
Utrikesdepartementet	Jordbruksdepartementet Totalisatorverksamheten. [1]
Försvarsdepartementet	Handelsdepartementet
Socialdepartementet	Inrikesdepartementet
Kommunikationsdepartementet	Civildepartementet
Finansdepartementet	